

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filosofie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
(kombinace): (humanitní studia–český jazyk)

DIVADLO F. X. ŠALDY V LIBERCI
Theatre F. X. Šaldy in Liberec

Bakalářská práce: 11–FP–KFL–073

Autor:

Zuzana Vacková

Podpis:

.....

Adresa:

Jáchymovská 283/2

460 10, Liberec 10

Vedoucí práce: prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.

Konzultant: prof. Jiří Janáček, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
129	0	50	15	39	18

V Liberci dne: 26. 04. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra filosofie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Zuzana Vacková
adresa: Jáchymovská 283/2, Liberec 10, 460 10
studijní obor
(kombinace): Český jazyk se zaměřením na vzdělávání - Humanitní
 studia se zaměřením na vzdělávání
Název DP: **Divadlo F. X. Šaldy v Liberci**
Název DP v angličtině: **Theatre F. X. Šaldy in Liberec**
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.
Konzultant/ka:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 12. dubna 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP:	DIVADLO F. X. ŠALDY V LIBERCI
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Bohumil Nuska, CSc.
Cíl:	Podat přehledný obraz o dějinách Divadla F. X. Šaldy v Liberci z hlediska dramatiky a inscenací po dobu trvání divadla a rovněž tak s ohledem na budovu divadla, její vznik a vývoj v následujících letech.
Požadavky:	Studentka prostuduje relevantní literární zdroje. Na základě pravidelných konzultací vypracuje bakalářskou práci s dodržáním zadaného cíle.
Metody:	Kritická analýza literárních zdrojů na základě bibliografie.
Literatura:	Glanc, I., et al. Dvacet let Divadla F. X. Šaldy v Liberci. Liberec: DFXŠ, 1965. Janáček, J. Čtyřikrát městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883 - 1938. Liberec: nakladatelství Bor, 2004. Státní divadlo F. X. Šaldy Liberec. Liberec: nakladatelství Thalia, 1991. Ročenka DFXŠ v Liberci. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1996.

Čestné prohlášení

Název práce: Divadlo F. X. Šaldy v Liberci
Jméno a příjmení autora: Zuzana Vacková
Osobní číslo: P07000562

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 26. 04. 2011

.....
Zuzana Vacková

Poděkování:

Ráda bych zde chtěla poděkovat všem, kteří mi pomáhali vytvářet moji bakalářskou práci. Jmenovitě panu Prof. Bohumilu Nuskovi, CSc., vedoucímu práce, a panu Prof. Jiřímu Janáčkovi, CSc., velkému odborníkovi libereckého divadelního umění. Oběma patří nemalý dík za poskytování podnětných rad. Poděkování patří i panu Bockovi, hlavnímu archiváři Státního okresního archivu města Liberce, mé rodině a příteli za velkou trpělivost a toleranci.

Divadlo F. X. Šaldy v Liberci

Resumé

Předkládaná bakalářská práce se zabývá komplexními dějinami libereckého divadla. Nejprve zachycuje první zmínky o výskytu divadelního umění v Liberci. Poté, od 19. století, kdy ve městě vznikla první stálá divadelní scéna zasvěcená tomuto umění, podává přehled o hraných inscenacích v různých obdobích, věnuje pozornost vedení divadla a od roku 1883 zachycuje výstavbu nové divadelní budovy a její postupně se proměňující stav v dlouhé historii. Práce je ukončena současným rokem, rokem 2011.

Klíčová slova

Divadlo F. X. Šaldy, opera, činohra, balet, dramaturgický plán, inscenace, ředitelé

Theatre F. X. Šaldy in Liberec

Summary

The thesis deals with the complex history of the theater in Liberec. Initially, it captures the first mention of the performing arts in the town. Then, since 19th century, when there became the first permanent theater performance dedicated to the artistry, it provides an overview of drama performance at different periods. It further concentrates on the theater management and since 1883, it shows the development of a new theater building and its gradually changing condition in a long-term history. The work is completed in the current year of 2011.

Key words

F. X. Šaldy Theatre, opera, drama, ballet, programming plan, production, directors

Obsah

Seznam použitých zkratké.....	9
1 ÚVOD	10
2 DIVADLO DO ROKU 1945.....	11
2.1 Nástin počátků divadelního života v Liberci	11
2.2 Soukenické divadlo (Zunfttheater, Tuchtheater).....	13
2.2.1 Odkud se vzala myšlenka první stálé divadelní budovy? Stručná historie vzniku divadla.	13
2.2.2 Otevření divadla a zahájení provozu.....	14
2.2.3 Exteriér a interiér divadla.....	14
2.2.4 Jaké byly prostory pro diváky a herce?.....	15
2.2.5 Postavy ředitelů a jejich výběr inscenací	15
2.2.6 Významná doba pro divadlo – léta šedesátá	18
2.2.7 Ve stručnosti zmíněná divadelní léta 1866–1879	18
2.2.8 Konec jedné velké divadelní éry, rok 1879.....	19
2.3 Městské divadlo (Stadttheater Reichenberg)	22
2.3.1 Cesta za vybudováním nového divadla.....	22
2.3.2 Finanční stránka	22
2.3.3 Projekt divadla	23
2.3.4 Rok 1881 – zahájení stavby	25
2.3.5 Architektura.....	26
2.3.6 Kdo bude vést nové divadlo?	33
2.3.7 Slavnostní otevření Městského divadla.....	34
2.3.8 První tři sezony nového divadla.....	36
2.3.9 České hry v německém divadle (český repertoár)	37
2.3.10 Vedení divadla a hrané inscenace do roku 1938.....	39
2.3.11 Období 1938–1945.....	46
3 LIBERECKÉ DIVADLO PO ROCE 1945.....	55
3.1 Proměny názvů divadla	55

3.2 1945–1948.....	55
3.3 50. léta.....	66
3.4 Léta šedesátá – významná epocha libereckého divadla.....	69
3.5 Období normalizace, 70. a 80. léta.....	74
3.6 1990–1999.....	82
3.7 Nové tisíciletí (rok 2000 až současnost)	91
4 Závěr.....	102
5 Bibliografie.....	103
5.1 Literatura.....	103
5.2 Prameny	104
6 Poznámky a seznam obrázků.....	105
6.1 Poznámky ke kapitole 1	105
6.2 Seznam obrázků ke kapitole 1	105
6.3 Poznámky ke kapitole 2.2.....	106
6.4 Seznam obrázků ke kapitole 2.2	106
6.5 Poznámky ke kapitole 2.3.....	107
6.6 Seznam obrázků ke kapitole 2.3	109
6.7 Poznámky ke kapitole 3.....	110
6.8 Seznam obrázků ke kapitole 3	115
7 Přílohy nezobrazené v textu	118
7.1 Půdorys divadla.....	118
7.2 Exteriér divadla.....	123
7.3 Interiér divadla.....	124
7.4 Ukázky plakátů	127
7.5 Ukázky cen vstupného	129

Seznam použitých zkratek

aj.	a jiné
AMU	Akademie múzických umění
arch.	architekt
atd.	a tak dále
ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
DAMU	Divadelní akademie múzických umění
Divadlo F. X. Šaldy	Divadlo Františka Xavera Šaldy
Dr.	doktor
ing.	inženýr
Kč	korun českých
KSČ	Komunistická strana Československa
kr.	krejcar
ml.	mladší
např.	například
NDR	Německá demokratická republika
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá strana dělníků)
PhDr.	doktor filosofie
r.	roku
rak.	rakouský
SDFXŠ	Státní divadlo Františka Xavera Šaldy
SdP	Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)
t. r.	téhož roku
tzv.	takzvaný
ZK	závodní klub
zl.	zlatých (platidlo)

1 ÚVOD

Již jako malá jsem ráda navštěvovala divadlo. Vždy to byl pro mě sváteční pocit a domů jsem odcházela plna dojmů, které ve mně zůstaly po zhlédnutém představení. Proto jsem dlouho neváhala, jaké téma zvolit pro svou bakalářskou práci. Divadlo F. X. Šaldy považuji za neodmyslitelnou součást města Liberce. Zajímala mě nejen současnost, ale i dávná minulost a historický vývoj divadla.

Díky vynikajícím publikacím pana Janáčka nebylo příliš těžké získat informace o divadelní produkci již ze 16. století až po téměř celou první polovinu 20. století. Druhým významným zdrojem pro mou bakalářskou práci se stala diplomová práce bývalé studentky Technické univerzity v Liberci A. Janouškové (Státní okresní archiv města Liberce), která velmi dobře zpracovala Divadlo F. X. Šaldy během druhé světové války. Zároveň musím konstatovat, že nebýt především divadelní ročenky, jež zachycuje období od roku 1945–1995, a také pomoci paní J. Filipové (tajemnice divadla), jež má na starosti sestavování dramaturgického plánu, jen stěží by se mi podařilo zmapovat uměleckou činnost divadla v druhé polovině 20. století a následující léta nového tisíciletí.

Obr. č. 1: Symbol divadelního umění

2 DIVADLO DO ROKU 1945

2.1 Nástin počátků divadelního života v Liberci

Divadelní kultura existovala v našich zemích odnepaměti. Odehrávala se v chrámech, v aulách škol (jejími zprostředkovateli byli žáci, kteří nacvičovali představení s učiteli), ale i ve venkovních prostorách, kde se snažili kolemjdoucí zaujmout různí potulní baviči (kejklíři, provazochodci aj.). První, avšak stručné záznamy o divadelním představení máme z doby, kdy liberecké panství spravoval rod Redernů. Nacházejí se v městských účetních knihách a datují se k roku 1574. Podrobnější informace o tom, kdo hru provozoval, nejsou známy.^{/1} Vojtěch Ron, který se během svého života zabýval středověkým a barokním divadelnictvím města Liberce, k dané hře dodává: „*O jarmarku by sotva měli zdejší pracovití řemeslníci čas na to, aby předváděli jakousi „bláznovskou hru“ (Narrenspiel). Kromě toho takové vystoupení nebylo důstojné; od toho byli vandrovníci, cizí kejklíři. Je nesnadné říci, čím přivandrovalí herci bavili publikum. Repertoár tohoto typu divadla byl pestrý, improvizovaný a starý. Udržovala se v něm houževnatá tradice středověkého jarmarečnického divadla, s nímž si nedovedla poradit ani zanícená reformace se svými puritánskými normami.*“¹

Na přelomu nového století se hráli žáci pod vedením libereckého kantora *Komedii o narození Krista*. Za svůj výkon byli odměněni pivem v hodnotě 54 krejcarů.^{/2} Nedlouho poté, roku 1603, kdy město na divadelní představení poskytlo prostornější místnost (taneční sál liberecké radnice), byla uvedena opět komedie, tentokrát o umučení Krista. Na této projekci se již nepodíleli žáci, ale pozvaný „odborník přes umění“. Dne 27. dubna 1604 secvičili studenti hru nazvanou *Komedie o králi Davidovi a Absolonovi*. Námět této hry pochází ze Starého zákona. U komedií zůstaneme i nadále. S náboženskou tematikou se setkáváme v divadelním kuse předvedeném roku 1660, který byl secvičen ku příležitosti Vánoc. Představení neslo název *Komedie o narození Krista pána*. Od druhé poloviny 18. století si velkou oblibu získala loutková představení organizovaná plátenickými, punčochářskými a soukenickými cechy. Častým námětem těchto představení byly hry mordýřské,

¹ Ron, V. *O starém divadle v Liberci*. Liberec, 1994. str. 4.

loupežnické a také příběhy světců. Koncem 18. století se divadelní život v Liberci začal ještě více rozvíjet díky kočujícím společnostem. O několik let později byly zvány do města každý rok. Tyto společnosti se tak zasloužily o vznik stálejší divadelní sezony, která trvala jen několik měsíců. Důležitým místem konání divadelních her se stal taneční sál vybudovaný na zahradě obecního domu (dnes se na tomto pozemku nachází radnice). Roku 1799 zde také působila divadelní společnost Václava Tháma a Václava Svobody. O osm let později bylo ve zmíněných prostorách hráno dílo francouzského autora Molièra *Lakomec* a Cherubiniho opera *Vodař*. Lidé však svou pozornost, především v letních měsících, věnovali práci, a proto tato doba pro divadlo nebyla tolik příznivá. S postupem času se situace začala měnit.^{/3}

2.2 Soukenické divadlo (*Zunfttheater, Tuchtheater*)

2.2.1 Odkud se vzala myšlenka první stálé divadelní budovy?

Stručná historie vzniku divadla.

Historie Soukenického divadla se začala psát roku 1820. Dříve, než bylo divadlo postaveno, dala vzniknout vůbec první myšlence tehdejší nová, rodící se společnost – měšťanstvo. S touto novou společenskou vrstvou se více rozvíjí obchod a řemeslo a vedle toho také zájem o kulturní rozvoj města. Především soukeníci cítili potřebu většího veřejného života. Uvědomovali si, že vychovávat nemusí pouze školy, ale i jiné instituce, jako jsou kupříkladu divadla. Tento fakt se stal výrazným podnětem ke vzniku kulturního zařízení.^{/1}

Postavením divadla se začal zabývat Cech soukeníků. Město postrádalo dostatek finančních prostředků a tito lidé měli poměrně slušné výdělky, neboť častým zdrojem jejich příjmů byly výnosy z nemovitostí. Kromě takto vydělaných peněžních prostředků získávali finance i díky rostoucímu počtu členů. Neméně důležitou skutečností byl i fakt, že díky solventnosti soukeníků rostl jejich vliv ve veřejné správě, a tak s prosazením návrhu nebyly velké obtíže. Dne 19. prosince 1819 se rozhodli postavit na vlastní náklady budovu, která bude sloužit pouze potřebám divadla.^{/2}

Obr. č. 2: Soukenické divadlo (budova vpravo)

Nová divadelní budova, která se nacházela na severovýchodní straně Novoměstského náměstí (dnešním Sokolovským náměstím), se začala stavět na jaře roku 1820 a již na podzim byla dokončena. Náklady na výstavbu činily 25 151 zlatých 24 krejcarů.^{/3}

2.2.2 Otevření divadla a zahájení provozu

Slavnostní otevření se konalo 15. října 1820. Tento velký den byl doprovázen mnoha událostmi, např. předáním ozdobného klíče do rukou předsedy soukeníků, slavnostním průvodem od domu nejstaršího tovaryše až k branám nového divadla a v neposlední řadě byl předán tovaryšům úpis, kterým jim byla propůjčena noclehárna nalézající se v suterénu budovy. Den na to, 16. října 1820, bylo v divadle odehráno první představení *Chudoba a šlechtnost* (něm. *Armuth und Edelsinn*), jejímž autorem byl August von Kotzebue. Přestože vstupenky na inscenaci nepatřily k nejlevnějším, místa byla obsazena poměrně rychle. Zázitek lidí z představení byl umocněn o to více, že divadelní kus navštívil hrabě Christian Christoph Clam-Gallas s chotí a synem. Svou přítomností tak dala šlechtická rodina najevo městu svou podporu ve věcech kulturních.^{/4}

2.2.3 Exteriér a interiér divadla

Soukenické divadlo bylo postaveno ve stylu biedermeierovském. Přední stranu divadla krášlily čtyři sloupy antického typu; mezi nimi byly tři vchody/východy a nade dveřmi se nacházela obloukovitá okna, rovněž tři. Nad prostředním oknem, ve štítu budovy, byl vyobrazen erb soukenického cechu. Pod tímto znakem byl římskými číslicemi umístěn letopočet udávající rok výstavby.^{/5}

Divadlo bylo postaveno na svažitém terénu. Suterén budovy posloužil jako noclehárna, byt správce a hostinec. Zařízení budovy se vyznačovalo jednoduchostí a věcmi vyrobenými převážně ze dřeva. Vnitřek byl vymalován bílou, modrou a zlatou barvou. Opona zobrazovala motiv starého Liberce od libereckého malíře Buriana. Poprvé se na scéně objevila v roce 1861. Uprostřed místnosti, kde se hrála představení, se nacházel krásný lustr se čtyřmi olejovými lampami, které poměrně dobře osvětlovaly dané prostředí. Dále pro vytvoření světla používali lampy olejové. Plynového osvětlení se Soukenické divadlo dočkalo až roku 1860 za finanční

podpory města. Vytápění původně v divadelních prostorách nebylo, a proto v zimě navštěvovalo představení často jen malé množství lidí. ^{/6} „*Postavení kamen se nedoporučovalo, teprve když strop pod jevištěm vyzdili, bylo povoleno vytápění. Na plakátech se potom často objevovalo „Das Theater ist geheizt“. (Divadlo je vytápěno).*“ ²

Bezpečnost divadla, především při požáru, měly zajišťovat: velký sud s vodou, poté na různých místech umístěné vodní nádrže, kterých taky nebylo zrovna nejvíce a jeden hasicí přístroj. Uvědomíme-li si skutečnost, že vnitřek budovy byl z velké části dřevěný, lze protipožární opatření považovat za nedostačující. Jednou z výstražných událostí, která právě poukázala na nedostatky v oblasti zabezpečení divadla, byla událost z 15. prosince 1876. Po prvním dějství hry Suppého *Fatinitzi*, když se připravovala scéna na jevišti, zavadil jeden pracovník omylem o lampu a ta dopadla na kulisy (jednou z nich byl sním napodobený bílou bavlnou). Oheň, který nedosáhl velkých rozměrů, byl naštěstí uhašen a diváci po půlhodinové pauze opět usedli na svá místa. ^{/7}

2.2.4 Jaké byly prostory pro diváky a herce?

Velmi malé. Budova dokázala pojmout 700 až 750 diváků. Při takto vysokém počtu byly možnosti pohybu značně omezené a hrozila i různá nebezpečí, například zranění při tlačenicích, příliš velké teplo, s tím související i nedostatek vzduchu a jiné zápachy. Herci se také v mnohém museli uskromňovat, postrádali prostory šatny. S divadelními potřebami to nebylo o nic lepší, neboť ani je neměli kam odkládat. Postupem času se však vytvořilo místo (zadní stěna budovy zbořena) na šatny a i na materiál. ^{/8}

2.2.5 Postavy ředitelů a jejich výběr inscenací

O tom, kdo bude vést divadlo, rozhodovalo představenstvo cechu. S ředitelem pak přicházel do divadla celý jeho soubor. ^{/9} Mělo to zároveň i své výhody – kdo by lépe mohl znát své pracovníky než jejich nadřízený.

² Janáček, J. *Čtení o německém Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 38.

Ve vedení libereckého divadla stálo celkem 27 ředitelů. Ne každý, jak se přesvědčíme níže, byl úspěšný. Obecně je však éra divadla (1820–1879) hodnocena kladně.

Prvním ředitelem Soukenického divadla se stal Franz Mascheck. Už dříve se svou divadelní společností v Liberci působil, a proto nebylo nijak překvapující, že křeslo ředitele bylo nabídnuto právě jemu. Mascheckovo působení v Soukenickém divadle se datuje od 9. listopadu 1820 až do roku 1828 (jeho společnost zde působí až do roku 1830). Z počátku se hrála představení tři měsíce a až později se to rozšířilo na dobu od září či října do Velikonoc. Na prknech divadla se inscenovalo maximálně pětkrát týdně a hry se opakovaly na základě diváckého úspěchu. Široká veřejnost však byla náročným publikem a Mascheckova produkce nemohla „sloužit“ lidem večer co večer. Tuto situaci se snažil řešit dvěma způsoby. Jednak zval i jiné společnosti, aby se podílely na produkci divadla (např. skupina E. Prevora a akrobaté, gymnasté, kouzelníci, hudebníci a mnozí další, kteří se o zábavu dokázali postarat) a druhý, velmi zajímavý způsob, jak zvýšit návštěvnost, bylo lákadlo jiného typu – pivo. Požádal tedy o svolení hraběte. Ten souhlasil za předpokladu, že to pivo bude z panského pivovaru. A tak se stalo, že se mezi různými nápoji podávanými v divadle vyskytlo i pivo.^{/10}

Ředitel Mascheck se opravdu snažil lidem nabídnout široký repertoár, aby si každý divák přišel na své. „*Seznam uváděných her od 9. listopadu 1820 do 17. dubna 1821. Hrány jsou činohry (18), veselohry (10), tragédie (12), opery (16).*“³ Je zajímavé, že v těchto letech měla opera u diváků nezastupitelné místo. Byla totiž nejčastěji opakována. Z uváděných autorů na prknech Soukenického divadla můžeme jmenovat například, z činoher – Schiller, Kotzebue, Thomas, Ziegler, z opery – Rossini, Mehul, Boildieu, Mozart aj.^{/11}

Jaké divadelní kusy se hrály a jaké byly ohlasy na představení, o tom byla veřejnost informována poměrně dobře. Budeme-li se však snažit najít nějaké záznamy o výkonech herců, nepodaří se nám to. Tehdejší recenzenti o divadelních aktérech vůbec nepsali, a když psali, tak jen velmi stručné zprávy.^{/12}

³ Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 40.

Obliba opery pokračovala i v letech následujících a ředitelé se snažili tomuto diváckému vkusu repertoár přizpůsobovat. Uvedeme zde některé z nich: Josef Lutz, ředitel v sezonách 1831–1833, uvedl Auberovy opery *Fra Diavolo*, *Die Stumme von Poritci*. Moritz Römer, řídil divadlo někdy v první polovině třicátých let, uvedl na scénu Nestroyovu hru se zpěvy *Der böse Geist Lumpazivagabundus*. Opakována byla tato inscenace čtyřikrát a měla velký úspěch. Römera ve funkci vystřídal A. Miller (1836–1837). Do Liberce přišel velmi zadlužen, a proto zde působil tak krátce. Nástupcem se stal F. Knisper, který uvedl operu *Zaar und Zimmerman*, jejímž autorem byl Lortzing. Měla velký úspěch (16 repríz). Ředitel Calliano si diváky získal operami od Donizettiho – *Lucrezia Borgia*, *Lucia von Lammermoor*. Vedle tohoto autora uvedl ještě například Belliniho a jeho *Normu*, též úspěšná. Za zmínku stojí také historická hra, která je napsána podle místní rytířské pověsti – *Richhilde von Hammerstein oder der Reitstein bei Reichenberg*, autor Holzinger. Z posledních ředitelů, spadajících spíše do doby úpadku divadelní činnosti (1848), byl August Wolf, který libereckou divadelní scénu obohatil vynikajícím zpěvákem (narozen v Liberci) Franzem Herzogem. Tento umělec působil ve Wolfově žitavské společnosti. V libereckém divadle mohl vystupovat pouze jako host, neboť neměl dostatečná povolení k tomu, aby mohl účinkovat na rakouské scéně.^{/13}

Velký přínos pro divadlo znamenal Wenzel Bielczicki (Václav Bělčický). Kromě toho, že ve své funkci setrval tři sezony (1851–1853), byl také prvním tenoristou v libereckém divadle. „*Za jeho působení v Liberci bylo uvedeno 130 představení, z toho 21 oper, 27 činoher a tragédií, 19 veseloher a 33 frašek.*“⁴ Repertoár, který uváděl, obsahoval významné autory. Z činohry uvedl například Schillera – *Kabale und Liebe* a z opery (ta se objevovala na scéně častěji) se hrál Auber, Donizetti, Flotow, Mozart, Verdi a jiní. Ne příliš pochopitelný tah předvedl Franz Mascheck junior. Ze svého programu vyškrtl operu. I když se snažil nasadit autory jako byl Kotzebue, Töpfer, Birch-Pfeiffer, nesetkal se u lidí s příliš velkým ohlasem.^{/14}

⁴ Tamtéž str. 43.

2.2.6 Významná doba pro divadlo – léta šedesátá

V roce 1860 povolal ředitel Löpe Mainhardtovu společnost, která odehrála 20 operních představení. Z předních autorů představil díla Belliniho, Webera, Mozarta, Donizettiho aj. Kromě této události přispívaly divadlu i noviny Reichenberger Zeitung, které psaly nejenom o činnostech vrcholných představitelů a o inscenacích, ale také se již zaměřily na členy souboru. 60. léta jsou významná ještě díky jiné události. 1860 až 1866 v čele divadla stanul Peter Frölich. Zavázal se poskytnout lidem široký operní výběr i přesto, že neměl k dispozici nutné prostředky k předvedení některých náročných kusů (např. nemohl předvést sbor ve Verdiho opeře *Trubadour*, protože neměl dostatek umělců). Roku 1865 pozval do Liberce společnost Fürsts Singspiel z Vídně v čele s operetním ředitelem Johannem Fürstem. A tak se v divadle začaly hrát operety, především díla Jacquese Offenbacha (např. *Orpheus in der Unterwelt*; hlavní role operety ztvárnili ředitel Peter Frölich a Marinne Austerlitz).^{/15}

19. dubna 1868 se do Soukenického divadla také dostává skupina českých ochotníků hrajících české hry. Tento spolek zaštiťovalo sdružení Česká beseda. Jejich původními jevišti byla různá místa po Liberci, velmi často putyky. Z představení, která uvedli na prknech libereckého divadla, můžeme jmenovat Schneiderova *Černého Petříčka aneb Českého dobrovolníka a francouzskou selku*, roku 1878 *Chudého písničkáře* od Kneisla a Tylovu *Lesní pannu a Tvrdohlavou ženu*. Poslední zmíněné dílo zaznamenalo velký úspěch, neboť bylo první českou inscenací, která se v divadle sehrála. Představení vydělalo 164 zlatých, což byl na tehdejší dobu velmi slušný výdělek. Tyto získané finanční prostředky byly dány německému chudinskému ústavu. Rozkol mezi ochotníky a vedením divadla nastal však ve chvíli, kdy divadlo požadovalo i nadále, aby částka získaná z představení ochotnické společnosti byla věnována chudobinci. S tím však soubor nesouhlasil a spolupráci s divadlem ukončil.^{/16}

2.2.7 Ve stručnosti zmíněná divadelní léta 1866–1879

Od roku 1866, kdy v čele divadla stanul již zmiňovaný Peter Frölich, se vystřídal ve vedení ještě dalších pět ředitelů (chronologicky): Johann Walburg, Robert Müller, Julius Posinger, Suttner-Mussik a Julius Niccolini.^{/17}

Všichni tito ředitelé usilovali o vyvážený repertoár, neopomněli především tvorbu německou. Nabídka čítala poměrně velké množství autorů. Z těch více hraných to byli tvůrci jako Schiller, Birch-Pfeiffer, Goethe, Shakespeare a Dumas. Dále například Nestroy, Anzengruber, L'arronge a Raimund. Co se týče opery, tak ta na přelomu 60. a 70. let začala více ustupovat do pozadí. Přesto se inscenovala vyzkoušená díla, vedoucí postavení si udržel Donizetti a Verdi. Jak již bylo nastíněno výše, pronikla k nám i opereta. Z nejhranějších autorů to byl opět Offenbach (jmenujme alespoň dílo *Die schöne Helena*) a také Johann Strauß, který předvedl *Die Flädermaus*.^{/18}

Obr. č. 3: Plakát lákající diváky na operetu Johanna Strauße *Die Fledermaus*

2.2.8 Konec jedné velké divadelní éry, rok 1879

Posledním mužem, který obsadil vedoucí pozici v Soukenickém divadle, byl Julius Nicollini. I on měl své představy o tom, jakou divadelní produkci uvést, aby přitahovala co nejvíce zážitků chtivých lidí, avšak jeho plány poměrně brzy zpřetrhala nešťastná událost.^{/19}

23. dubna 1879 se celé město chystalo k oslavám, aby uctilo svého císaře a jeho choť. Den na to slavil totiž císařský pár 25. výročí svatby. Tak jako se chystal celý Liberec na výjimečnou událost, chystalo se i divadlo. V předvečer onoho nešťastného večera působil v Soukenickém divadle spolek Fortbildungs und Geselligkeitsklub, neboť divadelní sezona skončila k 10. dubnu. Jako předeheru představili patrně první dílo z pera Františka Škroupy *Festouverture zur Geburtsfeier seiner Majestät des Kaisers*. Dále uvedli ochotníci divadelní hru F. Schwabacha *Ein Fest der Treue* a jako poslední, závěrečné představení byla uvedena opereta (jednoaktovka) *Im Gebirge* od K. Kuntze. Všechny výše zmíněné divadelní kusy měly u diváků příjemnou odezvu a herci byli odměněni velkým aplausem.^{/20}

24. dubna, kolem jedné hodiny ranní, spatřili někteří místní obyvatelé plameny uvnitř divadelní budovy. Vše se okamžitě dalo do pohybu. „*Rozezvučely se zvony děkanského kostela, poplašný zvon na radnici i sirény a trubky vyjíždějících hasičských vozů. Oheň se v převážně dřevěné stavbě rychle šířil. Když dorazily hasičské sbory, ohrožoval již celou budovu i stavení v okolí.*“⁵ Největší nebezpečí hrozilo sousednímu domu, domu pana L. Hoffmana. Franz Pilc, velitel kominíků, se vlastními silami dostal na střechu tohoto příbytku a snažil se krotit oheň, který se sápal na Hoffmanovu budovu. Plameny ale byly velmi silné. Později i hasiči usoudili, že divadelní budova se zachránit nedá, a tak už jen před dalším ohněm chránili domy okolní.^{/21}

Zničeny byly veškeré rekvizity a divadelní kostýmy, zapůjčené předměty a věci společnosti Fortbildungs und Geselligkeitsklub, té která uspořádala na počest císařského páru slavnostní představení. To, co z divadla zůstalo, byly jen obvodové zdi. Škody v součtu čítaly 41 231 zlatých 54 krejcarů. Na celou zkázu se musel dívat i ředitel Nicollini, který se právě vrátil z Varnsdorfu, kde hostoval se svým souborem. Když se ve Varnsdorfu dozvěděli tuto nešťastnou událost, nabídli Nicollinimu stálou scénu.^{/22}

Také tisk na tuto tragédii reagoval velmi promptně. Upozorňoval především na skutečnost potřeby nové divadelní scény. Zároveň s tím byly vyjádřeny obavy, že

⁵ Tamtéž str. 49–50.

mladí lidé, kteří rozptýlení potřebují, se budou uchýlovat k zábavám probíhajícím v místních putykách. ^{/23}

Pozitivní informací pro liberecké byla zpráva, otištěná den po nešťastné události v novinách Reichenberger Zeitung. Nejen že tyto noviny podrobně zachytily události proběhlých oslav, ale také oznámily veřejnosti, že na základě dopisu, který starosta Schirmer obdržel od Franze von Siegmunda (prezident obchodní komory) byla Liberci přislíbena finanční pomoc ve formě výnosů z akcií Stavební společnosti. V případě, že peníze budou vynaloženy na dané účely, ku prospěchu obyvatel, mohlo město doufat v poskytnutí dalšího kapitálu. ^{/24}

Novinová zpráva byla skutečně jistou útěchou pro místní obyvatele, avšak ne na dlouhou dobu. Občané města a jeho vedení věděli, že nová divadelní budova na sebe nenechá dlouho čekat. Tato skutečnost, ztráta divadla, uspíšila ještě více jednání o postavení nového kulturního zařízení, o kterém se uvažovalo již při existenci Soukenického divadla. ^{/25}

2.3 Městské divadlo (*Stadttheater Reichenberg*)

2.3.1 Cesta za vybudováním nového divadla

Máme-li před sebou nesnadný úkol, jsme si vědomi toho, že cesta, po které se snažíme dojít k cíli, bude náročná. Ne jinak tomu bylo v otázce vybudování nového divadla. Než Městské divadlo vůbec vzniklo, musely se vyřešit tradiční otázky: kde sehnat potřebný kapitál a kdo dá podobu nové stavbě? Až posléze bylo možné zabývat se otázkou ředitele a divadelního souboru.

2.3.2 Finanční stránka

Již dříve, než staré divadlo stačil zničit požár, pořádala se tři roky veřejná sbírka. Získaná částka (zhruba 4 500 zlatých) měla být vynaložena na stavbu nové budovy. Nevybralo se však dostatečné množství finančních prostředků, a proto byly peníze uloženy na magistrátu. Počítalo se tedy s nimi do budoucnosti. Ani o pár let později však nebyla situace nijak příznivá. Město investovalo značnou část kapitálu do stavby kostela, nové školy a teď ještě mělo financovat divadlo.^{/1}

I tisk se snažil, aby se věci daly rychleji do pohybu. Dne 15. října 1879 byl v novinách zmíněn návrh ředitele Nicolliniho. Nicollini představil vedení města projekt vídeňského architekta Miksche v celkové hodnotě 100 000 zlatých. Miksch zároveň navrhl, aby se se stavbou divadla začalo až roku 1882. Mezitím dojde k dostavbě kostela i školy, a rovněž bude možné našetřit určitou finanční sumu potřebnou na daný projekt.^{/2}

Divadelní výbor, který byl pověřen vedením města, měl otázku stavby divadla dobře posoudit. Vedle zmíněné nabídky architekta Miksche došlo ještě k projednávání jednoho projektu. Autorem byl Heinrich Karl, divadelní ředitel z Budějovic. Přišel s plánem vybudovat soukromé divadlo. Cena byla poměrně nízká (2 500 zlatých; nezapočítány náklady na osvětlení a topení), avšak zastupitelům ani členům výboru se nelíbil Karlův požadavek, smlouva na dvanáct let.^{/3}

Ani jeden projekt nakonec nebyl přijat. Důvodem byla vysoká finanční částka a příliš dlouhá doba, kdy by muselo jedno z nejprůmyslovějších měst v Rakousku-Uhersku čekat na divadlo.^{/4}

15. ledna 1880 byl definitivně ustaven stálý výbor pro divadlo. Pět dní poté byly vytvořeny ve výboru dvě skupiny, kdy jedna měla za úkol starat se o finanční stránku divadla a druhá o záležitosti kolem stavby. Zastupitelstvo mělo ještě jednu důležitou podmínku: nepodaří-li se získat částku 50 000 zlatých, nebude se o realizaci projektu uvažovat. Padl také návrh, jak tyto peníze získat – veřejnou sbírkou. Zde se opět významným iniciátorem staly noviny, které apelovaly na občany, aby pomohly Výboru této nemalé sumy dosáhnout. Snaha všech byla nakonec korunována úspěchem, částku se podařilo nashromáždit (započítán je tam i finanční obnos z dřívější sbírky).^{/5}

2.3.3 Projekt divadla

Divadelní výbor ustavený v lednu byl nahrazen Výborem novým. 4. listopadu téhož roku předložil dokumenty týkající se stavebního programu, podmínek, za kterých má být divadlo postaveno (viz níže, naznačené některé požadavky) a veřejné soutěže.^{/6}

„Byl sestaven také finanční plán:

a) využití subskripční sumy (50 000 zl.)

b) využití prostředků městského rozpočtu (každoročně od r. 1881 do 1884 10 000 zl., celkem 40 000 zl.)

c) využití půjčky Reichenberger Sparkasse (60 000 zl.)

Byla tak na výstavbu splněna povolená celková suma 150 000 zl.“⁶

Vzhled budovy měl reagovat na nové moderní trendy. Počet míst pro diváky se navýšil oproti dřívějšímu divadlu až o tři sta. Celkem tedy bylo vytvořeno tisíc míst. Ve stavebním projektu nesměly chybět, když pomineme hlavní scénu, i prostory další. Například skladiště na potřebný materiál a rekvizity, šatny pro herce, místnost určená k nacvičování vystoupení, požární prostory a v neposlední řadě také občerstvení. Důraz byl kladen i na vybudování dostatečně velkých prostor před vstupem do hlavního divadelního sálu, tedy chodby, schodiště, šatny a toalety. Topení mělo být ústřední. Dalším požadavkem, který obsahoval stavební program, bylo vytvoření takového hlediště, aby na něm bylo možno pořádat různé taneční zábavy a plesy.^{/7}

⁶ Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 98.

Na závěr, když už byl stavební program hotov a podmínky, za kterých má být divadlo postaveno, splněny, přišla na řadu veřejná soutěž. Byla vypsána v únoru roku 1881 a ukončena téhož roku v březnu. Osnova čítala sedm bodů. Celkem se přihlásilo dvacet dva projektů, z nichž čtyři nebyly vyhovující. Dále se jich do užšího výběru dostalo šest. Tyto návrhy se nejlépe přiblížily zadáním požadavků. Nutno také podotknout, že posuzováním projektů se zabývala komise ve Vídni. Posléze šest nejlepších putovalo do Liberce. Zvítězil projekt vídeňských architektů Hanze Miksche a Juliana Niedzielského. Jejich předpokládané náklady na výstavbu činily 176 875 zlatých. I když plány těchto dvou pánů libereckému zastupitelstvu příliš neučarovaly, neboť nevyhovovaly stanoveným podmínkám, tak jak si představovali, přesto s nimi navázali kontakty a spolupráce se pomalu začala rozbíhat. Vyjednávání s touto firmou se však stávala stále náročnější, a proto se město rozhodlo smlouvu na počátku června po vzájemné dohodě vypovědět.^{/8}

Situace vyžadovala vyhledat nové stavitele. Na základě návrhů odborníků byla zastupitelstvu doporučena firma Fellner a Helmer, pocházejí rovněž z Vídně. Práce těchto vídeňských architektů byla známa téměř po celé Evropě, neboť tento ateliér se specializoval na projekty a stavby divadel. Z jejich „tvorby“ můžeme jmenovat například Stadttheater ve Vídni (1872), Městské divadlo Na hradbách v Brně (dnes Mahenovo divadlo – 1882) a Městské divadlo v Bratislavě (dnes Slovenské národní divadlo – 1886).^{/9}

Stručné návrhy stavby slíbili architekti vyhotovit do tří týdnů. Termín odevzdání základních plánů splnili. Po uplynutí stanovené lhůty je pánové Fellner a Helmer dovezli osobně. Obhlédli terén, kde má být divadlo vybudováno a dovolili si navrhnout ještě určité změny výstavby. Zároveň navrhli počet míst pro diváky (980 sedících, 262 stojících). Kompletně vypracovaný projekt spolu s navrženým rozpočtem slíbili dodat do konce srpna 1881.^{/10}

S postupem času docházelo k dalšímu upravování projektu divadla (např. rozšíření schodišť, stále se kladl důraz na monumentálnost a modernost divadelní budovy a zapotřebí bylo také upravit okolí, o kterém bude zmínka níže). Nelze se proto divit, že i přes veškerou snahu architektů zachovat původně stanovený rozpočet, byl tento úkol nemožný. Náklady se vyšplhaly do výše 230 000 zlatých

(ve finále konečná částka činila 280 000 zlatých). I přes tyto nastalé problémy došlo nakonec k podepsání smlouvy s firmou Fellner a Helmer.^{/11}

Obr. č. 4: Původní návrh hlavního sálu divadla od Miksche a Niedzielskyho

2.3.4 Rok 1881 – zahájení stavby

Práce na nové divadelní budově započaly na konci září roku 1881. Opět došlo k výměně členů výboru. Téměř okamžitě začala jednání s podniky, které měly stavbu provádět a přípravné práce na pracovišti se rovněž daly do pohybu. Stavbu realizovali liberečtí stavitelé Sachers a Gärtner. Vyřešit otázku, kde bude stát divadlo, nebylo až tak náročné. V úvahu přicházel Gründel (v německém jazyce má toto slovo hned několik výrazů; nejcharakterističtějším, by pro danou část Liberce, byla rokle).^{/12}

Gründel se nacházel v blízkosti Staroměstského náměstí a dříve, než se na něm mohlo začít stavět, bylo potřeba dané prostředí přizpůsobit tak, aby zde v budoucnosti mohla stát spolu s divadlem také nová radnice. Postupným upravováním okolí se vytvářel prostor, který se nazýval Gründelplatz. Byl využíván pro potřeby tržiště a v pozdějších letech zde zakotvily také např. cirkusy a kolotoče.^{/13}

2.3.5 Architektura

V současné době se liberecké divadlo nachází na náměstí Dr. Edvarda Beneše. Svou polohou i vzhledem zapadá poměrně dobře mezi okolní stavby.^{/14}

Divadelní budova je postavena ve stylu novorenesančním, kdežto vnitřní zařízení je uměním novobaročným. Do roku 1945 se před vstupem do divadla nacházeli po obou stranách schodiště dva velcí greifové. Představovali směsici tří zvířat – orla, lva a ptáka. Greif měl hlavu orla, lví tělo a z něj mu čněla křídla. Hlavní důvod odstranění těchto soch tkvěl v jejich nepochopené symbolice. Mnozí je považovali za znak germánství.^{/15} Pro přední část budovy je charakteristické množství sloupů vystavěných dle antického vzoru, pilastry a rozsáhlá štuková výzdoba.^{/16} S předchozím divadlem můžeme vysledovat určité podobnosti – tři vchody/východy, tři obloukovitá okna, rovněž antické sloupy. Ty však u Soukenického divadla zdobí celou budovu, kdežto u divadla současného, Divadla F. X. Šaldy, jsou sloupy ozdobou prvního patra. Více vystupující část čela jich má šest. Dva koncové sloupy mají mezi sebou velké vázy a nad nimi jsou zavěšeny pamětní desky zaznamenávající německým jazykem tuto větu: Zbudováno 1883. Dále jsou zde vyobrazeny tři erby nesoucí znak města. Jeden z nich je umístěn nad prostředními vchodovými dveřmi a druhé dva se nacházejí na sloupech ohraničujících v pořadí druhé okno. Ozdobou divadla je rovněž široký pás, nachází se těsně pod bohatou atekou, lemující celou vrchní část divadla. Nej působivější je však z tohoto vlysu čelní fronta, neboť jsou na ní vyobrazeny reliéfy s groteskami. Na samém vrcholku, opět v průčelí budovy, jsou na atece umístěna dvě nejdůležitější sousoší, která spolu s dalšími sochami nacházejícími se jak po levé, tak i po pravé straně, mají alegorický význam. Autorem návrhů těchto skvostů, řeckých bohů, byl vídeňský sochař Bendela a zhotovitelem se stal sochař pocházející z téhož města, Reinhold Völkel.^{/17}

Hlavní dvě sousoší, vyrobená z pirnského pískovce, zobrazují nalevo boha Apollóna, kterého obklopují postavy géníů na delfínech a napravo bohyni Umění třímající v ruce pochodeň, která zároveň dolévá malému bůžkovi do nádoby oheň nadšení. Druhý bůžek si čte v knize. Velikostně tyto sochy převyšují zbylých šest. Názvy ostatních skulptur a jejich alegorie jsou následující: na levé straně je

nejvzdálenější bohyně radosti a květin – Flóra, múzou komedie je Thálie držící v pravici masku a třetí, nejbližše postavená socha, je Melpomene, múza dramatického umění. Druhou trojici tvoří bohyně Fortuna dohlížející na šťastné řízení, zároveň je ochránkyní měst, Terpsichore, jež je múzou tance, zpěvu a Erato, která stojí na pravé straně průčelí jako první v pořadí, múza milostného tance.^{/18}

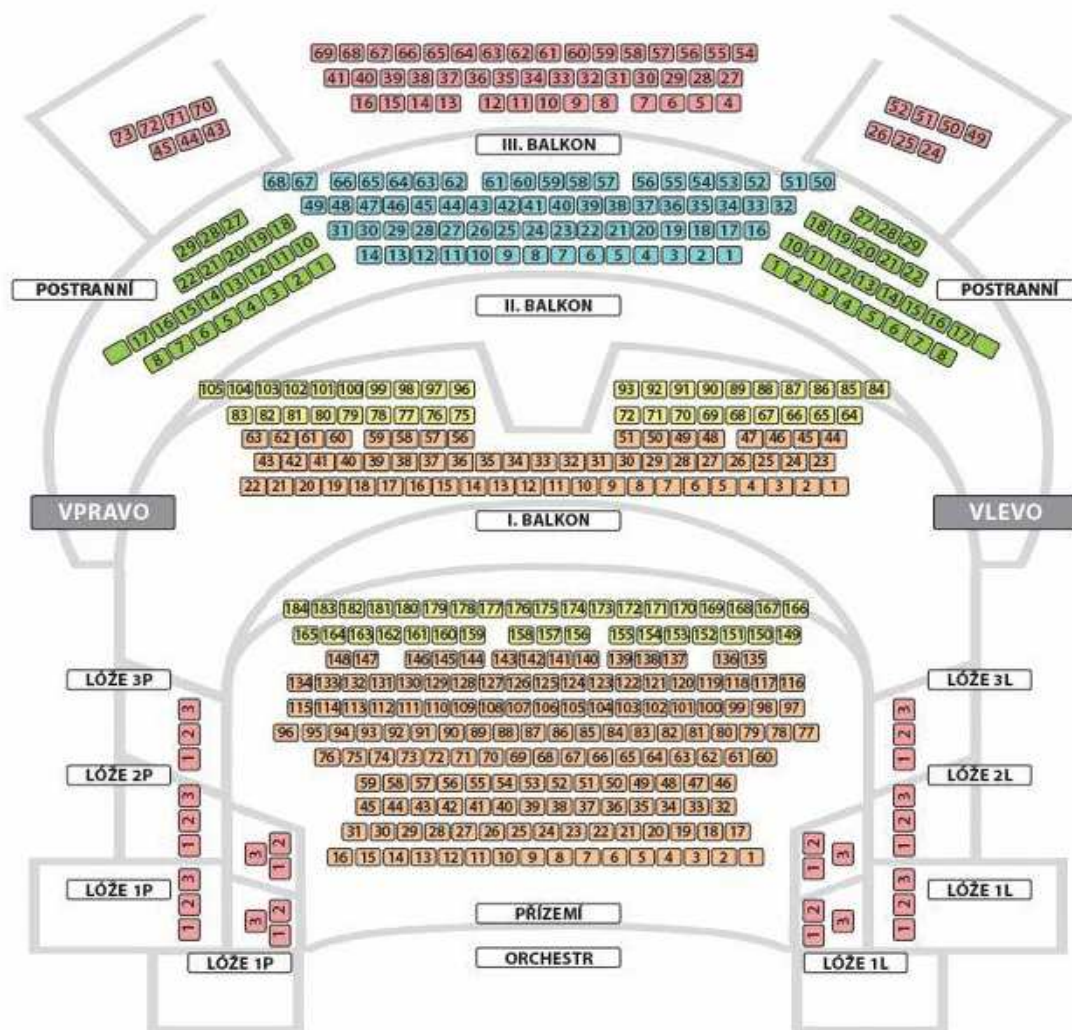

Obr. č. 5: Sousoší boha Apollóna a géniů

Obr. č. 6: Sousoší bohyně Umění a bůžků

Mezi základní údaje o divadle patří i informace o počtu podlaží a míst pro diváky. Liberecké divadlo je třicet metrů dlouhé a čtyřicet čtyři metrů široké. Původně nabízelo 900 míst, 700 pro sedící a 200 pro stojící.¹⁹ V současné době může divadelní představení zhlédnout 503 návštěvníků.

Obr. č. 7: Plán míst Divadla F. X. Šaldy

Liberecké divadlo má celkem čtyři patra – přízemí, 1., 2., 3. balkon. V přízemí se nacházejí čtyři lóže, které jsou situovány velmi blízko jeviště a rozmístěny dvě po pravé a dvě po levé straně. V prvním patře jsou rovněž lóže, v celkovém počtu osmi. Symetrie je zde zachována rovněž. Dva salónky, nacházející se nad vchody na jeviště, však působí ve větší míře honosněji a intimněji než ostatní.

Vnitřní architektura divadla (styl novobarokní) působí velmi přívětivým dojmem, i když je zde patrná snaha po monumentálnosti, která tak byla vyžadována zastupiteli města po projektantech. Nedílnou součástí prostředí interiéru je malířská a sochařská výzdoba.^{/20}

Vstupní halu zdobí dva mohutné mramorové sloupy. Za nimi se po obou stranách nachází poměrně široká schodiště, která jsou lemována balustrádovým, rovněž mramorovým zábradlím. V mezipatře jsou na jejich podstavcích umístěna bronzová sousoší naháčků držících pětiramenný svícen.^{/21}

Obr. č. 8: Sousoší naháčků v mezipatře

V hlavním sálu se nachází štuková výzdoba na stěnách a parapetech balkónů. Lemování těchto sochařských doplňků je provedeno bílou a zlatou barvou. Pozornosti by rozhodně neměl ujít strop divadla. Má kruhovitý tvar a je rovněž bohatě štukovaný a zdobený. Na stropě jsou zobrazeny, v podobě oválu, vedle architektonicky zpodobených „andělíčků“, také okrasné malby. Tuto čtveřici skvostů dotváří jakýsi kruh, uprostřed kterého je zavěšen lustr. I tyto malby, stejně tak jako externí skulptury, mají svou alegorii. Je zde vyobrazen běh lidského života.^{/22}

Dětství je znázorněno symbolem veselé hudby, mládí milostným motivem, věk zralého muže bojovou hudbou a stáří hudbou vážnou. Autorem tohoto díla je Heinrich Löffler.^{/23}

Obr. č. 9: Strop Divadla F. X. Šaldy

Obr. č. 10: Umělecká malba nad proscénium

Pod vyobrazením výše znázorněného díla nalezneme znak města a ještě kdysi, v dávné době, byly níže vyobrazeny portréty slavných německých divadelních autorů (Schiller, Goethe, Beethoven, Wagner, Mozart). O malířskou výzdobu, nejenom této části divadelního interiéru, se postaral Carl Hauer.^{/24}

Obr. č. 11: Divadelní opona se slavnými ikonami německého umění

Za nejkrásnější a patrně i za nejcennější klenot bychom mohli považovat divadelní oponu. Nazývá se Triumf lásky. Zhotoviteli se stali mladí rakouští výtvarníci Gustav Klimt a jeho spolužák Franz Matsch. V prosinci 1882 byly dodány náčrty a připojen průvodní dopis autorů díla. V něm nastiňují svůj umělecký záměr: „...zvolili jsme za motiv ústředního výjevu *Triumf lásky* (svatbu) zastupující veselou stránku, zatímco postavy v popředí mají symbolizovat vážné umění. Ústřední výjev

*představuje svatební loď (Radost uprostřed, doprovázena Moudrostí a Vážností) rozverně taženou skupinou bůžků lásky. Amor sám klečí vítězně na přídi s vysoce zdviženou pochodní, lukem a šípy a se dvěma amorety po stranách. Ostatní skupiny figur oblečených do benátských kostýmů ze 16. století mají zobrazit ve všeobecnosti různé scény pojící se k hlavnímu motivu. Hlavní část výjevu je tedy komponována s okázalou nádherou jako veselá scéna, zatímco skupina v popředí, znázorňující vážnost a tragiku, je provedena jednoduchými sumárními liniemi a hlubokými náladovými barevnými tóny, takže markantně vystupuje kontrast mezi vážným a veselým.“*⁷ Tuto ústřední scénu dotváří bohatý lem se značným množstvím ornamentů. Do nich jsou vmalovány menší obrazy. Jeden z nich se nachází přímo pod hlavním výjevem. Představuje symboly hudby a hereckého umění. Po stranách jsou dále zobrazeny dvě ženské postavy, jejichž význam v sobě nese alegorii, alegorii tance. Další čtyři podobizny můžeme nalézt v rozích opony (dvě ženy a dvě děti).^{/25} V současné době se opona téměř nepoužívá, jen při výjimečných událostech. Ani restaurování v letech 1968–1969 a další roku 1993–1994, ji nedokázala ochránit před prachem času.^{/26}

Interiér byl poměrně dlouho zachován v téměř nezměněné podobě. Většinou se prováděly drobné úpravy týkající se míst pro diváky. Také došlo na počátku dvacátého století k nahrazení plynového osvětlení osvětlením elektrickým, které bylo více bezpečné. Rovněž se zavedla nová technika pro osvětlení jeviště. Postupem času dostalo jeviště kruhový horizont a vybavení divadla obohatil přístroj na promítání mraků, mrakostroj. Od roku 1927 byla budova vytápěna parním topením.^{/27}

⁷ Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 117.

Obr. č. 12: Hlediště

2.3.6 Kdo bude vést nové divadlo?

Dříve než došlo k otevření divadla, bylo zapotřebí vyřešit otázku vedení. Na počátku roku 1883 bylo vypsáno „výběrové řízení“. Tato informace byla uveřejněna prostřednictvím novin. Do konkurzu se přihlásilo pět zájemců. Nejvíce se městským zastupitelům zamlouval Emanuel Raul, direktor divadla v Olomouci a Karlových Varech. Proč právě on? Důvod byl prostý. Nabídl vedle svého

divadelního ansámblu, různých materiálů a dekorací také možnost získat pro Městské divadlo karlovarský orchestr. Na základě těchto skutečností došlo k podepsání smlouvy. Datovala se od 15. září 1883 do Velikonoc 1886.^{/28}

2.3.7 Slavnostní otevření Městského divadla

Všichni s napětím očekávali zahájení provozu divadla. Noviny již o několik měsíců dříve informovaly o velkolepé události, která se má odehrát na počest otevření nového kulturního zařízení. Zároveň lákaly široké vrstvy obyvatel, aby si tento významný den nenechaly ujít.^{/29}

Slavnostní program nacvičil za podpory města ředitel Raul se svými zaměstnanci. Ten také požádal tisk, aby uveřejnil oznámení, kdy se koná slavnostní otevření divadla a zároveň představil členy souboru a ostatní pomocný personál. Celkový počet herců činil padesát devět, hudebníků bylo dvacet osm.^{/30}

Představu o vstupném měli zastupitelé poměrně jasnou. Za nejdražší lístek se zaplatilo až 7 rakouských krejcarů (lůžka na prvním balkóně), nejlevnější pak byla místa k stání (0,20 rak. kr.). Nižší cena byla stanovena pro školáky a vojáky. Zastupitelé i ředitel si byli vědomi toho, že není možné financovat divadlo pouze z peněz vybraných na vstupném, a proto od samého počátku přispívalo divadlu také město.^{/31}

Obr. č. 13: Emanuel Raul

Dne 29. září 1883 bylo divadlo otevřeno. Svou premiéru však mělo mít 15. července téhož roku. Kvůli stavebním a jiným úpravám muselo být otevření oddáleno. Na úvod tohoto slavnostního dne zazpíval mužský pěvecký sbor, který byl doprovázen divadelním orchestrem. Poté promluvil architekt divadla, Helmer, jenž předal symbolicky klíče od nové budovy starostovi města. Ten posléze také pronesl slavnostní řeč spojenou s popisem událostí doprovázejících výstavbu divadla. Závěrečná promluva patřila řediteli Raulovi. Při ní odhalil poslední zakryté místo v divadle, černou žulovou desku s pamětním nápisem. Než došlo k hlavnímu

představení, které bylo na programu dne v šest hodin, hrála se úvodní scénka. Postavy zde vystupující byly tři: Veřejné mínění, Duch času a Thalia. Tato jednoaktovka vypráví o tom, jak Veřejné mínění a Duch času věnovali Thalii nový chrám, „Chrám múz“. Živý výstup byl odměněn velkým potleskem, stejně tak jako opona dvou rakouských studentů, Klimta a Matsche. Poté následovala přehra Gioacchina Rossiniho *Vilém Tell* a samotné drama se stejným názvem, jejímž autorem je Fridrich Schiller.^{/32}

Obr. č. 14: Plakát k slavnostnímu otevření divadla – Vilém Tell

Ohlasy na *Viléma Tella* byly do značné míry ovlivněny emocemi kritiků, které prožívali v nové budově. Foyer, zařízení interiéru, úchvatná opona, to vše zapůsobilo na jejich smysly, a proto bylo nesnadné soustředit se na samotné představení.

Uznali, že tento kus je poměrně náročný. Zároveň si cenili snahy, se kterou hra byla nacvičena. I přesto však byly vytýkány jisté nedostatky (např. úprava textu, mluvilo-li se o Rakousku, a především rychlá mluva některých herců).^{/33}

2.3.8 První tři sezony nového divadla

Ředitel Raul vedl divadlo do Velikonoc roku 1886, jak bylo dohodnuto ve smlouvě. Jako první ředitel nového divadla měl nesnadný úkol. Nejenom, že musel dobře sladit herecký ansámbl, ale zároveň musel navnadit diváky hrami, které by na ně zapůsobily. Snažil se na prkna divadla uvádět nejružnější kusy. Jelikož publikum bylo více vděčné za veselohry a operety, méně pak za tragédie a činohry, je jasné, jakým směrem se ubíral Raulův výběr inscenací. Hodně převládali klasičtí němečtí autoři, např. Schiller, Goethe, Lessing. Operetě vévodili Strauß, Lecocq, Suppé a mnozí další. Celkem Městské divadlo odehrálo v sezoně 1883/84 (září až duben) 201 představení.^{/34}

Raul si vysloužil kritiku za to, že byl nejen režisérem představení, ale i jejím aktérem, častokrát hlavním. To mělo neblahý dopad na samotnou hru. Těžko může kontrolovat její správné provedení, když je nucen se soustředit na roli, kterou v daném kuse ztvárňuje. Za nedostatečné rovněž kritika považovala osvětlení. Proto v dalších sezonách došlo k některým úpravám. Bylo modernizováno osvětlení, zvětšen prostor pro hudebníky, aby orchestr mohl zaznít naplno. Jisté zásahy byly provedeny i v přízemí, na balkonech a lóžích. Došlo především k rozšíření počtu míst pro diváky. I přes vykonané divadelní úpravy návštěvnost představení klesala. Za to se ředitel dočkal kritiky ze strany městského zastupitelstva. Raul slíbil, že se vynasnaží nastalou situaci zlepšit, např. obměnou části hereckého souboru a lepším nastudováním her. Mimo to najímal na hostování herce z jiných divadel, především rakouských a německých. Na scéně Městského divadla se od září roku 1884 až do dubna 1885 sehrálo 238 představení. Některé byly skutečně nové, hrané poprvé, jiné znal divadelní soubor z dřívějších dob a bylo potřeba je pouze secvičit. Z těch úspěšných představení můžeme jmenovat například opery *Carmen*, *Undine*, *Die Zauberflöte*, z operet *Rip-Rip* a jiné.^{/35}

Ve třetí sezoně divadlo odehrálo jen o tři představení méně oproti sezoně minulé. Jak bylo uvedeno výše, rovněž byli najímáni herci z jiných divadel, kteří

herecký soubor obohacovali. Vedle nich přijímal i herce-začátečníky. Někteří se dokonce stali stálými členy divadla. Z repertoáru, který Raul představil, obsadila první místo opera (úspěšné dílo R. Wagnera *Lohengrin*, G. Verdiho *Ernani*). Méně pak se hrála činohra, tragédie (Lessing, Goethe, Schiller), veselohra a pohádka. Také docházelo k opakování známých her z minulých let (to, kolikrát se jednotlivá hra dočkala repríz, záleželo na zájmu publika).^{/36}

V závěru můžeme konstatovat, že Raul svému slibu dostál, neboť po první méně úspěšné sezoně se mu podařilo přilákat četné, i když náročné publikum. Důležitou roli v tom sehrál i výběr kvalitních autorů.

2.3.9 České hry v německém divadle (český repertoár)

Pod nadvládou německy mluvících zemí nebylo příliš myslitelné, aby se ve větším měřítku rozvíjela scéna česká. První česká hra, konkrétně opereta *Polská krev*, jejímž autorem je Oskar Nedbal, byla zinscenována roku 1914 (poté hrána ještě v dalších letech – 1922, 1935) V této době nabízelo divadlo kusy zábavné, aby aspoň na chvíli dalo svým divákům zapomenout na strastiplné dny. Hry psané českými tvůrci se na jevišti Městského divadla příliš neobjevovaly. I přesto si menšina, která v Liberci spolu s německými obyvateli žila, dokázala najít adekvátní zábavu – ochotnická představení. K výrazné změně situace došlo roku 1924, kdy československé úřady stanovily dny, v nichž se budou hrát česká představení (7. března, 28. října, 14 dní v květnu). Koncesi české divadelní společnosti měla v tu dobu pronajatou již rok K. Krugová. Dne 24. června 1924 se na jevišti libereckého divadla objevilo vůbec první české představení, Smetanova *Prodaná nevěsta* v podání olomouckého divadelního souboru. Nemalý podíl na uvádění českých her měli i ředitelé (např. Barnay, sezona 1936–1938), režiséři (např. Pennarini, 1925–1927), ale i dirigenti (nejvýznamnější Arnoldi, 1930–1936), neboť ve velké míře záleželo na jejich rozhodnutí, zda i jiné hry bude možné na prknech libereckého divadla zhlédnout.^{/37}

Na scéně libereckého divadla měla opera své nezastupitelné místo. Byl uváděn dosti široký repertoár s více či méně známými autory. Postupem času se více k publiku dostávali i čeští autoři.^{/38}

Období uvedení díla	Autor	Opera
sezona 1924–1925	K. Weiss	Polský Žid
1926, 1934, 1941	B. Smetana	Prodaná nevěsta
1932	B. Smetana	Tajemství
1936, 1938	B. Smetana	Dalibor
1929	A. Dvořák	Rusalka
1931, 1937	L. Janáček	Jenufa (Její pastorkyňa)
1931	v přepracování M. Broda a H. Reimanna	Osudy dobrého vojáka Švejka

Ve 30. letech se na scéně divadla objevily vedle opery i méně náročné, ale přesto poměrně úspěšné operetní revue. Jmenujme například díla Jára Beneše *U svatého Antoníčka* (v Liberci mělo premiéru v lednu roku 1935) a *Na tý louce zelený* (prvně se hrálo v Liberci v únoru 1937), která se dočkala mnoha repríz. ^{/40}

Městské divadlo v Liberci uvedlo na konci dvacátých let a v letech třicátých značné množství činoher. Z českých autorů, jejichž tvorba se dostala na prkna libereckého divadla (ale i na jeviště jiných, světových divadel) byl nejvýznamnějším spisovatel a dramatik František Langer. Z jeho tvorby byly například uvedeny hry *Periferie* (představena od roku 1926 na mnoha světových scénách), *Obrácení Ferdyše Pištory* (v Praze uvedeno roku 1929, v němčině mělo dílo premiéru v březnu 1934, překladatelem byl Otto Pick), veselohra *Velbloud uchem jehly* a *Jízdní hlídka*. Dalším z řady autorů, kteří patřili do české dramatiky třetího desetiletí 20. století, byl například Vilém Werner. Psal hry, které se zabývaly společenskými, rodinnými, ale i erotickými problémy. Z těch více známých jmenujme alespoň činohru *Lidé na kře* (autor zde zachycuje určitou mravní společenskou krizi). Podobnou tematiku, soudobé problémy a společenskou krizi, zachycuje i drama Emila Synka *Velký případ* (premiéru měl v únoru 1938). Tento autor byl v období protektorátu zakázán. ^{/41}

Z výše uvedených odstavců vyplývá, že liberecké divadlo nemělo nouzi o české hry.

Obr. č. 15: Divadlo F. X. Šaldy v meziválečném období

2.3.10 Vedení divadla a hrané inscenace do roku 1938

Mnoho ředitelů a s nimi i mnoho představení se vystříдалo na scéně tehdejšího Městského divadla. Řada z nich dosáhla nemalých úspěchů, ale byli i tací, kterým se příliš nedařilo. Tak tomu bývá vždy. Nebylo totiž vůbec jednoduché obstát v dobách, se kterými je spojeno mnoho změn politických, sociálních a kulturních (první světová válka a následný vznik Československé republiky, finanční krize roku 1929, nástup nacismu a druhá světová válka). Nejenom divadlo, ale jistě i jiná veřejná zařízení dlouho odolávala tomu, aby se nestala nástrojem politických stran. Roku 1938 byl však jakýkoliv odpor zlomen a divadlo patřilo propagandě nacismu.

K tomu, aby divadlo v těchto nelehkých dobách fungovalo, bylo zapotřebí nejenom kvalitního nabízeného repertoáru, schopného vedení, herců a pomocného personálu, ale i podpory města a diváků, bez kterých by divadlo nebylo divadlem.^{/42}

Z celkového počtu dvanácti ředitelů stojí za zmínku především tyto dva: Oskar Basch a Paul Barnay. Navzdory velmi vypjaté politické situaci dokázali poměrně dlouho zachovat demokratický ráz divadla i přesto, že byli židovského původu.^{/43}

V březnu roku 1934 oslovila městská rada Oskara Basche, jenž byl doposud ředitelem karlovarského divadla. Ve vedení západočeského divadla stál osmnáct let. Jeho dlouholeté zkušenosti nemohly zůstat bez odezvy, patrně i proto byl zvolen.

Oficiálním ředitelem Městského divadla v Liberci ho zastupitelstvo jmenovalo 28. května 1934. Skutečnost, že byl Žid, jen velmi těžko dokázala německá „většina“ žijící v Liberci překonat. Ani tisk vůči Baschovi nezůstal lhostejný. Přesto však nelze novému řediteli upřít úspěchu, kterého na prknech libereckého divadla dosáhl.^{/44}

Na konci září uvedl oblíbenou operetu od F. Lehára *Giuditu* a v polovině října náročnou *Aidu* od G. Verdiho. Obě inscenace si u diváků získaly oblibu. Nešlo pouze o tato představení, ale i o další operety, hudebně-taneční revue (např. *Grüss Gott! Griis Gott!* od G. Burgharda a R. Stolze, autor hudby) a opery, které měly své příznivce, a tudíž byly i více hrány. Z operních děl jmenujme alespoň Straussovu *Elektru*, *Rigгоletto* od Verdiho a *Figarovu svatbu*, jejímž autorem je Mozart. Nutno dodat, že na úspěchu opery měl značnou zásluhu dirigent Quido Arnoldi, jenž nebyl členem divadla. Až zásluhou ředitele Basche se podařilo jmenovat ho do funkce šéfa opery Městského divadla v Liberci. Arnoldi velmi často uváděl díla česká, především B. Smetanu (*Prodaná nevěsta*). S činohrou to vypadalo o něco hůře. Ředitel při svém výběru autorů a jejich děl neměl takové zkušenosti a zároveň šťastnou ruku jako u operety a opery. Hrála se například *Rosa Berndová* od G. Hauptmanna, Schillerova *Marie Stuartovna* a *Pygmalion* od G. B. Shawa. Značného ohlasu dosáhla dramaturgie *Anny Kareninové* (autorem románu je L. N. Tolstoj, premiéra v únoru 1935. Postavu hlavní hrdinky ztvárnila ředitelova manželka Truda Baschová-Havlová, která měla velký podíl na úspěchu této dramaturgie.^{/45}

Kritika tuto sezonu z hlediska nabízeného repertoáru hodnotí kladně. Avšak ne příliš lichotivě se vyjadřovala k hostujícím hercům, především operním, kteří do jisté míry byli příčinou malé návštěvnosti. Kromě toho existovaly samozřejmě i jiné důvody, např. sociální a politické.^{/46}

Následující sezona 1935/1936 byla poněkud skromnější. Značné množství peněžních prostředků se vyčerpalo v předchozím období, především na představení operetní a operní. Na prknech divadla byly například z opery uvedeny osvědčenější kusy: Verdiho *Othello*, *Bohéma* od Pucciniho, *Carmen* od Bizeta a z českých uvedme alespoň *Dalibora* od Smetany. V činohře a především v operetě došlo k rozšíření počtu nabízených premiér a zároveň se více začaly hrát žánry lidovějšího charakteru – vídeňské frašky i pařížské módní veselohry (např. díla od autorů – E. Künneck, K. Zeller aj.). Basch se tak snažil lákat lidi do divadla jak náročnějšími

kusy, tak i představeními komerčnějšími. Největší úspěch této sezony zaznamenal *Peer Gynt* od H. Ibsena. Premiéru měla tato hra 4. února 1936, hudba pocházela od E. Griega a překlad od básníka Ch. Morgensterna. Celý divadelní rok zakončila veselohra H. Bahra *Vídeňanky*. I přes veškeré snahy ředitele a herců se do divadla nepodařilo přilákat dostatek diváků a finanční krize se začala prohlubovat. Vedení města vyzývalo občany, aby pomohli vyřešit špatnou situaci městského divadla návštěvami představení. Mimo to se obraceli s žádostmi o pomoc na nadřízené orgány (Liberec poctil svou návštěvou Jaroslav Kvapil, tehdy sekční šéf ministerstva školství). K problému se také vyjádřil deník *Reichenberger Zeitung*, který vydával řadu článků věnovaných divadlu, kde navrhoval různá opatření, jak stále rostoucí krizi zabránit. Například získat více abonentů (což se skutečně podařilo), snížit vstupné či zvýšit dotace na provoz zařízení. Padl i návrh na sloučení libereckého divadla s divadlem v Jablonci nad Nisou.^{/47}

Našli se však i tací, kteří divadlu nepřáli. Pro příklad můžeme uvést jistého člověka, který pod pseudonymem Kornelius uvedl článek v novinách, kde se silně vyslovuje proti divadlu. Uvádí v něm, že zařízení získává značné množství peněžních prostředků, které by byly zapotřebí jinde. Říká, že „*divadlo je přepychem a že je za současné bídy a nezaměstnanosti povinností každého sudetského Němce podpořit naše nezaměstnané a nevydávat peníze na zbytečnou zábavu!*“⁸ Na to promptně reagovaly noviny, že by s uzavřením divadla nezaměstnaných ještě více přibýlo. Také zdůraznily potřebu tohoto kulturního zařízení, neboť kdyby došlo k jeho zrušení, poukázalo by to jen na duchovní chudobu libereckých obyvatel.^{/48}

Přes veškeré snahy se návštěvnost příliš nezvýšila a divadlo se ocitlo na pokraji úpadku (nebylo na mzdy ani na provoz). Ke zmírnění neutuchajícího finančního problému poskytlo město peněžní částku 130 tisíc korun. Tyto peníze měly původně sloužit na provoz podzimní sezony 1936/37, tudíž následující divadelní činnost byla v ohrožení. Došlo proto k vypovězení smlouvy jak ze strany divadla, tak ředitele Basche.^{/49}

Vypsání konkurzu na sebe nenechalo dlouho čekat (květen 1936). Na pozici nového ředitele Městského divadla v Liberci se přihlásilo pouze osm uchazečů.

⁸ Janáček, J. *Čtyřikrát Městské divadlo (Stadttheater Reichenberg) 1883–1945*. Liberec, 2004. str. 64.

Uvažovalo se o dvou adeptech. Jedním byl Walter Heidrich, druhým bývalý ředitel Oskar Basch. V Baschův prospěch hovořily dlouholeté divadelní zkušenosti a také řízení libereckého divadla. Pro Heidricha se vyslovili zástupci Sudetoněmecké strany. Konstatovali, že je vhodným uchazečem, jelikož dokáže zajistit podzimní sezonu z vlastních zdrojů a také díky podpoře veřejnosti. Krátce po termínu se přihlásil i další kandidát, Paul Barnay (ředitel divadla v Breslau, Vratislavi). Během diskuzí došlo i na otázku zpolitizování divadla.^{/50}

Po četných debatách zastupitelů vystoupil starosta města se závěrečným prohlášením. Viníkem za postupný propad divadla nejsou pouze občané a jejich malý zájem o představení, ale i ceny vstupného. Rovněž odmítl jakékoliv připomínky týkající se zpolitizování divadla, neboť toto kulturní zařízení nemá propagovat plány žádné z politických stran.^{/51} „*Návrh zástupce SdP na okamžité přijetí Heidrichovy nabídky nebyl přijat, čímž byl prozatím odvrácen dosud nenápadný tlak Henleinovy strany na ovládnutí pozic v divadle.*“⁹

Druhým ze zmíněných ředitelů byl Paul Barnay. Tento vídeňský rodák, pocházející ze známé umělecké rodiny, započal své působení v libereckém divadle dne 25. června 1936, kdy po odstoupení výše zmíněných uchazečů získal post ve vedení divadla. S ním je také spojena jedna z nejdramatičtějších a umělecky nejvýznamnějších etap divadla v Liberci.^{/52}

Obr. č. 16: Paul Barnay

Jeho začátky, stejně tak jako Basche, byly krušné. Nedlouho po svém zvolení do funkce ředitele byl ostře napadán tiskem, který byl blízký Henleinově straně. Tato kampaň byla postupně známa v celé zemi. Ohlas měla i za hranicemi našeho státu, především v Německu.^{/53} „*Již 4. 7. 1936 vyrukoval Der Arbeitsmann s článkem Politováníhodný Liberec, odhalujícím P. Barnaye jako člověka, kterého „smetla bouře nacionální revoluce z jeho vedoucího postavení na divadelních scénách ve Vratislavi, protože patřil k pověstným exponentům židovského umění na německých*

⁹ Tamtéž str. 67.

*divadlech a protože jemu podřízené scény byly po celá léta rejdištěm salonních bolševiků“.*¹⁰ Jak je patrné, tento jízlivý komentář směřem k řediteli libereckého divadla měl silně antisemitický podtext, který byl charakteristický pro tehdejší nastupující nacismus. Barnay však neměl pouze odpůrce. Zastávali se ho politici ze strany sociálních demokratů či komunistů. V září t. r. uspořádala dokonce Německá divadelní obec shromáždění, kde i s dalšími zúčastněnými lidmi vyjádřila značnou podporu stávajícímu vedení divadla. K celé situaci se Barnay vyjádřil na říjnovém zasedání, kam byl pozván personál divadla, politici i novináři. Snažil se především vyvracet veškerá nepravdivá tvrzení směřující na jeho osobu. Zajímavé bylo, že členové Sudetoněmecké strany v městské radě ho téměř jednohlasně zvolili do funkce. Ale na zasedání prohlašovali, že tomuto člověku nedůvěřují, a proto si nepřejí, aby stanul na pozici ředitele divadla. Změna v jejich rozhodnutí nastala ve chvíli, když se dozvěděli, co bylo hlavní příčinou Barnayova odchodu z Německa. „*Ve vratislavickém divadle připustil, aby se v jedné revui herci vysmívali německým válečným křížům, dílům nacionálních spisovatelů a dokonce i samému Vůdci, z čehož byl skandál.*“¹¹ Ještě téhož měsíce došlo k vydání prohlášení, později otištěného i v tisku, kde se opět potvrzovalo zvolení Paula Barnay do funkce ředitele libereckého divadla a rovněž zde bylo uvedeno, že divadlo není scénou patřící jakékoliv straně, ale zařízením náležícím všem občanům žijícím v Liberci.¹⁴

Veškeré snahy strany SdP vedoucí k odstranění tohoto nepohodlného a dle nich i neplnohodnotného člena společnosti se nezdařily. Nutno dodat, že nátlaky podobného charakteru probíhaly i jinde v republice. „*Barnayova aféra byla jedním z konkrétních podnětů, který vyprovokoval manifestační shromáždění českých a německých umělců, spisovatelů a vědců na obranu umělecké svobody, jež se uskutečnilo 13. 11. 1936 v Osvobozeném divadle v Praze.*“¹² Účastníci z řad divadelníků byli kupříkladu tito známé osobnosti, F. Langer, J. Voskovec a J. Werich.¹⁵

Paul Barnay měl bohaté zkušenosti z předchozích divadel, vynikal také znalostí divadelní teorie a historie a nebránil se novým věcem, které byly do divadla

¹⁰ Janáček, J. Divadlo v čase nepohody (Německé divadlo v Liberci v letech 1934–1938). In: *Divadelní revue* č. 3, Primus Praha, 1993. str. 7.

¹¹ Tamtéž str. 8.

¹² Tamtéž str. 8.

přinášeny (např. nové pojetí klasiky M. Reinhardta). Z oblíbených autorů nejvíce vyzdvihoval Mozarta a Wagnera. Na paměti měl i diváky. Došlo ke snížení vstupného, předplatné se prodávalo se značnou slevou a rovněž byla pevně stanovena představení určená abonentům. Barnay byl přesvědčen o tom, že hlavním úkolem divadla je návštěvníka povznášet a osvobozovat.^{/56}

Sezonu 1936/1937 započal především nenáročnými hrami. Domníval se, že právě ty by mohly přilákat četné publikum. Z činohry byl představen kus od G. Fräsera (autor detektivek) *Neuen Offiziere* a aby si získal přízeň mladší generace, uvedl veselohru *Unentschuldigte Stunde* (autoři Bekeffy, Stell). Dále veselohry jako *Nebeská svatba* (H. H. Ortner) a *Koncert H. Bahra*. S postupem času však kritika požadovala větší náročnost uváděných děl. Barnay si výše zmíněné skutečnosti byl vědom, avšak neměl tolik odvahy uvést např. Shakespeara, Ibsena či Molièra. Tito, ale i jiní autoři, se však na scéně libereckého divadla objevili. Od Shakespeara uvedl *Večer tříkrálový*, dále Ibsenovu *Divokou kachnu* a Molièrova *Zdravého nemocného*. I s operou začal poněkud pozvolna. Závažnější operní titul liberecké divadlo uveřejnilo na počátku října. Byl to Mozartův *Únos ze Sarailu*, který dirigoval Heinrich Jalowetz. Dále se hrála klasika (např. Beethoven – *Fidelio*, Verdi – *Síla osudu*, Puccini – *Madame Butterfly* aj.) Z operety Barnay divákům předkládal tradiční repertoár, např. Offenbacha, Lehára, ale i soudobé autory (R. Benatzky). Největší ohlas získala operetní revue J. Beneše *Na tý louce zelený*.^{/57}

Kritika i obecnstvo byly s nabízeným repertoárem a jeho provedením spokojeni, tudíž ředitel Barnay sklízel za uvedené divadelní období zasloužilý úspěch.^{/58}

Následující sezona 1937/38 začala dne 8. října. Zahajujícím představením byla Verdiho opera *Simone Boccanegra*. Dále Městské divadlo uvedlo opery od R. Wagnera (*Mistři pěvci norimberští*), J. Offenbacha a jeho *Hoffmanovy povídky*, Verdiho *Rigolletto* a *Dalibora* od B. Smetany. Poslední zmíněný kus se hrál v březnu roku 1938 na počest bývalého prezidenta T. G. Masaryka, což byl v té době velmi odvážný čin. Za zmínku jistě stojí i dílo napsané samotným ředitelem a P. Herzem s hudbou Egona Neumanna nazvané *Echter Grinzinger*. Hra se dočkala nemalého uznání nejen u nás, ale i v zahraničí (např. Americe).^{/59}

Nedlouho po zahájení druhé Barnayovy sezony začalo divadlo navštěvovat méně a méně lidí (k vzestupu došlo až na konci divadelního období). Jednou z příčin mohla být až přílišná snaha vyhovět publiku některými druhořadými operetními kusy. Ani činohra, která nejlépe řediteli svědčila, neměla tak velký ohlas. I když, jak uvedla kritika, inscenace byly umělecky zdařilé a jejich kvalita stoupala. Jmenujme některé hry: *Komedie plná omylů* (W. Shakespeare), *Úklady a láska* (F. Schiller), *Charleyova teta* (T. Brandon). Jednou z poměrně úspěšných činoher (měla dvacet repríz) byla hra od Gerharta Hauptmanna *Forman Henčl*. Čeští autoři a jejich dramatika měla na scéně libereckého divadla poměrně malé zastoupení. Uveden byl například E. Synek a jeho *Velký případ*. Takového velikána jako byl Karel Čapek se Barnay příliš neodvažoval představovat. Slíbil sice, že zinscenuje Čapkovu *Matku*, ale nakonec z toho sešlo. Patrně se obával, že jeho hry by vzbudily až příliš velký zájem Henleinovy strany, která by mohla divadlu uškodit.^{/60}

Špatná politická situace nedopřála Barnayovi další léta v libereckém divadle. Jednou z posledních nastudovaných her byla náročná hra od J. W. Goetha *Faust* (1. díl), kterou zároveň představovalo i nedaleké žitavské divadlo. Deník *Reichenberger Zeitung* sledoval obě dějiště a o tom, jak bylo provedení úspěšné, dopodrobna informoval čtenáře. I přesto, že liberecké divadlo nemělo takové scénické možnosti a technickou vybavenost jako žitavské divadlo, kritika hodnotila představení velmi kladně.^{/61}

Vedle nedobré politické situace se vyskytly opět potíže finanční. Barnay se snažil vybudovat kvalitní umělecký soubor, který také musel být patřičně finančně odměněn. Ředitel nechtěl čekat na to, až mu herci odejdou za lepšími nabídkami, a proto požádal starostu města o výpomoc na další zajištění činnosti divadla. Avšak ani město na tom nebylo nejlépe. Mohlo uvolnit některé peněžní prostředky, ale jejich množství nepostačovalo k pokrytí potřeby onoho kulturního zařízení. Obrátilo se tedy výše, na ministerstvo školství a zemský úřad. Žádost nakonec byla vyslyšena. Problémy však neskončily. Celou věc nepěkně okomentoval také tisk, jenž si nebral servítky směrem k řediteli i k divadlu. Snahy některých politiků, kteří propagovali návrh, aby byla s Barnayem rozvázána pracovní smlouva, skončily neúspěchem. Do těchto záležitostí byl ale na konci roku 1937 zainteresován sekční šéf J. Kvapil, který poradil starostovi města, aby se s touto problematikou obrátil na prezidenta

Beneše. Ten o liberecké divadlo projevil velký zájem a přislíbil vypomoci částkou 200 000 Kč. Zmíněné finanční prostředky pan prezident skutečně poskytl.^{/62}

Na konci měsíce března byla městská rada překvapena dopisem od ředitele Barnaye. Oznamuje v něm, že rezignuje na svou funkci (k poslednímu dni v březnu roku 1938) a jako důvod uvádí finanční problémy. Ty však ve skutečnosti nebyly tak katastrofální. Hlavní příčinou, proč nechtěl dále pobývat v Liberci, byla nepříznivá politická situace. Město opustil 15. června 1938.^{/63}

Noviny Freigeist v jednom z článků k jeho odchodu poznamenaly, že lepšího divadelního ředitele, než jakým byl Paul Barnay, Městské divadlo jen stěží najde a každý, kdo po něm na ředitelské křeslo usedne, bude mít těžkou pozici.^{/64}

2.3.11 Období 1938–1945

Poté co Barnay podal v březnu roku 1938 demisi, ujalo se řízení libereckého divadla pracovní souručenství tvořené z dosavadního souboru (pod silným vlivem Henleinovy strany). Konkurz na nového ředitele byl vypsán o měsíc později, uspěl v něm Curth Hurre. Měl značné zkušenosti s vedením divadla, neboť již předtím působil v Mnichově a od roku 1935 řídil divadlo v Teplicích. Poslední zmiňované divadlo mu bylo ponecháno a ještě k tomu přibýlo divadlo liberecké. Pro obě kulturní zařízení sestavil úplně nové soubory jak pro činohru, tak i pro operu a operetu. Rovněž se snažil o pestrý dramaturgický plán. U opery, která u něj zaujímala přední místo, se snažil uvádět autory domácí (R. Strausse – *Růžový kavalír*, Beethoven – *Fidelio*) i zahraniční. Zároveň spolu s ní chtěl v nové sezoně představit i symfonické koncerty. V činohře se rovněž snažil o rozmanitost. Vedle her německých (autoři jako Lessing, Goethe aj.), měl zájem uvádět i hry anglické, španělské a francouzské. Činohra byla také příležitostí jak se prosadit, především pro mladé tvůrce. Pro operetu zvolil spíše díla klasická (F. S. Suppé – *Dichter und Bauer*, J. Strauß – *Cikánský baron*) a jen několik málo novinek.^{/65}

Od října téhož roku patřilo liberecké divadlo mezi další říšská německá divadla, na která dohlížela říšská divadelní komora spadající pod tehdejší ministerstvo pro osvětu a propagandu. Městské divadlo v Liberci získalo jakýsi nový statut, neboť se stalo působištěm hlavního města Sudetské župy a mělo za úkol seznámit sudetoněmecké obyvatelstvo s „nacistickým uměním“ současnosti. Uváděla

se i stará klasická německá tvorba, různé veselohry a operety na odlehčení tehdejší situace. „*Německé umění mělo posílit odpor obyvatelstva vůči nepřátelům a živit jeho představu o výjimečnosti své rasy.*“¹³ Tomuto cíli byl samozřejmě podřízen nabízený repertoár, neboť nacisté si byli velmi dobře vědomi, že divadlo a kultura obecně hraje velmi významnou roli v období války.¹⁶⁶ Sám Adolf Hitler o ní poznamenal, „*že pro kulturu, vzácný majetek národa, jsou možné nejvyšší oběti, neboť kultura je duchovní půdou, z které žije národ, tak jako z denního chleba.*“¹⁴

Curth Hurrle v křesle ředitele Městského divadla v Liberci dlouho nezůstal. Pro potřeby Sudetské župy bylo vytvořeno nové vedení, které zajišťovalo umělecké a administrativní záležitosti. Vrchním správcem se stal Dr. Theo Anton Modes (tehdejší ředitel divadla v Brně). Nemalou nevýhodou změny vedení byla ztráta stálého operního a operetního souboru, neboť jeho členové patřili výhradně k teplickému divadlu. Operu a operetu tudíž zajišťovali hostující umělci. K úpravě došlo také v dramaturgickém plánu. Sezona byla zahájena hrou H. von Kleista *Princ Bedřich Hamburský* dne 24. listopadu 1938. Od tohoto dne jakoby začíná „nová etapa sudotoněmeckého divadla v Liberci“.¹⁶⁷

Veškerá divadelní činnost se od 1. prosince 1938 řídila novým zákonem. Přísná pravidla se týkala i pořadatelů a účinkujících. Všichni museli být členy říšské divadelní komory a árijského původu.¹⁶⁸

V lednu roku 1939 se stal nástupcem Dr. T. A. Modese divadelní režisér Fritz Klippel. Ten již sestavil vlastní operetní soubor, který se poprvé na jevišti představil s inscenacemi *Der süsseste Schwindel* a *Herzen im Schnee*. Dále se hrál opět *Cikánský baron* (J. Strauß) a úspěch měla i *Marrieta* (Walther Koll). Co se týče činohry, jednoznačně převládala tematika nacionální, vojenská a hrdinská. Jmenujme kupříkladu díla: *Schill* od F. Höllera a *Katte* od H. Burteho. Nemalé zastoupení na jevišti divadla měla i veselohra (A. Birabeau: *Mein Sohn – der Herr Minister*, F. Foster: *Robinson soll nicht sterben*, W. Shakespeare: *Zkrocení zlé ženy*). V operních představeních často hostovali umělci z teplického divadla (L. v. Beethoven: *Fidelio*, G. Rossini: *Lazebník sevillský*) či divadla z Görlitz (především opery: *Carmen* od G. Bizeta, *Černý Petr* od W. Liecka). Klippelovi

¹³ Janoušková, A. *Německé divadlo v Liberci 1939–1945*. Liberec, 2001. str. 27.

¹⁴ Tamtéž str. 31.

se také podařilo získat umělecký baletní soubor pocházející z Mnichova (mistr M. Wellenberg). Fritz Klippel ve své funkci setrval do 31. března 1940 (údajně kvůli sporům s vedoucím propagandy v župě). Jeho místo zaujal režisér Richard Ullrich. ^{/69}

Divadelní sezona 1939/1940 (některé hry dramaturgického plánu) ^{/70}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. A. Lortzing	Zbrojíf, Pytlák
	C. M. Weber	Čarostřelec
	W. A. Mozart	Kouzelná flétna
	R. Wagner	Bludný Holanďan
	G. Verdi	Rigolletto, Aida
	G. Puccini	Madame Butterfly
	Lill Erick Hafgren	Husopaska
	Hermann v. Waltershausen	Plukovník Chabert
Opereta	K. Zeller	Ptáčník
	Strauss	Noc v Benátkách
	C. Millöcker	Žebravý student
	F. Lehár	Hrabě Luxemburg
	Goetz	Schach dem König
	J. Beneš	Gruss und Kuss aus der Wachau
	N. Dostal	Monika
	Raymond	Maske im Blau
Činohra	F. Schiller	Don Carlos, Panna Orleánská
	Goethe	Faust
	F. Höller	Göertz, Kanzler von Sweden
	W. Pleyer	Maria ohne Kind
	Hauptmann	Griselda
	Grillparzer	Der Traum ein Leben
	Graff	Begegnung mit Ulrike
	H. Johst	Thomas Paine

Obr. č. 17: Fritz Klippel

Obr. č. 18: Richard Ullrich

Obr. č. 19: Ukázka inscenace Mína z Barnhelmu

V období války mělo divadlo čtyři základní funkce: reprezentaci, propagandu, výchovu a zábavu. Bylo důležité, především pomocí německých klasiků, vyvolávat v návštěvnicích pocity jedinečnosti a převahy německého národa nad národy jinými. Proto někteří dramatici, stejně tak i umělecké směry, byli zakazováni. Např. hry od autorů, kteří pocházeli ze zemí, jež se ocitly ve válečném stavu s Německem, dále hry současných britských, francouzských, polských autorů, později i jejich klasiků. Výjimku tvořila tvorba Shakespeara, Shawova a Bizetova *Carmen*. I oni ale byli postupně zakázáni (znovu se mohli uvést až v roce 1943). Patřily sem dále hry jugoslávské, novodobé řecké a vyloučení se dočkali i autoři norští, belgičtí, holandští. Pozornost se věnovala především velkým německým umělcům (Wagner, Mozart) nebo méně známým, avšak prověřeným skladatelům. Návštěvnost po celou dobu války byla rovněž vysoká (reklama útočící na obyvatele na každém kroku a výzvy různých představitelů udělaly své).^{/71}

Dalším intendantem se stal Max Krauss (pracovní smlouva byla uzavřena od 1. srpna 1940 až do 31. července 1943). Měl za sebou bohaté zkušenosti, neboť na jevištích se objevoval od svých 24 let. Byl hudebním odborníkem, který působil v Saint Gallenu, v Cáchách, v Hannoveru. Hostoval v divadlech v Holandsku, Švýcarsku, Rumunsku a jinde. Stal se i režisérem v divadle v Lübecku a Kasselu, avšak poměrně brzo se jeho názory a představy začaly rozcházet nejen se zájmy župy. Postupně se také znelíbil ministerstvu pro osvětu a propagandu. Důvodem byl nesouhlas s dramaturgickými plány na další sezonu, velké propouštění herců a nevybíravá kritika na jejich stranu (dosazoval na jejich místa své známé z dřívějších působišť), nedostatečné uvádění dramát s nacionalistickou tematikou. Krauss chtěl z libereckého divadla udělat pravé říšské německé divadlo. Nebýt župy, jistě by se mu to povedlo. Nespokojenost župních představitelů rostla. Dle nich intendant nedostatečně uváděl na scénu libereckého divadla sudetoněmecké umění (ve svém repertoáru ho však měl). I přesto, že pozvedl uměleckou úroveň divadla, byl z pozice ředitele na konci sezony 1942/43 odvolán.^{/72}

Divadelní sezona 1940/1941 (některé hry dramaturgického plánu) ^{/73}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Rossini	Lazebník Sevillský
	P. Mascagni, R. Leoncavallo	Sedlák kavalír, Komedianti
	G. Verdi	Maškarní ples, Othello
	G. Puccini	Tosca
	B. Smetana	Prodaná nevěsta (výjimka)
Opereta	J. Strauss	Die Fledermaus, Die Nacht am Bosphorus
	F. Lehár	Paganini, Carevič
	Künneck	Die grosse Sünderin
Činohra	E. W. Möller	Rotschild vítězí u Waterloo
	F. Grillparzer	Medea
	J. W. Goethe	Egmont

Divadelní sezona 1941/1942 (některé hry dramaturgického plánu) ^{/74}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Rossini	Angelina
	R. Wagner	Tristan a Isolda
	G. Verdi	Falstaff
	W. A. Mozart	Figarova svatba, Únos ze Serailu
Opereta	Gutheim	Schäpfchen zur Linken
	F. Lehár	Veselá vdova
	J. Strauss	Die Fledermaus
Činohra	E. W. Möller	Der Sturz des Ministers
	F. Berthge	Annke von Stoeppen
	F. Schiller	Marie Stuartovna
	Gluck	Ifigenie na Tauridě

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	L. v. Beethoven	Fidelio (v netradičním operním stylu)
	G. Bizet	Carmen
	Ch. W. Gluck	Orfeus a Eurydika
	R. Wagner	Valkýra
	G. Verdi	La Traviata
	G. Rossini	Lazebník sevillský
Činohra	F. Schiller	Wallenstein
	C. Goldoni	Lhář (commedia dell'arte)
	F. Berthge	Annke von Skoepen
	E. G. Kolbenheyer	Jagt ihn - ein Mensch
	W. Shakespeare	Král Lear
	W. G. Kluck	Begegnung in Dresden
	E. W. Möller	Das Opfer
Opereta	F. Lehár	Hrabě Luxemburg
Veselohra	E. Rottluff	Frühstück um Mitternacht
	J. Wiegand a K. Lerbs	Ein Mann in den besten Jahren
	M. Vit	Die drei Eisbären

Po roce 1942 hrála kultura ještě významnější roli než dříve. Jejím úkolem bylo pobavit a poučit německé občany a zároveň odvést jejich myšlenky od válečné situace. K rozvíjení společenského života přispívaly nejrůznější přednášky a besedy, jejichž hlavním tématem bylo divadelní umění. V německých občanech mělo být probuzeno národní cítění a připomínána nezastupitelná funkce germánské kultury v životě jednotlivců. Uváděli se především tito významní představitelé: Schiller, Goethe, Wagner, Hauptmann aj. Jedno ze shromáždění na výše zmíněné téma se konalo na počátku března 1944 i v Liberci. Řešily se nejenom otázky současného řízení divadel, ale i jeho funkce. Říšský dramaturg a vůdce divadelního oddělení v Říši Dr. Rainer Schlösser ve svém projevu uvedl, že divadlo má mít za prvé funkci

vzdělávací, ale má také umět pobavit. Do popředí se tedy více dostávaly žánry s odlehčenou tematikou a tematika hrdinská, dříve hojně prosazovaná, lehce ustoupila do pozadí.^{/76}

Po Kraussovi zaujal nové místo vrchního správce divadla Walter Heidrich (bývalý vůdce Sudetenbühne). Narodil se v Jablonci nad Nisou roku 1905. Ve třicátých letech provozoval kočovné divadlo, zvané Sudetenbühne a zasloužil se o výstavbu Zemského divadla v Drážďanech. Přesto však jeho divadelní zkušenosti nebyly tak velké, jak by se původně mohlo zdát. První místo zaujímala u Heidricha činohra. Určitý problém pro něj představovala opera, jež měla poměrně vysokou uměleckou úroveň, o kterou se postaral předchozí intendant.^{/77}

Pro jeho zvolení se jednoznačně vyslovili župní představitelé. V jeho i jejich prospěch hovořil sudetoněmecký původ, který sliboval hájení zájmů a cílů župy (z městského divadla se na konci sezony 1943/44 stalo divadlo župní). Do svého úřadu nastoupil dne 1. srpna 1943 (smlouvu měl na dvě divadelní sezony, čili do roku 1945).^{/78}

Zájem o divadlo byl v této době obrovský. Jelikož jedna scéna nepostačovala, bylo pronajato na sezonu 1943/44 jeviště druhé (slavnostní místnost SA v ulici Teichgasse měla 500 míst), které výhradně sloužilo k operetním představením a veselohrám. Divadlo zahájilo sezonu 2. října 1943 starovlámskou hrou *Lanzellot der Sanderein*.^{/79}

Stejně tak jako předchozí intendant i Heidrich pořádal v divadle oblíbené symfonické koncerty. Jejich výběr byl velmi kladně hodnocen. Pochvalu si vysloužil i za uvádění mladých německých autorů v opeře (C. Orff – *Chytračka*) i činohře (H. Reinecker – *Das Dorf bei Odessa*). Samozřejmě také nezapomínal na klasiku. Dále se věnoval baletu (např. angažoval baletní mistrovou Hannu Seyferthovou z Lübecku) a pořádání tanečních večerů.^{/80}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
opera	R. Wagner	Mistři pěvci norimberští
	W. A Mozart	Così fan tutte
	R. Strauss	Ariadna na Naxu
	P. Corneille	Lazebník bagdádský
	G. Verdi	Maškarní ples, Othello
	Puccini	Turandot
	C. Orff	Chytráčka
činohra	F. Schiller	Úklady a láska
	H. v. Kleist	Katynka z Heilbronn
	Ch. D. Grabbe	Hannibal
	Bruno Nowak	Stefan Fadinger
	Shakespeare	Romeo a Julie
opereta	C. Millöcker	Die Dubarry

Zhoršující se válečná situace měla za následek zavření divadla (září 1944). Původně se myslelo, že to bude pouze na přechodné období a divadelní činnost bude zanedlouho obnovena. Nestalo se však. V souvislosti s uvolněným místem se začalo uvažovat o jeho dalším využití. Jedním z návrhů byla přeměna divadla v kino. Biograf vyžadoval méně materiálu, personálu a zároveň se vedení domnívalo, že poptávku po zábavě dokáže uspokojit stejně jako divadlo. Další kulturu až do konce války představovaly vojenské kapely a občasné pochody příslušníků NSDAP, které sloužily především k propagandistickým účelům. K přestavbě divadla v kino nakonec nedošlo a stejně tak se upustilo od představ skladu luftwaffe. To vše uspíšilo obnovení českého divadelního života po válce. ^{/82}

3 LIBERECKÉ DIVADLO PO ROCE 1945

V roce 1945 dochází k velké změně situace nejen u nás (obnovení Československého státu), ale téměř i v celém světě. Pro liberecké divadlo také nastává nová éra. Hlavním úkolem bylo vybudovat kvalitní profesionální scénu.^{/1}

3.1 Proměny názvů divadla

Dříve než začneme probírat poválečnou situaci divadla, je dobré se zmínit o dosti časté změně názvů této instituce. Pojmenování divadla se odvíjelo především od vlastníka tohoto kulturního zařízení. Patrné je to již při budování první stálé divadelní scény, kdy se o výstavbu zasloužil Cech soukeníků, který uhradil veškeré náklady. Divadlo se tedy jmenovalo Soukenické. Druhým majitelem se stalo roku 1883 město, a proto označení Městské divadlo bylo nasnadě. Toto pojmenování divadlu vydrželo až do roku 1945. Pouhou jednu divadelní sezonu, do roku 1946, se nazývalo Zemské oblastní divadlo v Liberci. Lehko si odvodíme, že odpovědnost za provozování divadla převzal Zemský národní výbor. Po roce 1946 získal liberecký „chrám múz“ pojmenování Severočeské národní divadlo. Vlastníkem bylo v tu dobu družstvo, Družstvo Severočeského národního divadla. Léta 1949 až 1957 to bylo pouze Severočeské divadlo a nikoli už národní. Jak si dále můžeme všimnout, název divadla již nepřebíral jméno svého vlastníka či provozovatele. Roku 1957 dostalo název po slavném libereckém rodákovi Františku Xaveru Šaldovi, úspěšném spisovateli především v oblasti kritiky. Označení Divadlo F. X. Šaldy se užívá až do současné doby. Malou výjimku tvoří léta 1980 až 1992, kdy liberecké divadlo bylo povýšeno na divadlo státní, tudíž neslo název Státní divadlo F. X. Šaldy.^{/2}

3.2 1945–1948

Nová cesta libereckého divadla se započala 14. května 1945. V tento den se konala schůze divadelníků, kde se měla ustanovit závodní rada divadla. Celé zasedání řídil Oldřich Mrňák, který již za války působil ve sboru liberecké opery.^{/3} O počátcích divadelní činnosti vypovídal v jednom z rozhovorů z roku 1983. „...*když jsem přišel do Liberce, svolal jsem podle směrnic prezidenta republiky do divadelní budovy ty, kteří měli zájem dělat české divadlo. V divadle ještě pracovali Němci.*

Zajímavé a složité je to, že divadlo nefungovalo jako divadlo, nýbrž jsme ho přebírali od ozbrojených sil. Bylo tam velitelství leteckého oddílu. Ale herci, co byli po tu dobu totálně nasazeni v továrnách nebo v podnicích, se v divadle sešli a ještě si automaticky chodili pro peníze, jako že jsou členy divadla No, ale v tu dobu jsme tu závodní radu ustavili. Podle směrnic jsme se přihlásili na krajské odborové radě... a de facto jsme převzali moc nad divadlem.“¹⁵

Obr. č. 20: O. Mrňák

První krok k zahájení provozu se díky Oldřichu Mrňákovi podařil. Bylo však zapotřebí vykonat ještě další nezbytné činnosti. Například dát do pořádku celou divadelní budovu (čištění, upravování, odstranění německých nápisů) a přivést potřebný materiál uložený na zámku Lemberk. Ke konci měsíce došlo ke schválení závodní rady a správcem libereckého divadla byl jmenován již několikrát zmíněný Oldřich Mrňák. Po skončení veškerých exteriérových a interiérových úprav se začaly podnikat přípravy na zahájení provozu. Ty se týkaly nepostradatelného personálu. Libereckému divadlu byl přislíben soubor operní a činoherní a divadlu v Jablonci nad Nisou operetní. Konkurzy na pozice uměleckého a technického personálu na sebe nenechaly dlouho čekat. K tomu, aby na počátek své činnosti získalo divadlo aspoň nějaké příjmy, pořádalo pod taktovkou Josefa Staňka koncerty. K výběru vhodných adeptů operního a činoherního souboru byl pověřen Jiří Vasmuť, režisér pražského rozhlasu. Vedoucí pozice v libereckém divadle obsadili: opera – Milan Zuna, činohra – Jaroslav Novotný, balet – Rudolf Macharovský, výprava – ing. arch. Jiří Procházka, administrativa – Stanislav Langr. Operetu v Jabloneckém divadle měl na starosti Rudolf Lampa.¹⁴

Liberecké divadlo dne 1. srpna 1945 připadlo pod správu Zemského národního výboru v Praze.¹⁵

¹⁵ Janáček, J., Holubcová, B. Rok 1945 – nová éra libereckého divadla. In: *Kalmanach 2005/2006*. Kruh autorů Liberecka. Liberec, 2006. str. 32.

První zkoušky začaly již 20. srpna. Činoherní soubor si zvolil za svou premiéru hru od Aloise Jiráska *Gero* (41 repríz). Představení se účastnilo všech dvacet čtyři členů tehdejšího souboru (mezi nimi např. i Valerie Kaplanová). Důvod, proč si Jaroslav Novotný vybral právě toto Jiráskovo drama, okomentoval následovně: „Všechny otázky, jichž se tu dotýká od šíleného mocenského běsnění germánského, až po problémy slovanského politického charakteru, jsou otázkami dnešními...“¹⁶ Zároveň dodává, že při vlastní úpravě textu se snažil vystihnout myšlenkovou podstatu hry. „...bude patrně i patetická tam, kde vypjatá místa hry tak živě odpovídají na vzrušené pocity z revolučních dnů, a bude snad i symbolická, kde se děj dotýká obecných problémů českých – a chce a snaží se být realistická všude tam, kde chce k obecnstvu mluvit o jeho konkrétních starostech.“¹⁷ Novotný rovněž zmínil nelehkou úlohu herců. Všichni totiž pocházeli z různých divadel a secvičení tak nelehkého dramatu umělci, kteří se příliš vzájemně dobře neznají, je věcí náročnou.

Obr. č. 21: Divadelní inscenace *Gero*

¹⁶ Tamtéž str. 33.

¹⁷ Tamtéž str. 33.

Jisté obtíže měl i výtvarník ing. arch. Jiří Procházka. Musel si poradit s nedostatečným technickým vybavením divadla a návrhem rychlého střídání scén. Situaci vyřešil poměrně dobře. Byla zvolena scéna neutrální, simultánní, kterou ozvlášťovaly různé světelné a scénické efekty. Svou nezastupitelnou úlohu při dramatu sehrálo i múzické provedení v podání autora hudby Jiřího Kolaříka, který si tematický způsob kompozice rozdělil na dvě části: slovanskou (vyznačuje se lyrickými prvky a volným tempem) a germánskou (ostře kontrastující s kompozicí slovanskou). Ani on to však s provedením neměl lehké. ¹⁶ Poznamenává: „*Činohra našeho divadla nemá dosud zabezpečen potřebný počet hudebníků pro úkoly scénické hudby, nemá vlastního ani v místě dostupného nahrávacího přístroje a dnes... nemá ještě v divadle instalovány ani amplióny, ani zvukovou skříň schopnou provozu.*“ ¹⁸ Potřebné zařízení později poskytl pardubický orchestr.

Premiéra, kterou liberecké divadlo zahrálo 15. září 1945, se dočkala pochvalné kritiky a získala si ohlas jak v krajském, tak celostátním tisku. Úspěch dle kritiky si nejvíce vysloužila režijní koncepce, neboť dobře vystihla ideový obraz hry a zároveň upozornila na to, že je hrána v prostředí, kde je toto téma aktuální. Na představení rovněž nechyběli zástupci některých politických stran, především komunisté. Ladislav Kopřiva, tehdejší předseda Zemského národního výboru a člen Ústředního výboru KSČ ve svém projevu zdůraznil, že divadlo je poplatné tehdejším kulturním a politickým účelům. ¹⁷

Operní soubor zahájil svou divadelní činnost *Prodanou nevěstou* od Bedřicha Smetany (51 repríz). Pozice, ve které se ocitl šéf opery, byla ještě více nezáviděníhodná než u vedoucího činohry Jaroslava Novotného. Milan Zuna poznamenal: „*O tom, že mám zde (v Liberci) dělat divadlo, jsem se dozvěděl až v polovině srpna – a to již byla pokročilá doba. S těmi, kteří se zavázali smlouvou již dříve někde jinde, jsem nemohl počítat, a ač jsem mnohým psal, odřekli jednak proto, že již byli zadáni, jednak že se jim sem nechtělo. A tak se mi pracně podařilo sehnat alespoň část souboru. Přijeli jsme 25. srpna 1945 – a na svatého Václava jsme měli hrát. Zkoušet se ovšem nedalo, chyběly místnosti, klavíry, byty pro personál atd. A tak jsem začal zkoušet a se zpožděním přišlo i první představení. Prodaná nevěsta*

¹⁸ Tamtéž str. 34.

v rekordním čase nastudovaná...“¹⁹ Režii řídil Roman Hübner, sbor měl na starosti Milan Hájek a choreografii Rudolf Macharovský. Kritika se k nastudování Smetanovy opery v libereckém podání vyjádřila v celku kladně. Jisté výhrady měla jen ke scéně ing. arch. Jiřího Procházky.¹⁸

Pozornost ovšem musíme věnovat i politické situaci. Nastalá poválečná doba byla pro některé politické strany, především KSČ, velmi příznivá. Patrné je to již ve zmíněném projevu Ladislava Kopřivy, který upozorňoval na poslání scén (nejen liberecké), jenž má být umělecké, výchovné, ale především politické. Strana se snažila získat sympatie již od samých začátků. Např. pomoc prof. Zdeňka Nejedlého a Václava Kopeckého (tehdejšího ministra informací) při úpravách divadelní budovy a scény, nenápadné ovlivňování závodní rady a další. „*Také volba prvního představení (Gero) nesla v sobě jisté prvky pozdějšího politického záměru. /.../ bylo tu v podtextu propašováno všeobecné opovržení germánským (německým) živlem. Pod hesly slovanské vzájemnosti byla podstrkována vděčnost vítězné „bratrské“ východní velmoci.*“²⁰ Vliv „nové“ ideologie se začal nepatrně šířit. I když v divadelním světě existovaly varovné výzvy, radost z ukončení války a svobody je však přehlušily.¹⁹

Nasazení členů uměleckého souboru zemského oblastního divadla bylo velké. Například nacvičovali tři představení denně (chtěli zvýšit počet představení v měsíci z 25 na 35). Hrávali divadlo i v jiných městech, např. Frýdlant, Mimoň, Turnov aj. Překážek, se kterými se muselo vedení a následně i umělci potýkat, bylo nemálo. Vedení těžko hledalo skutečně dobré herce, neboť většina již byla angažována v jiných divadlech a ti, co nebyli, neměli příliš chuť tvořit nové divadlo v pohraničí. U uměleckého souboru pak nemalý problém znamenala kupříkladu otázka bydlení, stravy, otopu. Největší divadelní krize v Liberci ovšem nastala na konci sezony 1945/46. „*Byl tu však také všední, obyčejný život, boj o nejnnutnější životní potřeby a divadla zela prázdnotou. Tím více v Liberci, kde po květnové revoluci, v době, kdy divadlo zahájilo svou činnost, bylo jen 10.000 Čechů!*“²¹ Na to konto se zemský národní výbor zřekl provozování divadla (sezona končila značným schodkem).

¹⁹ Tamtéž str. 35.

²⁰ Tamtéž str. 36.

²¹ Hořec, Petr. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 18–19.

Situace se také výrazně dotkla vedení uměleckého souboru. Libereckou scénu opustili M. Zuna, R. Macharovský, S. Langr a R. Lampa. Řízením divadla se z pověření prof. Zdeňka Nejedlého (ministr školství a osvěty) dočasně ujala závodní rada, v jejímž čele stanul Karel Roden mající na starosti hospodářskou stránku této instituce. Uměleckým ředitelem se stal Jaroslav Novotný, vedením opery byl pověřen Jaromír Žid a ředitelem baletu byl jmenován J. Škoda. V této špatné době došlo také k rozpuštění operetního souboru v Jablonci nad Nisou. ^{/10}

Obr. č. 22: Veselé paničky windsorské

Obr. č. 23: Jiří Procházka

Obr. č. 24: Jaromír Žid

Dne 17. srpna 1946 bylo vytvořeno družstvo divadelníků, které změnilo název divadla na „Severočeské národní divadlo“. Zápisu do rejstříku se společenství dočkalo až 5. dubna 1947. Družstvo tvořilo celkem 28 lidí. Polovina z nich byli zaměstnanci divadla a ostatní členové pracovali např. v armádě, průmyslových podnicích, ale i na vysokých postech. Ředitel Novotný se zaručil, že bude sledovat hospodářskou, uměleckou a sociální stránku divadla. K rozvoji divadla přispívala také široká veřejnost. Například František Kubant, ředitel Severočeského konzumního družstva poskytl této instituci obnos ve výši 1 milionu československých korun. Po vzoru Kubanta začaly i další podniky přispívat do pokladny divadla, a to nákupem celých představení. Tyto značné úspěchy však nedokázaly trvale přehlušit četné názorové diskuze, organizační a finanční obtíže. Novotný na svou funkci rezignoval a jeho nástupcem se stal Karel Roden.^{/11} Ožehavé diskuse se vedly i dále, a to na téma divadelního zákona. Do konfliktu se dostávalo ministerstvo školství a osvěty s divadelníky. Ti se striktně drželi zásady „Divadlo patří těm, kdož je vytvářejí“ a rovněž žádali odstranění soukromého podnikání. K vyjasnění celé situace došlo po únoru 1948, kdy byl vydán divadelní zákon a stanoveny jasně vymezené cíle, které měla tato instituce jako kulturní zařízení plnit. Revoluční proces byl tak završen a v červnu téhož roku ve vedení divadla stanul nový ředitel, Antonín Klimeš.^{/12}

Obr. č. 25: Karel Roden

Vhodný výběr repertoáru nemálo ovlivňovala revoluční přestavba divadla. Hry byly v prvních dvou sezonách let 1945–1948 vybírány na základě vlastní dramaturgie a ve třetí sezoně často na základě pražských scén.^{/13}

Můžeme říci, že liberecké divadlo se v tomto období snažilo řídit podle těchto tří zásad:^{/14}

1. V činohře uvádělo současné autory, např. Tomana, Millera, Drdu aj., nebránilo se ani experimentům, viz hra V. Nezvala *Manon Lescaut*. „*Potom následovaly další lyrické hry, například tzv. francouzského „poetického divadla“ (Puget, Šťastný věk) a tzv. „divadla ticha“ (Sarmant, Oči ze všech nejkrásnější).*“²² Z operních skladatelů byli vybíráni klasici.
2. Mělo plnit funkci výchovnou a poznávací. Realizovalo ji prostřednictvím klasických českých i světových her, především operních. Hojně byla uváděna díla např. od Smetany, Dvořáka, Fibicha, ale i Mozarta, Verdiho, Čajkovského aj. Klasika jednoznačně převládala i u činohry. Z domácích autorů uveďme např. Jirásku, Klicperu, Tyla, Stroupežnického, Šaldu, bratry Čapkovy a ze zahraničních tvůrců Shakespeara, Lope de Vegu, Molièra, Plauta a další. Nemalý význam při plnění výše zmíněných funkcí měla představení pro děti a mládež (Jirásek, Erben, Andersen).
3. Divadlo má také umět pobavit. Místo v repertoáru tedy zaujímaly i veselohry, frašky a opery s komediálními náměty.

Liberecká scéna se rovněž snažila být v kontaktu s důležitým kulturním centrem, městem Prahou.^{/15} „*Seznamovalo publikum s novými pražskými scénami (např. Realistickým divadlem) a s významnými herci a zpěváky našich předních scén. Ze zpěváků to byli např. Marie Podvalová, Eduard Haken, Ludmila Červinková ..., z činohry např. Jiřina Štěpničková, Vlasta Fabiánová, Eduard Kohout*“²³

²² Holubcová, B. *Z dějin českého profesionálního divadla v Liberci 1945–1948*. Liberec, 1986. str. 17.

²³ Tamtéž, str. 17.

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	Dvořák	Rusalka
	Fibich	Šárka
	Smetana	Hubička
	Smetana	Prodaná nevěsta
	Smetana	Dalibor
	Weis	Lešetínský kovář
	Čajkovskij	Eugen Oněgin
Činohra	Klicpera	Lhář a jeho rod
	Radok	Vesnice žen
	Arbuzov	Daleká cesta
	Šalda	Dítě
	Drda	Hrátky s čertem
	Nezval	Manon Lescaut
	Simonov	Ruští lidé
	Shakespeare	Jak se vám líbí
	Pagnol	Malajský šíp
	Gogol	Revizor
Opereta	Nedbal	Vinobraní
	Nedbal	Polská krev
	Leacoq, Fiala	Dítě tržnice
	Friml	Rose Mary
	Abraham	Květ Havaje
	Hervé	Mam`zelle Nitouche
	Plichta	Tabu
	Eysler	Zlatá paní mistrová
	Jones	Gejša
Balet	Nedbal	Z pohádky do pohádky
	Čajkovskij	Labutí jezero

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	Dvořák	Čert a Káča
	Smetana	Hubička
	Smetana	Dvě vdovy
	Auber	Fra Diavolo
	Puccini	Madame Butterfly
	Mozart	Figarova svatba
	Janáček	Její pastorkyňa
	Verdi	La Traviata
	Čajkovskij	Eugen Oněgin
Činohra	Drda	Hrátky s čertem
	Nezval	Manon Lescaut
	Vrchlický	Noc na Karlštejně
	Čapkové	Ze života hmyzu
	Langer	Periferie
	Benešová, Burian	Věra Lukášová
	Sarment	Oči ze všech nejkrásnější
	Rolland, Dvořák	Petr a Lucie
	Vrchlický	Noc na Karlštejně
	Toman	Zlodějská komedie
	Shakespeare	Veselé paničky windsorské
	Plautus	Lišák Pseudolus
	Molière	Tartuffe
Balet	Delibes	Coppélia
	Čajkovskij	Italské capriccio
	Nedbal, Novák	Princezna Hyacinta
Pohádky	Erben, Vaňátko	Jednou ranou třista zabil
	Pokorný	Jak se Honza učil bát
	Jirásek	Pan Johanes

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	Dvořák	Jakobín
	Smetana	Dalibor
	Bizet	Carmen
	Gounod	Faust a Markétka
	Offenbach	Hoffmanovy povídky
	Thomas	Mignon
	Rossini	Lazebník sevillský
	Puccini	Madame Butterfly
	Verdi	La Traviata
Činohra	Shaw	Pygmalion
	Mahen	Jánošík
	Steinbeck	O myších a lidech
	Labiche, V. + W.	Slaměný klobouk
	Hamilton	Plynová lampa
	Toman	Zlodějská komedie
	Poláček, Šmída	Okresní město
	Shakespeare	Veselé paničky windsorské
Balet	Dvořák	Slovanské tance
	Weber	Vyzvání k tanci
	Borodin	Polovecké tance
	Bayer	Královna loutek
	Zítek	Balet o růži
Pohádky	Andersen-Balej	Slavík čínského císaře
	Holková	Popelka

Několik následujících desetiletí, kdy vládnoucí stranou je KSČ, bude sloužit divadlo výhradně k propagandě jejich ideologie, stejně jako tomu bylo v období nacismu.

3.3 50. léta

Komunistická strana Československa po svém nástupu k moci začala velmi rychle jednat v otázkách nastolení nového společenského systému. Dochází k budování socialistického státu pod dohledem Sovětského svazu a jeho představitelů. Veškeré činnosti, nejenom na poli kulturním, jsou bedlivě sledovány. Nezastupitelnou kontrolní úlohu má v tomto období také cenzura napomáhající k odhalování jakýchkoliv projevů, které by mohly režim zpochybnit či zesměšnit.

Co tato doba znamenala pro divadlo? Základní tvůrčí metodou byl realismus. Měl různé podoby – „...*fantastický, proletářský, kritický a konečně i socialistický. Ten se také stal po únoru 1948 jediným možným, jedinou ideologií pro divadlo a herectví, aniž v té době někdo v českém divadle věděl, co přesně znamená.*“²⁴ V časopise Divadelní listy byl uveden článek na téma Socialistický realismus. J. V. Stalin nám tento nový pojem objasňuje: „*Být socialistickým realistou v umění – to znamená být stranickým umělcem, ideovým a vášnivým bojovníkem za vítězství nového – komunistického řádu ve všech oblastech našeho života. Umění socialistického realismu zobrazuje skutečnost v její revoluční šíři a ukazuje nejen skutečnost, tak jak vypadá dnes, nýbrž i ve výhledech do budoucna.*“²⁵

Funkci ředitele libereckého divadla zastával až do června roku 1950 Antonín Klimeš. Na jeho místo byl 25. září téhož roku jmenován Vojta Plachý-Tůma. Na scénu byla uváděna díla, jež odpovídala stranickým požadavkům. Jejich počet byl také stanovován.¹⁹ Některá z nich silně kritizovala kapitalistický řád a jiná tematicky zachycovala zrod nové společenské třídy. Do prvních dramaturgických plánů Severočeského divadla byli zařazeni jednak čeští, ale především ruští a sovětské autoři. O něco později se začala objevovat i díla světových klasiků.²⁰

Nutno také zmínit, že po rozpuštění operetního souboru v roce 1946 v Jablonci nad Nisou opereta v následujících letech poměrně dlouho nezazněla.²¹

V letech 1951–1953 představil činoherní soubor značné množství her domácích autorů, například A. Jiráska: *Jan Roháč z Dubé*, J. K. Tyla: *Lesní panna*, A. Zápotockého – J. Nezvala: *Bouřlivý rok* a V. K. Klicpery: *Divotvorný klobouk*.

²⁴ Hyvnar, J. *O českém dramatickém herectví 20. století*. Praha, 2008. str. 298.

²⁵ Vasiljev, V. I. O socialistickém realismu. *Divadelní listy* č. 6.III. Severočeské divadlo v Liberci, Liberec, 1950. str. 90.

Z ruských autorů jmenujme kupříkladu M. Gorkého *Nepřátelé*, A. N. Ostrovského *Pozdní láska* a N. M. Džakonova *Svatba s věnem* a M. Pinčevského *Čapí mládě*.^{/22}

Obr. č. 26: Inscenace *Dvě vdovy* (1952)

Významné ocenění získala liberecká scéna za představení hry *Rodina* od I. Popova. Divadlu byl udělen diplom Divadelní žatvy 1951–1952. Z operních děl uveďme *Dalibora*, *Hubičku*, *Libuši* a *Čertovu stěnu* od B. Smetany, *Jakobína* od A. Dvořáka. Zahraniční tvorba byla zastoupena jak italskými, tak ruskými představiteli

(Bizet – *Carmen*, Puccini – *Bohéma*, Verdi – *Trubadúr*, Kabalevskij – *Tarasova rodina*). Baletní soubor v tomto období nabídl *Slovanské tance* od A. Dvořáka, *Louskáčka* od P. I. Čajkovského a *Mirandolinu* od S. N. Vasilenka.^{/23} Tento poslední zmíněný divadelní kus byl československou premiérou, která byla přijata s velkým ohlasem a zasloužený úspěch sklídil choreograf J. Judl (v Liberci působil pět let).^{/24}

Dosavadní ředitel V. Plachý-Tůma ukončil své působení v divadle 31. května 1953. Novým uměleckým ředitelem byl jmenován herec Bohuš Port. Ten představoval stejně bohatý repertoár jako jeho předchůdce. Na scéně uváděl především osvědčené autory (V. K. Klicpera – *Hadrián z Římsů*, F. Schiller – *Úklady a láska*, J. K. Tyl – *Paličova dcera*; P. I. Čajkovskij – *Eugen Oněgin*, R. Wagner – *Tannhäuser*; L. Janáček – *Lašské tance* a B. Asafjev – *Bachčisarajská fontána*).^{/25} Dílo B. Asafjeva nastudoval J. Škoda a tento balet sklídil u diváků velký úspěch.^{/26} Uznání také patří Jaromíru Židovi za uvedení úplného cyklu Smetanových oper. Ten však ve stejném roce (1954), kdy představil celý cyklus Bedřicha Smetany, zemřel. Na jeho místo na počátku sezony 1955/56 nastupuje J. Bubeníček.^{/27} Pod jeho taktovkou se nově v repertoáru opery objevily symfonické koncerty.^{/28} V těchto letech také divadlo přijímalo mnoho nových členů do souboru. Šanci poskytlo i mladým talentům, především z řad absolventů AMU.^{/29}

Než začala sezona 1956/57 došlo k první velké a dosti značné přestavbě hlediště a všech podlaží. Byla zrušena místa k stání, sedadla nahrazena pohodlnějšími křesly a rozšířeno orchestřiště. To vše se uskutečnilo na základě návrhů architekta pocházejícího z Liberce, Svatopluka Technika.^{/30} Divadlu záleželo nejenom na pohodlí diváků, ale také na kvalitním repertoáru, který by ještě více zvýšil návštěvnost. Národní cítění bylo posilováno řadou her českých klasiků: K. Čapek *Matka a Loupežník*, A. Jirásek *Vojnarka*, S. Čech *Ve stínu Lípy*. Zahraniční činoherní tvorbu zastupovali autoři jako V. Hugo (*Marie Tudorovna*), W. Shakespeare (*Hamlet*), Plautus (*Komedie o strašidle*) a Bertolt Brecht (*Kavkazský křídový kruh*). Toto poslední zmíněné dílo, jež nastudoval Oldřich Daněk, získalo ocenění Divadelní žatvy 1957. Z operních představení uveďme *Prodanou nevěstu* B. Smetany, *Káťu Kabanovou* od L. Janáčka, *Bludného Holand'ana* R. Wagnera a z baletu Z. Vostřáka *Sněhurka* a A. Chačaturjana *Maškaráda*.^{/31}

Významná událost se datuje ke dni 21. prosince 1957. Dosavadní Severočeské divadlo bylo přejmenováno podle libereckého rodáka (Františka Xavera Šaldy) na Divadlo F. X. Šaldy. Půl roku poté skončil ve funkci ředitele Bohuš Port, který divadlo úspěšně vedl celých pět let. Na jeho místo nastoupil Ivan Glanc. Provozování divadla převzal k 1. lednu 1959 Městský národní výbor v Liberci.^{/32}

V období let 1957 až 1959 uvedlo Divadlo F. X. Šaldy mnoho zajímavých děl. Z ruské činoherní tvorby kupříkladu A. P. Čechova – *Višňový sad*, V. Majakovského – *Ledovou sprchu*. Zastoupení na scéně divadla měli i autoři němečtí (B. Brecht – K. Weill: *Žebrácká opera*), angličtí (W. Shakespeare: *Večer tříkrálový*) a francouzští (Molière: *Tartuffe*). Operní tvorba byla rovněž bohatá. Hrála se *IX. symfonie* od L. v. Beethovana, *Divadelní ředitel* W. A. Mozarta, *Don Carlos* G. Verdiho, *Hoffmannovy povídky* od J. Offenbacha a nechyběl ani B. Smetana a jeho hra *Tajemství*. Baletní soubor zinscenoval Janáčkovy *Lašské tance*, Gerschwinova *Američana v Paříži* a Čajkovského *Labutí jezero*, které se řadilo kvalitou nastudování a vynikající choreografií Josefa Škody k vrcholným představením divadla.^{/33}

3.4 Léta šedesátá – významná epocha libereckého divadla

Šedesátá léta znamenají značné uvolnění politické situace. Na poli kulturním vznikají kvalitní hry tematicky i žánrově rozmanité.

Liberecké divadlo v těchto letech vedl ředitel Ivan Glanc, významnými dramaturgy v oblasti činohry byli Zdeněk Hořínek a Jaroslav Král, operu řídil Rudolf Vašata a pozici šéfky baletu zastávala od roku 1964 Milena Moravcová. Všechny zmíněné osobnosti se významně zapsaly do této divadelní éry.^{/34}

Ivan Glanc měl velkou zásluhu na stmelení uměleckého kolektivu.^{/35} Zdeněk Hořínek a Jaroslav Král zvýšili úroveň her jak po stránce dramaturgické, tak inscenační. Liberecké divadlo pod jejich vedením představila díla mnoha autorů např. Dürrenmata (*Fyzikové*), Camuse a Dostojevského (*Běsi I. – Posedlí, Běsi II. – Smršť*), Kundery (*Majitelé klíčů, Ptákovina*), Uhdeho (*Král Vávra*), Havla (*Vyrozumění, Ztížená možnost soustředění*) aj.^{/36} V repertoáru měli své místo i Karel Čapek a jeho dílo *Věc Makropulos*, Molièrův *Chudák manžel*, Shakespearova hra

Komedie plná omylů, Maškaráda od Lermontova, Wildovo dílo *Jak je důležité mítí Filipa* a mnohé další.^{/37}

Kvalitní práce činoherního souboru byla vysoce oceněna. Za svou dlouholetou uměleckou činnost získali státní vyznamenání herci Bohuš Port v roce 1962 „Za zásluhy o výstavbu“ a v roce 1968 Milada Vítová „Za vynikající práci“.^{/38} Za doby působení dramaturgů Zdeňka Hořínka a Jaroslava Krále vyrostla v libereckém divadle celá řada talentovaných hereckých osobností. Mnozí z nich se později uplatnili na jevištích předních českých divadel.^{/39}

Obr. č. 27: Bohuš Port

Obr. č. 28: Milada Vítová

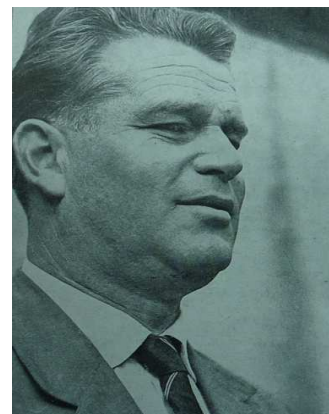
Rudolf Vašata se stal šéfem opery 1. ledna 1960 a ve své funkci setrval dvanáct sezon. Zasloužil se o rozkvět liberecké opery. Udělal z ní uznávanou scénu, na níž kromě světových a českých děl byla představena i současná operní tvorba.^{/40} Divadlo obohatil o celou řadu vynikajících pěvců, kteří později získali angažmá nejenom na scéně Národního divadla, ale i v zahraničí.^{/41} V květnu 1960 z iniciativy Rudolfa Vašaty vznikl hudebně dramatický festival Liberecké jaro. Konal se každý rok vždy s odlišným tématem. V roce 1961 byl věnován tvorbě Antonína Dvořáka a v roce 1962 zazněla na festivalu operní tvorba 20. století. O rok později byla představena díla G. Verdiho. Ku příležitosti výročí B. Smetany a W. Shakespeara bylo Liberecké jaro 1964 věnováno těmto dvěma velikánům. Následující rok se konal ve znamení oslav 20. výročí ČSSR a tomu odpovídal i repertoár hudebně dramatického festivalu. V příštích letech se festival Liberecké jaro věnoval této tematice: českým a

německým skladatelům, soudobé české tvorbě (Janáček, Pauer, Vacek, Jirko, Hájek, Krejčí), oslavám k 50. výročí ČSSR a dílu německých klasiků (G. F. Händel, W. A. Mozart, R. Wagner, R. Strauss).^{/42}

Na libereckém jevišti se kupříkladu objevila tato operní díla: *Vojna a mír*, *Pěť a vlk* od S. Prokofjeva, *Veselohra na mostě a Zde je můj domov* od B. Martinů, *Hubička*, *Prodaná nevěsta*, *Dvě vdovy* Bedřicha Smetany, *Piková dáma a Eugen Oněgin* P. I. Čajkovského, *Rekviem a Nabucco* od Verdiho a *Paní Bovaryová* od H. Suttermeistera.^{/43}

V roce 1964 byl za svůj umělecký přínos divadlu Rudolf Vašata (dirigent a šéf opery) vyznamenán krajskou cenou.^{/44}

Práce Mileny Moravcové se zapsala do tvorby divadla netradiční dramaturgií. Pro svou choreografii si vybírala takovou hudbu (např. jazz), která původně baletu určena nebyla.^{/45} V jejím nastudování byla představena baletní díla: J. Ježek – *Symfonická báseň*, Z. Pololáník – *Mechanismus*, L. Delibes – *Coppélia*, M. Vacek – *Salón u šťastné sedmy*, A. Bílý – P. Smetáček – *Traditional Jazz studio*.^{/46}

Obr. č. 29: R. Vašata

Od 1. července 1964 se provozovatelem libereckého divadla stává Krajský národní výbor Ústí nad Labem.^{/47}

Nutno také zmínit proměňující se stav divadelní budovy. Ta fungovala bez vnějších zásahů přibližně do konce druhé světové války. Poté se na ní začaly objevovat první nedostatky. Poměrně závažným problémem se v šedesátých letech staly trhliny, které se vyskytly v zadní části divadla (obrázek viz kapitola číslo 7). Narušily statiku budovy, neboť základy ve výtahové části jeviště byly nedostatečně vyhloubeny. Kdyby nedošlo k brzkému restaurování, hrozilo by nebezpečí destrukce objektu. Architekt, který zajistil obnovu poničené části stavby, se jmenoval Karel Winter. Na základě jeho plánů byla v letech 1964–1967 zadní strana opravena (vybudoval ji na hlubších základech).^{/48} Dne 5. ledna 1969 započalo velké restaurování interiéru. Týkalo se přízemí, šaten, foeyru pro návštěvníky, orchestřiště, hlediště, podlahy jeviště a prostor pod ním. Zároveň proběhla restaurace opony

slavného vídeňského malíře Gustava Klimta. Po dobu oprav se hrála představení v Naivním divadle (M. Kundera – *Ptákovina*, J. Kilty – *Drahý lhář*, J. Anouilh – *Antigona*, A. Dvořák – *Čert a Káča*), v Parku kultury a oddechu v Liberci (V+W, J. Ježek *Kat a blázen*, F. Hervé – *Mam`zelle Nitouche*), v Jablonci nad Nisou (E. Rostand – *Cyrano z Bergeracu*, W. A. Mozart – *Únos ze Serailu*,) a pořádaly se i zájezdy. Tato situace trvala až do konce sezony 1969/1970.^{/49}

V době okupace vojsk Varšavské smlouvy, v divadelní sezoně 1968/69, neuvedlo liberecké divadlo ani jednu hru ruského či sovětského autora.^{/50} Divadlo tím pravděpodobně vyjádřilo „tichý nesouhlas“ s událostmi, které tak poznamenaly naši společnost.

Obr. č. 30: *Komedie plná omylů* (1965/66)

Okresní národní výbor v L i b e r c i - okresní hygienik.

Zašl.-I-191/4540/68
Vyřizuje: MUDr. Hájková tel. 23266
Dr. Peršan

V Liberci dne 9.12.1968

Divadlo F.X. Šaldy

L i b e r e c

Věc: Rekonstrukce jeviště, hlediště a hygienického zařízení
Divadla F.X. Šaldy v Liberci.

R o z h o d n u t í .

Dne 4.12.1968 mi byla předložena podle § 4 zákona č. 20/66 Sb. dokumentace na výše uvedenou akci.

Při rekonstrukci hlediště dojde k výměně dřevěné podlahy včetně nosné konstrukce za betonovou podlahu a prefabrikovaných desek uložených na ocelové nosné konstrukci. Podlaha a konstrukce bude demontována také v orchestřišti, kam bude z l. propadla probourán dvířní otvor 160 x 200 cm.

Vlastní prostor hlediště je vyřešen stupňovitě se 13 řadami pro sedadla. Řady v hledišti budou pokryty PVC, ochrany nalepenými silnovými koberci.

Topení zůstává stávající toplovzdušné. Rozvod do hlediště bude pomocí výdechů u vchodů a podlahovými prostupy přímo z topné komory.

Rekonstrukce hygienického zařízení bude prováděna v přízemí, mezipatře a v 1. patře v obou částech objektu t.j. pro muže i ženy. V přízemí dojde stavebními úpravami ke zvětšení hyg.zařízení. Ve všech prostorách hyg.zařízení u žen i mužů včetně předsalí a kabin pro zklid. je po celém ovedě stěn navržen obklad z keramických obkládek do výše 160 cm. Povrchy podlah budou z keramických obkládek.

Odvětrání hyg.zařízení v přízemí v obou částech bude provedeno novými ventilačními otvory u podlahy a u stropu vel. 15 x 19 cm. Prostory hyg.zařízení mezipatra a 1. patra budou odvětrávány novou plechovou trubkou vel. 15/30 cm, umístěnou pod stropem v mezipatře s vyústěním nad střechu.

Odkanalizování bude uskutečněno do stávající revizní šachty v budově ze které je potrubí vedeno do hl.kanalizace v ul. Sokolovské.

Rozvod vody bude proveden napojením na stávající staupačky. Příprava teplé vody bude pomocí el. ohřevů.

Na základě uvedených skutečností, vydávám vám podle § 25 odst. 2b zákona č. 20/66 Sb. k předložené dokumentaci tento

s á v a z n ý p o s u d e k :

Je uvedena akcí s o u b l a s i m na předpokladu, že bude prováděna podle dokumentace bezes. změny a že bude ke kolaudaci přízván zástupce hygienické služby.

Obr. č. 31: Ukázka úředního dokumentu z rekonstrukce divadla v roce 1968

3.5 Období normalizace, 70. a 80. léta

V rekonstrukci se pokračovalo i v následujících letech. Od července roku 1974 probíhala oprava interiéru (obnova malířské a štukové výzdoby hlediště, jevištní a osvětlovací techniky a provaziště). Během těchto oprav se počet představení omezil. Jako náhradní prostory posloužily libereckému divadlu Prozatímní scéna v ZK Plastimat a Divadlo J. Fučíka v Jablonci nad Nisou. Prozatímní scéna v ZK Plastimat uvedla z činoherních představení např. *Mladý muž a bílá velryba* (V. Páral – M. Horanský – V. Ron), *Než kohout zazpívá* (I. Bukovčan), *Milostné dopisy* (V. Mikeš) a *Nesmrtelná Eva* (A. P. Čechov – G. Arout). Z opery představili v sezoně 1974/75 *Nesmrtelné operetní melodie* (autoři jako R. Strauss, J. Offenbach, R. Friml, F. Lehár, O. Nedbal) a *Koncert ruských a sovětských operních árií a písní*, kde byli uvedeni známí velikáni S. Rachmaninov, P. I. Čajkovskij, M. P. Musorgskij, D. Kabalevskij, A. P. Borodin a další. V druhém divadle v Jablonci nad Nisou se rovněž hrála opera například *Dvě vdovy a Libuše* od B. Smetany, *Fra Diavolo* od D. F. E. Aubera a balet *Pohádka o Honzovi* od O. Nedbala. Tyto prozatímní scény však nebyly jediným místem, kde liberecký soubor vystupoval. Hojně se využívalo též zájezdů do jiných oblastních divadel (Most, Chomutov, Teplice, Karlovy Vary a Praha).^{/51}

O několik let později došlo také na renovaci celého exteriéru. Rovněž bylo upraveno okolí divadla (např. nové kamenné schodiště před divadlem, obnovené lampy a plakátovací plochy).^{/52}

Ještě dříve, než proběhla náročná rekonstrukce, je třeba se zmínit o událostech, které těmto letům předcházely. K 31. březnu 1970 opustil funkci uměleckého ředitele Ivan Glanc. Mezi jeho poslední nastudované hry patřily *Tajtrlík* od M. Acharda, hra *Ať žije otec národa, aneb Palackého třída 27* od F. Šamberka a J. Kopeckého a klasika od W. Shakespeara *Hamlet*. Jeho nástupcem se stal Josef Vojtíšek, sólista opery a hlavním šéfem činohry byl dočasně jmenován Milan Vobruba. Na počátku roku 1971 odešel ze své funkce dlouholetý dramaturg Jaroslav Král.^{/53}

V letech 1970–1974 představilo liberecké divadlo mnoho zajímavých děl. Z českých autorů nastudovaných činoherním souborem jmenujme kupříkladu I. Olbracht – M. Vobruba – *Anna proletárka*, P. Landovský – *Hodinový hoteliér*,

V. K. Klicpera – *Hadrián z římsů*, A. a V. Mrštíkové – *Maryša*. Zahraniční produkce byla zastoupena slavnými jmény jako H. Ch. Andersen (*Sněhová královna*), G. E. Lessing (*Mína z Barnhelmu*), B. Brecht (*Dobry člověk ze S`Čchuanu*), H. Ibsen (*Paní z námoří*), A. Christie (*Korunní svědek*), G. B. Shaw (*Dům zlomených srdcí*). V polovině roku 1973 se režisér Miloš Horanský stal novým šéfem činohry. Režíroval například hry *Cesta k domovu* (K. Třebická), *Milenci z Kiosku* (V. Nezval), *Optimistická tragédie* (V. Višněvskij). Další režisér, který sklízel úspěch za svou práci, byl Karel Kříž. Pod jeho vedením byla nastudována díla *Barbaři* (M. Gorkij), *Bratr Žak* (I. Olbracht – K. Pokorný), *Piknik* (W. Inge). Na konci téhož roku činoherní soubor v rámci přehlídek angažované tvorby, kterou pořádalo město Teplice v Čechách, uvedl *Optimistickou tragédii* V. Višněvského.^{/54}

V listopadu roku 1971 byl dosavadní dlouholetý šéf opery Rudolf Vašata vystřídán Josefem Kuchinkou, který dříve působil jako dirigent v Národním divadle v Praze. Ten však na pozici šéfa opery setrval pouze tři sezony. Opera od roku 1970 až do roku 1974 uvedla na scénu libereckého divadla nemálo koncertů zaměřených nejen na české autory a jejich tvorbu, ale i na autory zahraniční. Uvedme alespoň: *Velký italský koncert*, na němž byli hráni V. Bellini, G. Rossini, G. Verdi, *Koncert k 200. výročí narození L. v. Beethovena* a *Symfonický koncert*, kde byla představena díla J. Jarocho, V. Sommera, A. Dvořáka. To vše ještě pod taktovkou Rudolfa Vašaty. Operní soubor dále uvedl slavné italské klasiky, jako byl Verdi a jeho díla *Síla osudu* a *Othello*, Pucciniho *Bohéma*, Donizetiho *Don Pasqual*, z ruských autorů D. Šostakoviče (*Kateřina Izmajlovna*), D. Kabalevského (*Requiem op. 72*), opět P. I. Čajkovského (*Eugen Oněgin*), ale samozřejmě i mnohé další známé i méně známé světové operní tvůrce. Z českých zástupců, kteří byli skutečně hojně zastoupeni, nechyběli A. Dvořák (*Jakobín*, *Rusalka*, *Tvrde Palice*), L. Janáček (*Příhody lišky Bystroušky*), V. Blodek (*V studni*) a B. Smetana (*Tajemství*, *Dalibor*, *Hubička*, *Prodaná nevěsta*). Operní soubor představoval své dovednosti i na scénách jiných divadel, např. v Divadle V. Nezvala v Karlových Varech. Hostovali zde na konci srpna 1974 a návštěvníkům zmíněného divadla předložili díla jako *Hubička*, *Tajemství*, *Othello* a *Jakobín*. Téhož roku získal Krajskou tvůrčí cenu sólista opery Jan Malík a na počátku sezony 1974/75 získalo liberecké divadlo novou tvůrčí sílu, šéfem opery se stal František Babický.^{/55}

Obr. č. 32: Inscenace Libuše (1974/75)

Obr. č. 33: Ze života hmyzu (1978)

Baletní soubor v těchto čtyřech sezonách představil převážně tvorbu zpracovanou Františkem Pokorným. Do funkce šéfa baletu (choreografie) byl jmenován na počátku divadelní sezony 1971/72. Z děl produkovaných F. Pokorným zmiňme například *Lidskou komedii*, *Rožmberské obrázky aneb Milostné výjevy z jižních Čech*, *Hledání čistého pramene a Cvoci, klauniáda*.¹⁵⁶

Na konci roku 1974 získal ocenění umělecký ředitel divadla Josef Vojtíšek. Obdržel státní vyznamenání „Za vynikající práci“.¹⁵⁷

Jen tak pro zajímavost „v uplynulých třiceti sezonách – od 15. září 1945 do 20. června 1975 – uvedlo Divadlo F. X. Šaldy 633 premiér a odehrálo 13 808 představení, která zhlédlo 6 444 311 diváků.“²⁶

Poté, co byly veškeré opravy ukončeny, došlo za provozu k přesunu na domácí scénu, tedy zpět do Divadla F. X. Šaldy. Znovu se v této zrenovované budově začalo hrát 19. února 1976. Ještě v tutéž sezonu mohli diváci zhlédnout *Parádní pokoj* od H. Albertové, *Les* od A. N. Ostrovského, *Povídky z Vídeňského lesa* od Ö. v. Horvátha (činohra), Smetanovu *Čertovu stěnu*, Monteverdiho *Korunovaci Poppaey* (opera), *Symfonický koncert* – A. Dvořák, E. F. Burian, P. I. Čajkovskij a z baletu byla nabídnuta opět díla Františka Pokorného (*Raport o stavu tohoto světa*, *Přidej pepře*). Mimo to se také podílel na choreografii některých činoherních (*Vévodkyni z Malfi* od J. Webstera), ale i operních představení (*Halka* od S. Moniuszka).¹⁵⁸

Do konce sedmdesátých let (1976–1979) uvedlo Divadlo F. X. Šaldy z českých autorů například K. Poláčka – J. Flíčka (*Muži v offsidu*), J. a K. Čapkovy (*Ze života hmyzu*), V. Vančuru (*Rozmarné léto*), J. Menzela (*Tři v tom*) a I. Procházkovou (*Venušin vrch*). Ze světových tvůrců byli na jevišti zastoupeni: Molière a jeho dílo *Lásky hry ironické*, Brechtova *Matka Kuráž a její děti*, Goldoniho *Sluha dvou pánů*, Shakespearovy hry *Jak se vám líbí* a *Antonius a Kleopatra*, G. Feydeau a jeho *Brouk v hlavě*. Opera, stejně tak jako činohra nabídla celou řadu osvědčených kusů – *Čert a Káča*, *Rusalka* od A. Dvořáka, Straussova *Cikánského barona*, Janáčkovu dílo *Její pastorkyňa*, *Dona Giovanniho*, jenž pochází z pera

²⁶ *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976. nečíslováno.

W. A. Mozarta, dílo od A. P. Borodina *Kníže Igor* a Bizetovu *Carmen*. Významným rokem se stal pro sólistu opery Jana Malíka rok 1977 (květen). Byl vyznamenán titulem zasloužilý umělec. V baletu převládala jednoznačně díla Františka Pokorného. Se svým souborem secvičil – *Líbám, ženy, vás tak rád...*, *Pásmo operetních melodií a Barevné sny žáka Macáka*. Z dalších kusů repertoáru uvedme alespoň *Annu Kareninu* (R. Šchedrin) a *Viktorku* (Z. Vostřák).^{/59}

V těchto letech dochází také ke změnám ve vedení divadla na jednotlivých uměleckých postech. V červnu roku 1978 odchází do penze dlouholetý člen opery dirigent Jindřich Bubeníček a přibližně v tentýž měsíc, ale o rok později, opouští divadlo režisér a dramaturg činohry Jaroslav Král. Za zmínku také jistě stojí občasné hostování významného pražského herce, národního umělce Ladislava Peška, který hrával roli vodníka v Jiráskově *Lucerně*. Liberecké divadlo nezapomínalo ani na své nejmenší diváky. Ku příležitosti Mezinárodního roku dítěte 1979 představila domácí scéna tyto inscenace: *Červená Karkulka* (J. Pauer), *Pěť a vlk* (S. Prokofjev), *Prodaná nevěsta* (B. Smetana), *Černá královna* (P. Grym), *Lucerna* (A. Jirásek), *Pohádka o líných strašidlech a Kopretinka* (V. Čort).^{/60}

Krásné prostory divadelní budovy však nesloužily pouze k představení inscenací. Konaly se tu také „Večery s poezií“, o něž se zasloužil Miloš Horanský.^{/61} Každé setkání bylo věnováno jinému tématu (1977 dílu F. X. Šaldy – „Z bojů o zítřek“, 1978 se nazýval „Na milostné struně“ a o rok později se zaměřil na 30. výročí Československého spisovatele).^{/62}

Ani v osmdesátých letech se divadelní budova nevyhnula důkladným opravám, při nichž došlo i na novou omítku, respektive nátěry, které nebyly v souladu s původním jednolitým přírodním povrchem. Na své místo se také nevrátili dva greifové, kteří zdobili na podstavcích vstupní schodiště.^{/63}

Na počátku tohoto desetiletí dostalo divadlo opět nový název. Bylo přejmenováno na Státní divadlo F. X. Šaldy. V dubnu téhož roku pořádalo město Ústí nad Labem Krajskou přehlídku českých divadel, která byla zaměřena k oslavám 35. výročí osvobození Československa. Liberecké divadlo představilo na přehlídce hru V. Kavčiaka – *Jiří z Poděbrad – král* a balet R. Šchedrina – *Anna Karenina*. Stejně jubileum oslavilo v září liberecké divadlo, a to na počest své trvalé existence.

K této příležitosti uvedl činoherní a operní soubor slavné české klasiky, Jiráska (*Lucerna*), Smetanu (*Prodaná nevěsta*) a Dvořáka (*Rusalka*).^{/64}

Soubory Státního divadla F. X. Šaldy podnikaly v těchto letech se svými nastudovanými inscenacemi četné zájezdy nejen po České republice, ale i po zahraničí (např. bývalá NDR). Činoherní soubor například zavítal do Prahy s hrami *Casanova a Manon Lescaut* a operní soubor zde představil *Pantobalety*. Fungovalo to však i naopak. Na scéně libereckého divadla hostovaly např. komorní orchestr ze Zwickau (1982), baletní soubor téhož městského divadla s dílem *Aréna* (1983) a soubor Państwowe opery z Wroclavi (v dubnu 1988 představil balet: L. Rozycky – *Pan Twardowski*, operu: N. A. Rimský-Korsakov – *Májová noc*).^{/65}

První polovina osmdesátých let byla poměrně bohatá v získávání různých ocenění, především na poli operním. Titul zasloužilý umělec získal tenorista Jan Malík a sbormistr opery Milan Uherek (květen 1982). V rámci hudebního festivalu nazvaném Rok české hudby obdrželi pamětní medaile v roce 1983 sólisté činohry Vojtěch Ron a Drahoslava Landsmannová a o rok později zasloužilý umělci Milan Uherek (sbormistr opery) a Jan Malík (sólista opery) dále Petr Doubravský (šéf opery), Arnošt Klíma (sólista opery) a kolektiv opery SDFXŠ. Oldřich Mrňák, režisér opery, ve stejné době získal Pamětní medaili Bedřicha Smetany. Čestný titul zasloužilý pracovník kultury udělil 11. prosince 1984 ministr kultury ČSR sólistovi opery Arnoštu Klímovi a uměleckému řediteli Josefu Vojtíškovvi.^{/66}

V období 1980–1989 probíhá časté střídání režisérů, dramaturgů, šéfů souborů, ale i ředitelů divadla. Z celé řady osobností, které jistě svým tvůrčím umem přispěli k rozmanité divadelní tvorbě, zde zmíním pouze některé. František Babický, šéf opery a dirigent, odešel z divadla na konci sezony 1980/81. Jeho nástupcem, který ve své funkci setrval do prosince 1986, se stal Petr Doubravský. V následující sezoně ukončil také své působení režisér divadla Karel Kříž. 1982/83 nastupuje do angažmá dirigent Jan Snítíl a režisér činohry Petr Palouš.^{/67}

Obr. č. 34: Petr Palouš

Po odchodu Miloše Horanského (1984) dochází ještě k častějšímu střídání vedoucích představitelů činoherního souboru, což příliš nepřispívá k vytvoření klidného pracovního prostředí nezbytného pro kolektiv. ^{/68}

Pozici šefa činohry obsadil Norbert Snítil, který ve své funkci setrval necelý rok a půl. V tomtéž roce odešel do penze zasloužilý umělec Jan Malík (sólista opery) a na režisérské křeslo v činohře usedl Josef Lédl a v opeře Jan Draský. V sezoně 1985/86 odchází do důchodu dlouholetý režisér opery Oldřich Mrňák, funkci šefa činohry přebírá Ilja Racek ml. a po smrti ředitele Josefa Vojtíška se nejhlavnější pozice v divadle ujímá PhDr. Petr Novotný. Následující období se stává režisérem činohry Václav Martinec a místo režiséra opery Petra Zahradníčka zaujímá až do konce roku 1989 Josef Chaloupka. Zároveň ze své funkce odstupuje dosavadní ředitel PhDr. Petr Novotný. ^{/69}

Nabízený repertoár Státního divadla F. X. Šaldy byl velmi pestrý. Hrály se jednak staré osvědčené kusy a jednak soubory divákům představily nemalé množství nově nastudovaných inscenací. Do poloviny osmdesátých let byly na scéně libereckého divadla uvedeny z českých činoherních autorů kupříkladu J. Drda (*Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert*), V. Čort (*Cirkus Blecha*), J. Vostrý (*Dubrovnická komedie*), J. Šotola (*Možná je na střeše kůň*), J. Vrchlický – Z. Fibich (*Smrt Hippodamie*), J. Bouček (*Vstaň, mistře*), Z. Kozák (*Český Honza*), J. K. Tyl (*Drahomíra a její synové*), V. K. Klicpera (*Každý něco pro vlast (i na mostě)!*), J. Werich – K. Texel (*Tři veteráni*) a ze zahraničních, kteří převládali, jmenujme alespoň Molièra (*Tartuffe*), H. Ibsena (*Stavitel Solness*), A. Christie (*Past na myši*), L. Pirandella (*Jindřich IV.*), G. de Maupassanta (*Miláček*), A. P. Čechova (*Hra bez názvu (Platonov)*), W. Shakespeara (*Veselé paničky windsorské*), M. A. Bulgakova (*Don Quijote*), A. Arbuzova (*Staromódní komedie*), E. M. Remarquua (*Poslední dějství*) a Ch. Marlowa (*Tragická historie o doktoru Faustovi*). Opera představila velikány italské (G. Verdi – *La Traviata, Rigoletto a Maškarní ples*, G. Puccini – *Děvče ze zlatého Západu*, P. Mascagni – *Sedlák kavalír*, R. Leoncavallo – *Komedianti*), ruské (N. A. Rimskij-Korsakov – *Carská nevěsta*, M. A. Mejerovič – *Strašný sen občana K.*, jež měla na scéně SDFXŠ na konci listopadu 1982 světovou premiéru, P. I. Čajkovskij – *Střevíčky, Piková dáma*), německé (L. v. Beethoven – *Fidelio*, W. A. Mozart – *Figarova svatba*, J. Offenbach – *Pařížský život*,

G. F. Händel – *Poros*), české (B. Smetana – *Hubička*, *Tajemství a Dvě vdovy*, V. Novák – *Zvíkovský rarášek*, A. Dvořák – *Rusalka*) ale i jiné. Baletní soubor uvedl o něco méně divadelních představení než předcházejí dva soubory, a to *Arénu* a *Dva v tom aneb Anatomie lásky* od F. Pokorného, *Milou sedmi loupežníků* od M. Vacka, *Horko*, jehož autorem byl Č. Gregor, *Dámu a chuligána* pocházející od D. D. Šostakoviče a *Zákulisí* M. A. Mejeroviče.¹⁷⁰

Obr. č. 35: *Hoffmanovy povídky* (1987)

Do konce osmdesátých let nabízelo divadlo obdobně bohatý repertoár. Činohra předkládala divákům širokou škálu her, aby si každý přišel na své. Na uváděném seznamu se nacházeli kupříkladu T. M. Plautus s dílem *Komedie o laně*, *Poprask na laguně* od C. Goldoniho, *Jeptiška* v původním zpracování od D. Diderota (v novém provedení – P. Palouš), *Komedie o hvězdě* od J. Kopeckého, *Urmefisto* v podání J. Vedrala, klasikové N. V. Gogol a jeho hra *Revizor*, *Žebrácká opera* od B. Brechta, Wildovovo *Salome* a Dostojevského *Zločin a trest*. Za české představitele uvedme alespoň B. Hrabala a jeho dílo *Hlučná samota*, Drdovy *Hrátky s čertem* a hru *Banzai* pocházející z pera libereckého činoherního umělce a herce Václava Helšuse. Opera také nezapomínala na oblíbené české skladatele, jako byl Smetana (*Libuše*), Janáček (*Káťa Kabanová*, *Příhody lišky Bystroušky*) a Dvořák (*Rusalka*, *Čert a Káča*). Z těch patrně méně známých tvůrců uvedme: J. G. Kadlece, který je autorem díla *O veliké řepě*, R. Frimla, jenž napsal *Krále tuláků* a dílo E. Hlobila *Měšťák šlechticem*. Dále měla opera na svém repertoáru jednak slavné italské klasiky – Donizettiho *Nápoj lásky*, Verdiho *Nabucco*, Pucciniho *Madame*

Butterfly, Rossiniho *Lazebníka sevillského* a Bizetovu *Carmen*, jednak díla úspěšných německých autorů – *Modrovouse* a *Hoffmanovy povídky* od J. Offenbacha, *Kouzelnou flétnu* od W. A. Mozarta a *Bludného Holand'ana* od R. Wagnera. Baletu jednoznačně vévodila osobitá tvorba Františka Pokorného (*Labyrint světa, Klauni pod penzí*). Na řadě děl se s ním však podíleli i jeho kolegové, jmenujme například *Lásky a vrásky*, na nichž spolupracoval s V. Vašutem a *Pohádky o Krakonošovi*, na kterých se podílel také P. Doubravský.^{/71}

Obr. č. 36: *Bludný Holand'án* (1987)

Dříve, než došlo na Sametovou revoluci v listopadu 1989, získalo Státní divadlo F. X. Šaldy pro svou práci nové prostory. Dne 13. září bylo totiž slavnostně otevřeno Malé divadlo, které se nachází v obnovené budově bývalého Lidového domu ve Zhořelecké ulici. Až do první rekonstrukce tyto prostory sloužily jako zkušebna, klub a ubytovna zaměstnanců.^{/72} Výše zmíněný rok byl výjimečný přinejmenším ještě jednou událostí. František Pokorný, šéf baletu, založil Experimentální taneční školu, která ve své době byla jedinou školou tohoto typu v republice.^{/73}

3.6 1990–1999

I přesto, že se již nacházíme v kapitole zachycující léta devadesátá, je zapotřebí zmínit důležitou událost, která tomuto období předcházela a změnila tak život v tehdejší Československu ve všech směrech – Sametovou revoluci v listopadu

1989. V tuto bouřlivou dobu se hned po demonstrujících studentech přidávají ke stávce i divadelní umělci. Divadelní činnost byla přerušena na několik týdnů. S opětovným zahájením provozu však přichází postupné změny.⁷⁴ Nová vláda, demokratické smýšlení, volnost pohybu, svoboda tisku a vyjadřování způsobily obrat v myšlení lidí. Velká část občanů se tak orientovala na nově vzniklou situaci ve státě. Mnoho z nich začalo podnikat a využívat nepřeberné množství nových možností, které se tu najednou vyskytly. V této době roste také divadlu vysoká konkurence v podobě rozšířeného televizního vysílání, značného přílivu zahraničních filmů a koncertů. Podobně na tom byla knihkupectví, do kterých se dostaly do té doby zapovězené, ale i nové knižní tituly.⁷⁵ Počátkem 90. let dochází k výraznému poklesu návštěvníků těchto kulturních zařízení a situace se mění až s koncem druhého tisíciletí.

*„V divadelním podnikání se kromě vzniku velkolepých pražských muzikálových produkcí a několika mladých souborů zas až tolik nezměnilo. Organizační struktura českých divadel, způsob jejich financování a hospodaření sice doznal jistých změn, ale ani zdaleka ne tak radikálních, jako byly ty, které ovlivňovaly uměleckou tvorbu. Změna politického režimu vnesla do života divadel výzvu v podobě nového hledání a nalézání místa ve společnosti z hlediska uměleckého a kulturního významu. Poněkud za ním zaostal význam změny v profesionální struktuře divadel městského typu.“*²⁷

Nastíněná situace a s ní spojené následné změny se pozitivně i negativně dotkly také Státního divadla F. X. Šaldy. Každý z uvedených pracovníků, ale i těch, kteří tu vypsáni nejsou, se snažily přispět divadlu svými tvůrčími schopnostmi. Jak se přesvědčíme níže, osobností, které měly možnost zasáhnout do působení divadla, nebylo málo, neboť vedoucí pozice se poměrně často střídaly. Pro připomenutí uvedme, že koncem roku 1989 odchází ze své funkce ředitele PhDr. Petr Novotný, který byl 1. dubna 1990 nahrazen bývalým členem činohry Vladimírem Volkem.⁷⁶ Změna nastává i ve vedení činohry a opery. Petr Palouš, důležitý režisér druhé poloviny osmdesátých let, a s ním i mnozí členové činoherního souboru odcházejí do pražských divadel. Na druhou stranu z pražské DAMU přichází první vlna mladých režisérů a herců.⁷⁷ Vedením činohry byl v těchto letech pověřen Pavel

²⁷ *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.

Palouš a řízení opery měl na starosti Rudolf Málek, někdejší člen divadla. V sezoně 1990/91 přichází do divadla také nový dirigent opery Miloš Krejčí a na libereckou scénu se vrací režisér Petr Zahradníček. Poměrně nově jmenovaný ředitel však ve své funkci dlouho nesetřval. V září 1991 se ujímá pozice ředitele Petr Žantovský, který si s sebou do divadla přivedl i nové vedoucí pracovníky. Šéfkou činohry se stala Irena Žantovská a šéfkou opery Miriam Němcová. Avšak ani P. Žantovský dlouho neřídil liberecké divadlo. Dne 1. srpna 1992 byl do funkce jmenován Pavel Harvánek, který následoval příkladu svého předchůdce, přivedl si s sebou nové zaměstnance (dramaturga a režiséra) a zároveň nahradil stávající šéfové. Činohry se prozatímne ujal sám a operu řídil, ovšem jen jeden rok, František Babický. Na jeho místo nastoupil dlouholetý sólista opery František Dáňa a zároveň opera získala nového šéfdirigenta Rostislava Hališku. Vedením činohry byl v sezoně 1993/94 nakrátko pověřen Jiří Doseděl, který byl zanedlouho vystřídán Romanem Meluzínem.^{/78} Svou pozici si přes třicet let, což je úctyhodný výkon, udržel šéf baletu František Pokorný. Z libereckého divadla odchází roku 1993 a na jeho místo nastupuje Petr Šimek, který je po čtyřech letech vystřídán zahraniční umělkyní Ljubov Dančenko. Díky ní se úspěšně rozvíjí spolupráce se zahraničními choreografy (D. Wiesner, J. Loginov aj.). Roku 1996 obsazuje vedoucí pozici činoherního souboru herečka Michaela Lohninská. Po třech letech je však vystřídána režisérem Pavlem Pecháčkem.^{/79} Téhož roku (1999 v zimě) dochází i ke změně ředitele. Pavel Harvánek je nahrazen Františkem Dáňou, tehdejším šéfem opery.^{/80}

Obr. č. 37: Pavel Harvánek

Obr. č. 38: František Dáňa

Na počátku 90. let byla také liberecká divadelní budova napojena na městskou teplárnu. Díky rozsáhlému vytápění se zřídila v suterénu Státního divadla F. X. Šaldy vinárna (funguje dodnes), jejímž navrhovatelem byl architekt z Liberce, Pavel Švancar.^{/81} V květnu 1995 byla pro svůj havarijní stav zbourána pomocná divadelní budova nacházející se na Šaldově náměstí. V jejích prostorách se nalézaly krejčovské dílny, probíhala tam vlásenkářská výroba a rovněž zde byl archiv divadla. To vše se postupně přesunulo do nové budovy, která je větší přístavbou Malého divadla.^{/82}

Nutno také zmínit, že již naposledy došlo v roce 1992 k přejmenování divadla. Název, který tedy nese již devatenáct let, je Divadlo F. X. Šaldy.

Nové možnosti se otevřely divadlu i v cestování. S úspěšně nastudovaným repertoárem zajížděli členové divadelního souboru do blízkého i vzdálenějšího okolí, aby i zde předvedli své umění. Kromě toho, že liberecké divadlo hostovalo různě po České republice (patrně nejčastěji v Jablonci n. Nisou, ale i v Praze a jinde), svůj um mohlo předvést i v zahraničí (Švýcarsko – balet B. Martinů *Špalíček*, Göerlitz – opera C. Orffa *Carmina Burana*, dále Polsko, Rakousko aj.).^{/83}

K významným úspěchům patřila také nominace Václava Helšuse, jednoho z našich nejlepších herců nejen v Liberci, ale i v republice, na Cenu Thálie. Bylo to v roce 1995 za herecký výkon ve hře bratří Mrštíků, v *Maryše*, kde se představil v roli Vávry.^{/84}

Poslední desetiletí 20. století znamenala stejně tak jako rok 1945 dobu přelomovou. Operní soubor v těchto letech prošel značným vývojem. Dramaturgie se více začala obracet ke světovým operním titulům a zlepšily se podmínky spolupráce jak s českými, tak i zahraničními umělci. Na liberecké scéně hostovali například Michail Renier, Nikolai Višňjakov, Anita Baranovská, Dagmar Žaludková a další. Stejně tak se o rozvoj spolupráce s umělci snažil balet (viz strana 83). V činohře tento přelom znamenal jednak to, že jí byla poskytnuta druhá scéna, Malé divadlo mající sto padesát míst, a jednak to, že došlo k celé řadě proměn v profesních zvycích. Pro příklad uveďme, že od konce devadesátých let spolupracují režiséři s divadlem pouze externě (P. a P. Paloušovi, L. Engelová, J. Kačer). V dobách dřívějších mělo divadlo vždy dva až tři stálé režiséry.^{/85}

Obr. č. 39: Macbeth (1995)

Obr. č. 40: Země úsměvů (1995)

Liberecké divadlo na své scéně uvedlo celou řadu klasických i soudobých her. Níže zobrazená tabulka zachycuje několik představení uvedených v letech 1990–1992.^{/86}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Puccini	Bohéma
	G. Puccini	Tosca
	G. Verdi	Trubadúr
	A. Dvořák	Jakobín
	A. Ponchielli	La Gioconda
	J. Strauss	Netopýr
	J. Strauss	Noc v Benátkách
	W. A. Mozart	Don Giovanni
	E. Kálmán	Hraběnka Marica
	L. Janáček	Její pastorkyňa
	F. Schubert, H. Berté	Dům u Tří děvčátek
Činohra	G. Feydeau	Dámský krejčí
	N. Simon	Drobečky z perníku
	W. Allen	Zahraj to znovu, Same!
	J. N. Nestroy	Svoboda v Kocourkově
	P. Corneille	Magická komedie
	P. Schaffer	Komedie potmě, Amadeus
	G. Neveux	Zamore
	F. M. Dostojevskij, J. Bouček	Uražení a ponížení
	K. J. Erben, P. Zvarič	Živá voda
	A. de Musset	Marianniny rozmary
	A. Koenigsmark	Tlalok
Balet	B. Martinů	Špalíček
	Z. Vostřák	Sněhurka
	L. Delibes	Coppélia

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	B. Smetana	Hubička, Prodaná nevěsta
	B. Martinů	Ariadna
	C. Orff	Měsíc
	P. Burkhard	Ohňostroj
	Ch. Gounod	Faust a Markétka
	F. Lehár	Veselá vdova, Země úsměvů
	F. Hervé	Mam`zelle Nitouche
	W. A. Mozart	Figarova svatba
	L. v. Beethoven	VII. Symfonie A dur
	A. Dvořák	Rusalka
	G. Verdi	Don Carlos, La Traviata
Činohra	V. K. Klicpera	Ženský boj
	W. B. Thomas	Charleyova teta
	W. Shakespeare	Romeo a Julie, Macbeth
	E. Labiche, G. Skála	Slaměný klobouk
	F. Schiller	Vilém Tell
	J. G. Tajovský	Statky!
	C. Higgins	Harold a Maude
	A. Camus	Nedorozumění
	J. Zeyer, J. Suk, L. Kundera	Radúz a Mahulena
	O. Wilde	Jak je důležité mítí Filipa
	I. A. Diamond, B. Wilder	Rád to někdo horké
	J. Karafiát	Broučci
	G. Feydeau	Ten, kdo utře nos
Balet	M. Ravel	Bolero
	R. Šchedrin	Carmen
	S. Prokofjev	Romeo a Julie

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Donizetti	Lucie z Lammermooru
	G. Verdi	Rigoletto
	G. Puccini	Madame Butterfly
	Ch. W. Gluck	Orfeus a Euridika
	W. A. Mozart	Così fan Tutte
	P. Mascagni, R. Leoncavallo	Sedlák kavalír, Komedianti
	G. Bizet	Carmen
	J. Offenbach	Hoffmanovy povídky
	A. Dvořák	Jakobín
Činohra	W. Shakespeare	Komedie plná omylů
	J. Brdečka	Limonádový Joe
	A. P. Čechov	Strýček Váňa
	M. Kundera	Jakub a jeho pán
	P. Shaffer	Aperitiv z laskavce
	J. N. Nestroy	Talisman
	F. M. Dostojevskij	Zločin a trest
Balet	O. Wild	Salome
	C. Orff	Carmina Burana
	S. Prokofjev	Romeo a Julie

Nebyla to však jen opera, činohra a balet, které svým repertoárem okouzlovaly diváky. Na českých divadelních scénách se také v těchto letech začal hojně objevovat muzikál. Toto divadelní umění poměrně záhy dosáhlo vysoké popularity u široké veřejnosti. O jeho uvádění měla zájem všechna větší divadla s obsáhlejším hereckým obsazením. Z dnes již známých muzikálů byly v Liberci uvedeny kupříkladu tyto: *Kabaret* (15. prosince 1995), *My Fair Lady* (18. října 1996) a *Hello Dolly!* (2. října 1998).

Obr. č. 41: Kupec benátský (1994)

Obr. č. 42: Ten, kdo utře nos (1995)

3.7 Nové tisíciletí (rok 2000 až současnost)

Vývoj divadla pokračoval i v 21. století nastíněnými cestami zmíněnými v 90. letech. Změny na vedoucích postech nebyly až tak časté jako například v minulém období. I nadále řídil liberecké divadlo František Dáňa. Od roku 2000 byl pověřen vedením baletního souboru choreograf Petr Tyc. I přesto, že ve své funkci působil pouhý jeden rok, uvedl na scéně Divadla F. X. Šaldy zajímavé tituly: *Sáře bylo 90. let*, *Čtyři biblické tance* a projekt *To málo co vím o Sylfidách*. Petra Tyce vystřídala Vlasta Vindušková, která si svou pozici udržela až do roku 2010. Po ní nastoupila Alena Pešková. Pavel Pecháček měl na starosti činohru od roku 1999. Nebýt však jeho tragického onemocnění, jistě by ve funkci šefa činohry stanul ještě několik let. Jeho nástupcem se stal pražský herec a divadelní manažer Alexej Pyško.^{/89} Nelze však s určitostí říci, jak dlouho tuto pozici zastával. Podrobnější údaje nejen o vedení divadla, ale i jiné informace týkající se těchto let jsou uloženy v archivu správy divadla, ke kterému mají přístup pouze zaměstnanci. V pozici šefa činohry v tomto desetiletí ještě stanul Štěpán Chaloupka a Vít Vencel, který tento vedoucí post zastává až do současnosti. V opeře sice také došlo k jistým změnám, avšak ty proběhly již na konci 90. let minulého století. Poté, co se František Dáňa stal ředitelem divadla, nastoupil na jeho místo, na místo šefa opery, Martin Doubravský. Dalším stálým dirigentem je František Babický.^{/90} Spolupráce s jinými divadly ať už domácími či zahraničními se neustále rozvíjí. Na celé řadě baletních inscenací se podíleli a v současné době i podílejí sólisté a choreografové našich předních scén. Opera, vedle značné řady kvalitních nejen libereckých operních sólistů, zve také ke spolupráci vynikající režiséry a výtvarníky jako je např. Zdeněk Kaloč, Anton Nekovar, Josef Průdek a další. Činoherní soubor získává nové kontakty na zájezdech po republice, kde se zúčastňuje nejrozsáhlejších festivalů a přehlídek. Pravidelně také hostoval a jistě i hostuje v Praze.^{/91}

Nabízený repertoár Divadla F. X. Šaldy byl skutečně bohatý. V nastudování operního souboru pod vedením dirigenta M. Doubravského a F. Babického se staly vrcholnými představeními např. *Othello*, *Turandot*, *Aida* a *Nabucco*.^{/92} Balet představil Pucciniho dílo *Gianni Schicchi*, *Salieri? Mozart!* od stejnojmenných autorů, *Vzpomínky* od P. Šimka a I. Janovcové a mnohé další.^{/93} Činohra nabízela

celou řadu komedií a muzikálů (jak uvidíme níže), ale také volila klasické autory, jako byl například W. Shakespeare (*Komedie plná omylů, Jak se Vám líbí*). Z těch více náročných kusů za pozornost jistě stojí Čechovův *Racek* (režie Jan Kačer), inscenace *Smutek sluší Elektře* od O’neilla (režie Věra Herajtová), *Garderobiér*, jehož autorem je Ronald Harwood (režie Petr Palouš) a muzikál E. Brylla a K. Gartnerové *Malováno na skle* (režie a choreografie Ján Ďurovčík).^{/94}

Tento zmíněný výčet ovšem nepostačuje k tomu, abychom si udělali kompletnější představu o nabízené produkci, a proto níže uvedená tabulka zachycující tři divadelní sezony, tedy období od roku 2003 až do roku 2006, podává širší přehled o hraných inscenacích Divadla F. X. Šaldy.^{/95}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Verdi	Maškarní ples
	G. Rossini	Lazebník sevillský
	B. Smetana	Dalibor
	W. A. Mozart	Kouzelná flétna
	G. Puccini	Bohéma
	Ch. Lecoq	Girofle-Giroflá
Činohra	G. Preussler	Čarodějův učeň
	G. B. Della Polerta	Astrolog
	H. Ibsen	Když my mrtví procitneme
	H. Fielding (Petr Palouš)	Tom Jones
	T. McNally, D. Yazbek	Donaha!
	E. Rostand	Cyrano z Bergeracu
	A. Ayckbourn	Postelová fraška
	F. Dürrenmatt	Návštěva staré dámy
Balet	F. Chopin, D. Wiesner	Milostný život F. Chopina
	H. S. Lovenskiold, (G. Skála)	Andersen
	J. Massenet	Manon
	L. Delibes	Coppélia
	J. Strauss ml., (G. Skála)	Popelka

Následující řádky budou věnovány některým úspěchům a oceněním, které si liberecké divadlo v tomto desetiletí vydobylo především díky vysoké kvalitě nastudovaných představení, jejichž základ tvoří samotní umělci. Začneme u činohry. Dvě významná ocenění získala v rámci Festivalu českého divadla, a to Cenu diváků za inscenaci *Čechov na Jaltě* (autoři Driver a Haddow) a hlavní cenu za inscenaci ve Waj-dově podání, *Zločin a trest*. Představení bylo natolik úspěšné, že jej česká televize převzala v roce 2001 do vysílání.^{/96}

Nelze také nezmínit úspěchy muzikálu *Malováno na skle*, který pochází od polských tvůrců. Hrál se déle než čtyři roky (od r. 2003). Zajímavé je, že derniéra (představení se dočkalo sta repríz) se nehrála, tak jak bychom očekávali v divadle, ale v zahradě Lidových sadů v Liberci. Výhodou také bylo, že tyto prostory mohly nabídnout až 700 míst, kdežto divadlo jen něco okolo 490. Návštěvnost posledního představení tohoto počtu skutečně dosahovala. František Dáňa, ředitel divadla, o tomto muzikále poznamenal, že podobně úspěšný titul nepamatuje. Je totiž ojedinělý především tím, že se na něm podílela činohra, opera i balet.^{/97} „*Snad právě proto nabídnul muzikál strhující a pestrou podívanou s bohatými tanečními čísly, skvělou hudbou, komickými i tragickými prvky, pro hodně mladé, mladé, ale nepochybně i starší.*“²⁸

Velké úspěchy zaznamenala opera v průběhu ledna 2010 se svými inscenacemi v zahraničí. Liberecký operní soubor vykonal turné po Francii, navštívil Německo a Švýcarsko. Zájezdu se účastnili všichni členové ansámblu (78 lidí) a pracovníci techniky. I když jednotlivé přesuny byly náročné a sestavení scén trvalo někdy téměř celý den, velkého uznání za vynikající provedení inscenací, především opery *Náměsíčné*, se dočkali téměř všude, neboť téměř všechna představení byla vyprodána a aplaus na mnoha místech neměl konce.^{/98}

Cena Thálie. Nejvýznamnější ocenění, které u nás může divadelní umělec za svou činnost získat. Tuto prestižní cenu obdrželi v březnu roku 2010 hned dva členové Divadla F. X. Šaldy. Markéta Tallerová Thálii získala za titulní roli v muzikálu *Dnes večer: Lola Blau* a Pavel Vančura za pěvecký výkon v pohádkové

²⁸ Stich, J. Šaldovo divadlo se po čtyřech letech rozloučilo s úspěšným muzikálem. *Liberecký deník*. [online]. 2007, červenec [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/0702-muzikal.html.

opeře od A. Dvořáka *Čert a Káča*, kde ztvárnil postavu čerta Marbuela. Na závěr uvedme, že oba umělci byli na Cenu Thálie nominováni již potřetí.^{/99}

Obr. č. 43: M. Tallerová

Obr. č. 44: P. Vančura

Nemalým úspěchem byla nominace Adély Pollertové (primabaleríny Národního divadla v Praze) na Cenu Thálie za rok 2010. V kategorii balet se dostala do užší nominace za roli Anny v inscenaci podle dramatu F. Langer *Periferie*.^{/100}

Obr. č. 45: A. Pollertová

Poměrně nedávnou událostí, která se odehrála v březnu tohoto roku, byl prestižní pražský festival Opera 2011 oceňující výkony čestnými cenami festivalu, tzv. Libuškami.^{/101} Liberecké divadlo si za Pucciniho operu *Edgar* (režie M. Otava, dirigent M. Doubravský) odneslo hned dvě hlavní ocenění, a to Cenu kritiků za nejlepší inscenaci a Cenu diváků za nejlepší inscenaci. Zároveň také získalo dvě prvenství. Divadlo F. X. Šaldy tuto operu představilo jako první v České republice a co do počtu návštěvníků ji zhlédlo v porovnání s českými divadly nejvíce lidí.^{/102}

Přehled některých hraných inscenací v období let 2007–2010 ^{/103}

Divadelní útvar	Autor	Dílo
Opera	G. Puccini	Manon Lescaut
	R. Wagner	Bludný Holanďan
	G. Verdi	Simone Boccanegra
	P. Mascagni, R. Leoncavallo	Sedlák kavalír, Komedianti
	G. F. Händel	Julius Caesar
	Ch. Gounod	Faust a Markétka
	G. Bizet	Carmen
	V. Bellini	Náměsíčná
	G. Puccini	Edgar
Činohra	P. de Beaumarchais	Figarova svatba
	Willy Russell	Pokrevní bratři
	C. Goldoni	Vějíř
	G. B. Shaw	Pygmalion
	Karel Čapek	Věc Makropulos
	G. Kreisler	Dnes večer: Lola Blau
	K. Ludwig	Shakespeare v Hollywoodu
	G. Feydeau	Dámský krejčí
	R. Cooney	Rodina je základ státu
	A. Christie	Deset malých černoušků
	Molière	Lakomec
	P. I. Čajkovskij	Cesta k Labutímu jezeru
Balet	F. Herold	Marná opatrnost
		Marie Antoinetta/Markýz de Sade
	hudební koláž	Sade
	M. de Falla	Čarodějná láska
	C. Franck, H. Vieuxtemps, E. Ysaÿe	Charlotta, císařovna mexická
	Martin Němec	Periferie

Zajisté smutnou zprávou pro příznivce Františka Dáni byl jeho dobrovolný odchod z pozice ředitele Divadla F. X. Šaldy. V této funkci setrval bezmála deset let. Své rozhodnutí okomentoval následovně: „*Ted' dosáhnu důchodového věku a neuvažoval jsem o tom, že bych přesluhoval. Funkci ředitele jsem vykonával dost dlouho, a k tomu jsem ještě souběžně tři roky vedl jako šéf zdejší opery. Myslím si, že člověk má odejít včas.*“²⁹ Svůj post opustil 31. srpna 2009.^{/104}

Ve stejném měsíci byla provedena rekonstrukce fasády divadelní budovy, která skončila v březnu roku 2010.^{/105}

Výběrové řízení na post ředitele se konalo během prázdnin roku 2009. Ze dvou adeptů, kteří postoupili do posledního kola, byl vybrán Martin Otava. Do konkurzu se přihlásil na poslední chvíli.^{/106} Důvod proč to doslova zkusil, je následující: „*Rozhodl jsem se ucházet o místo ředitele proto, že mi několik známých zavolalo, jestli bych to nechtěl zkusit. Divadlo jsem znal nejen z několika režii, které jsem tu dělal, ale k tomu jsem také dva roky seděl v Radě divadla.*“³⁰

Jeho zkušenosti s divadlem obecně, jak se můžeme přesvědčit, jsou skutečně bohaté. Nejprve absolvoval na konzervatoři herectví a operní zpěv a již během těchto studií byl angažován v Divadle na Vinohradech. Po maturitě nastoupil na Akademii múzických umění v Praze, obor operní režie. Od počátku 90. let minulého století je angažován jako operní režisér ve Státní opeře Praha a na svém kontě má také řadu úspěšných režisérských počinů. Ze zahraničních operních scén a festivalů jmenujme např. Japonsko, Německo, Španělsko a Itálii.^{/107}

Obr. č. 46: M. Otava

²⁹ Minstrová, Z. František Dána končí v čele Divadla F. X. Šaldy. *Liberecký deník* [online]. 2009, duben [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/frantisek-dana-konci--v-cele-divadla-f-x-saldy.html.

³⁰ Minstrová, Z. Také v divadle se dnes s lidmi jedná jako s dobyt看em. *Liberecký deník* [online]. 2009, listopad [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/take-v-divadlech-se-dnes-s-lidmi-jedna-jako-s-doby.html.

Největším přáním každého ředitele je zajisté plné hlediště diváků. Divadelní soubory musí nabízet takový repertoár, který by co nejvíce uspokojoval potřeby současného publika.^{/108} Tímto směrem se také orientuje M. Otava, který konstatuje, že „*lidé ničemu nevěří, nadávají, koncentrují se na materiální hodnoty, na to urvat si někde něco. Klesá společenský život. Divadlo musí vystihnout, co v takové atmosféře všeobecné apatie a shonu divákovi tematicky nabídnout. Každá doba přináší jiná témata. Naším úkolem je najít taková témata, abychom v lidech probudili potřebu chodit do divadla.*“³¹

S dalším problémem, se kterým se často musí divadlo potýkat, kromě nedostatku diváků, jsou finance (o tom jsme se mohli v dějinách již několikrát přesvědčit). Jelikož patří k příspěvkovým organizacím, jejichž zřizovatelem je město, je tudíž zcela závislé na poskytnutých dotacích. Pro představu uveďme, že divadlo dostalo v roce 2007 na příspěvcích zhruba 70 milionů korun.^{/109} O dva roky později činily dotace města okolo 56 milionů korun.^{/110} Jednou z příčin současného nelichotivého stavu je určitě i velký dluh, který Liberci zůstal po konání Mistrovství světa v lyžování 2009. Nutno však podotknout, že nejen divadlo, ale i ostatní organizace, které má město Liberec pod svou správou, jsou na tom po finanční stránce podobně jako zmíněné kulturní zařízení.

V lednu tohoto roku byl uveřejněn na internetových stránkách Libereckého deníku zajímavý článek s titulem – *Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe*. Finanční příspěvek se v tomto roce divadlu ještě více snížil, a to o 5 milionů korun. Ředitel M. Otava k celé situaci poznamenal: „*Stáli jsme před úvahou, zda zrušit jeden, jeden a půl souboru nebo najít jiné možnosti jak ušetřit. Pokud jde o provoz divadla a personální politiku, v současné době není možné zde jakýmkoli způsobem ještě více šetřit. Jsme na minimálních počtech zaměstnanců, máme jeden z nejmenších orchestrů a souborů baletu v republice.*“³² Obdobně je na tom i činoherní soubor. Pozitivní zprávou bylo rozhodnutí libereckého magistrátu, který ujistil ředitele divadla, že o žádný ze tří souborů město nehodlá přijít.

³¹ Tamtéž.

³² Dobeš, R. Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe. *Liberecký deník* [online]. 2011, leden [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.

Přesto však je obava direktora z odchodu některých umělců více než oprávněná. Důvodem jsou především platové podmínky.^{/111}

V současnosti zaměstnává Divadlo F. X. Šaldy okolo 240 lidí.^{/112} „*Jen pro ilustraci stavba dekorací, člověk, který je v divadle dvakrát denně, soboty neděle, dopoledne zkouška, večer představení, dekorace se převážejí, si nosí domů jako živitel rodiny osm tisíc čistého. Špičkový mladý herec nebo herečka, kteří hrají velké titulní role a je jich tady několik, u nich je plat v hrubém okolo dvanáct až třináct a půl tisíc korun.*“³³

V rámci úspor musí také divadlo šetřit na propagaci. I přesto dokázala liberecká scéna upoutat pozornost nejenom místních obyvatel, ale i lidí ze vzdálenějšího okolí, neboť v porovnání s loňským rokem se návštěvnost obou scén (Šaldova i Malého divadla) zvedla o dvanáct tisíc diváků.^{/113} To vše přinejmenším nasvědčuje vhodnému výběru repertoáru a kvalitnímu provedení nastudovaných her, na kterých mají podíl jak samotní aktéři divadelních představení, tak i jejich vedení (šéfka baletu – Alena Pešková, šéf činohry – Vít Vencel, šéf opery – Martin Doubravský).

Obr. č. 47: opera *Náměsíčná*

³³ Dobeš, R. Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe. *Liberecký deník* [online]. 2011, leden [cit. 2011-04-19] Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.

Obr. č. 48: *Marná opatrnost* (balet)

V letošním roce Divadlo F. X. Šaldy představilo z celkového počtu jedenácti premiér již čtyři inscenace, a to Shakespearovo dílo *Romeo a Julie* (činohra), *Démona* od Rubinsteina (opera), *Baladu pro banditu* od autorů M. Štědrone a M. Uhdeho (muzikál) a *Nikdy nekončící příběh* od G. Vermelho (balet). Tento rok jsou z činohry ještě na programu Ibsenova *Divoká kachna* a *Pension pro svobodné pány* od O'Caseyho a Krejčíka. Balet představí v režii Aleny Peškové *Nebezpečné známosti* a opera uvede na libereckou scénu *Veselou vdovu* od F. Lehára, *Čarostřelce* od C. M. v. Webera a *Orfeu a Eurydiku* v podání členů domácí opery a studentů pražské Hudebně-taneční akademie múzických umění. Divadlo nezapomnělo ani na muzikál. *Zpívání v dešti*, které je výtvozem čtyř autorů (Comdena, Greena, Freeda a Browna) budou moci diváci zhlédnout v prosinci tohoto roku.^{/114}

A jak to s Divadlem F. X. Šaldy bude vypadat v budoucnosti?

2. prosince 2010 vyšel v Mladé frontě dnes zajímavý článek s podtitulem *Liberecké divadlo ozdobí skleněný výtah jak v Louvru*. Autorka textu, Jana Pešková, píše: „Divadlo F. X. Šaldy v Liberci čekají velké změny. Na opravy přispěje Evropská

*unie; návštěvníci by se mimo jiné měli dočkat lepší akustiky a vozíčkáři bezbariérového přístupu. Chystá se rovněž výstavba podzemní budovy pro zázemí divadla.“*³⁴

Evropská unie v rámci programu Atraktivní a kvalitní život v Liberci má divadlu přispět dotací přesahující částku sto milionů korun. Peníze mají být investovány do nově vystavěné moderní věže, která bude spojená skleněným tubusem s Divadlem F. X. Šaldy. V ní má být zabudován výtah dopravující vozíčkáře do prvního patra přímo k šatnám.^{/115}

Napadá mě však otázka, jestli krásný dojem z divadelní budovy postavené před tolika lety nebude narušen novou, architektonicky současnou stavbou. O tom se pravděpodobně přesvědčíme, až to vše uvidíme.

Za zmíněné finanční prostředky má také dojít k vylepšení divadelní akustiky.^{/116} Ředitel Martin Otava k tomu poznamenává: „*Ta je v našem divadle nejhorší, naprosto nevhodná například pro opery. Porušila se před lety v rámci nevhodných rekonstrukcí.*“³⁵

Nově má být rovněž vybudováno hydraulické orchestřiště, které stejně jako v minulosti bude posunutě o dvě divácké řady dopředu. Současný stav, kdy při činohře je zakrýváno orchestřiště dřevěnými deskami, není zcela bezpečný. Zároveň nový systém pomůže usnadnit lidskou práci a zrychlit potřebnou přestavbu, jak konstatoval ředitel. Není to však jen orchestřiště, které by mělo být hydraulické. Na podobných základech se plánuje i vybudování jeviště^{/117} „*opatřené výsuvnými pulty, aby se dal jednoduchou přestavbou měnit půdorys a divák tak měl větší vizuální zážitek.*“³⁶

S modernizací však ještě nejsme úplně u konce. Nejprve by se podle ředitele M. Otavy mělo začít s výstavbou podzemní budovy. Ta by v budoucnu měla sloužit potřebám orchestru, dále by se tam nacházely úložné prostory pro kostýmy a malá zkušebna. Podle projektanta B. Španihela by se měl dvoupodlažní podzemní prostor postavit na ploše proti kavárně Pošta, kde by došlo k propojení s divadlem.^{/118}

³⁴ Pešková, J. Liberecké divadlo ozdobí skleněný výtah jako v Louvru. *Mladá fronta dnes*, prosinec 2010, roč. 21, č. 279, s. B2. ISSN 1210-1168.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

Aby se nastíněné plány staly skutečností, je zapotřebí aktivního jednání ze strany města, které je zřizovatelem divadla. Jak uvedl J. Šolc, náměstek libereckého primátora pro kulturu a školství, město počítá s tím, že modernizaci podpoří. K připsání dotací na „liberecké konto“ je důležitý ještě jeden fakt. Veškeré rekonstrukce a přístavby musí proběhnout do roku 2014.^{/119}

Obr. č. 49: Lakomec (činohra)

Obr. č. 50: Dámský krejčí (činohra)

4 Závěr

Jak jsme se mohli na předchozích stránkách přesvědčit, pozice libereckého divadla nebyla v dějinách vždy jednoduchá. Dlouhou dobu, déle než jiná divadla v České republice, bylo divadlem výhradně německým. Jistý zlom znamenal rok 1924, kdy na scénu pronikly ve větší míře první české inscenace, kterým byly vyčleněny konkrétní dny v roce. Tato situace, příznivá pro české občany, netrvala dlouho. Od roku 1934 začalo pomalu ale jistě divadlo sloužit převážně politickým účelům. Vrchol nastal během války, kdy správou Městského divadla byla pověřena Sudetská Župa. Poválečná radost netrvala dlouho. Již v roce 1945 začíná nenápadně svou moc prosazovat Komunistická strana Československa, která se po převratu v únoru roku 1948 nadlouho ujímá vedoucí pozice ve státě. Stejně tak jako měli Němci za své vzory německé tvůrce, měli i Komunisté ideální vzory, a to především ruské a sovětské autory. Jistě tato celá éra nebyla dobou jednoduchou, ale kupříkladu 60. léta znamenala pro divadlo dosti významnou epochu. Velký zlom nastává po roce 1989, kdy se nejen divadlu otevírají nové možnosti. Od nového tisíciletí zaznamenalo divadlo řadu úspěchů, ať už oceněných „jen“ potleskem diváků nebo věcnými cenami. Nemalou zásluhu na tom také jistě měl dlouholetý ředitel divadla F. Dáňa, kterého v této funkci vystřídal neméně úspěšný M. Otava. Jeho pozice je však nelehká, neboť být ředitelem divadla ve městě, kde se více finančních prostředků investuje do sportu než do kultury, je skutečně obtížné. I přes nastíněnou špatnou situaci podává bez nároku na vyšší honorář celý herecký ansámbl velmi kvalitní výkony a nabízeným uměním se snaží lidem přinést aspoň kousek zábavy v tomto uspěchaném světě.

Liberec by nebyl Libercem, nebýt Divadla F. X. Šaldy. Osobně si myslím, že každé větší město by mělo mít svůj kulturní stánek a stejně tak by o něj mělo pečovat, neboť je důležitým zařízením podílejícím se na utváření společenského života ve městě.

5 Bibliografie

5.1 Literatura

1. Divadlo F. X. Šaldy: *Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
2. Čtveráček, K. *Liberec: Ročenka Liberecké architektury 05/09*. Liberec: Geoprint, s. r. o., 2010. ISSN 1801-6227
3. Hilmera, J. *Česká divadelní architektura*. Praha: Divadelní ústav, 1999, str. 322. ISBN 7008-087-6.
4. Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec: Ředitelství Severočeského národního divadla v Liberci, 1994.
5. Holubcová, B. *Z dějin českého profesionálního divadla v Liberci 1945–1948*. Liberec: Česká beseda, krajanské sdružení rodáku a přátel Liberecka, 1986, str. 22.
6. Hyvnar, J. *O českém dramatickém herectví 20. století*. Praha: Kant pro Akademii múzických umění v Praze, 2008. 319 s. ISBN 978-80-86970-639.
7. Janoušková, A. *Německé divadlo v Liberci 1939–1945*. Diplomová práce na Pedagogické fakultě TU Liberec. Liberec, 2001.
8. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec: Roman Karpaš RK, 2010, str. 130. ISBN 978-80-87100-12-7.
9. Janáček, J., Holubcová, B. Rok 1945 – nová éra libereckého divadla. In: *Kalmanach 2005/2006*. Kruh autorů Liberecka. Liberec, 2006. str. 32.
10. Janáček, J. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883–1918*. Liberec: Bor, 2004, str. 112.
11. Janáček, J. Výspa porozumění (Český repertoár v Městském divadle v Liberci, Stadttheater Reichenberg, 1883–1941). In: *Divadelní revue č.2*, Divadelní ústav Praha, 2000. s.44–53, obrazová příloha, ISSN 0862-5409.
12. Janáček, J. Divadlo v čase nepohody (Německé divadlo v Liberci v letech 1934–1938). In: *Divadelní revue č. 3*, Primus Praha, 1993. s. 3–16, obrazová příloha, ISSN 0862-5409.
13. Kabinet pro studium českého divadla Divadelního ústavu s externími spolupracovníky. *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000. 615 s. ISBN 80-7008-107-4.
14. Karpaš, R., et al. *Kniha o Liberci*. Liberec: Dialog, 2004. 704 s. ISBN 80-8671-13-4.
15. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983.
16. Mertlíková, A. *Činohry ruských a sovětských autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945–1975*. Liberec, S.D. 23 s.

17. Mohr, J., et al. *Liberec mezi vzpomínkou a přítomností*. Knihy 555. Liberec, 2001. ISBN 80-238-7667-8.
18. *Padesát let české opery v Liberci*. Liberec: Česká beseda v Liberci. Klub přátel liberecké opery. Liberec, 1995. str. 47.
19. Ron, V. *O starém divadle v Liberci*. Liberec, 1994, 16 s.
20. *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. Liberec: Thalia, 1991.
21. *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976.
22. Velinský, F. *Tvorba ruských a sovětských autorů na scéně libereckého divadla /1945–1975/*. Seminární práce na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem. Ústí nad Labem, 1986. 46 s.
23. Zittová, J. *Vznik a vývoj libereckého divadla do roku 1945 a díla německých autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945–1970*. Liberec, 1979, str. 16.

5.2 Prameny

1. ČTK. Divadla v Libereckém kraji jsou závislá na podpoře měst. *RTM TV* [online]. 2008, říjen [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.tvrtm.cz/divadla-v-libereckem-kraji-jsou-zavisla-na-podpore-mest-id-577.html>.
2. ČTK. Liberec se na krizi připravil už při sestavování rozpočtu. *RTM TV* [online]. 2009, květen [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.tvrtm.cz/liberec-se-na-krizi-pripravil-uz-pri-sestavovani-rozpocetu-id-2514.html>.
3. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
4. Dobeš, R. Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe. *Liberecký deník* [online]. 2011, leden [cit. 2011-04-19] Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.
5. Dobeš, R. Hned dvě ceny Thálie zamířili do Liberce. *Liberecký deník*. [online]. 2010, březen [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.tvrtm.cz/index.php?page=clanek&clanek=4977>.
6. Dramaturgické plány od roku 1995–2011 poskytnuté paní J. Filipovou
7. Košárková, A. Liberecký soubor opery slaví velké úspěchy v zahraničí. *Liberecký deník*. [online]. 2011, únor [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/liberecky-soubor-opery-slavi-velke-uspechy-v-zahra.html.
8. Liberec triumfoval na festivalu Opera 2011, za operu Edgar si odnes obě hlavní ceny. *Nejlepší adresa.cz*. [online]. 2011, březen [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: <http://liberec.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/>

Liberec-triumfoval-na-festivalu-Opera-2011-za-operu-Edgar-si-odnes-obe-
hlavni-ceny-178.

9. Libuška – čestná cena festivalu [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.festival-opera.cz/cena-libuska.html>.
10. Minstrová, Z. Také v divadle se dnes s lidmi jedná jako s dobyt看em. *Liberecký deník* [online]. 2009, listopad [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/take-v-divadlech-se-dnes-s-lidmi-jedna-jako-s-doby.html.
11. Minstrová, Z. Novým ředitelem Divadla F. X. Šaldy se stal Martin Otava. *Liberecký deník* [online]. 2009, červenec [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/novym-reditelem-divadla-f-x-saldy-se-stal-martin-o.html.
12. Minstrová, Z. František Dáňa končí v čele Divadla F. X. Šaldy. *Liberecký deník* [online]. 2009, duben [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/frantisek-dana-konci--v-cele-divadla-f-x-saldy.html.
13. Nominace 2010 [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://www.ceny-thalie.cz/nominace.php?kategorie=balet_zeny.
14. Pešková, J. Liberecké divadlo ozdobí skleněný výtah jak v Louvru. *Mladá fronta dnes*, prosinec 2010, roč. 21, č. 279, s. B2. ISSN 1210-1168.
15. Stich, J. Šaldovo divadlo se po čtyřech letech rozloučilo s úspěšným muzikálem. *Liberecký deník*. [online]. 2007, červenec [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/0702-muzikal.html.
16. Vasiljev, V. I. O socialistickém realismu. *Divadelní listy č. 6.III*. Severočeské divadlo v Liberci, Liberec, 1950. str. 90.

6 Poznámky a seznam obrázků

6.1 Poznámky ke kapitole 1

1. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 8.
2. Zittová, J. *Vznik a vývoj libereckého divadla do roku 1945 a díla německých autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945–1970*. Liberec, 1979. str. 3.
3. Janoušková, A. *Německé divadlo v Liberci 1939–1945*. Liberec, 2001. str. 12.

6.2 Seznam obrázků ke kapitole 1

Obrázek č. 1: Google [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://texasowerpr.files.wordpress.com/2010/11/theatre_masks.jpg

6.3 Poznámky ke kapitole 2.2

1. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 32.
2. Tamtéž str. 32.
3. Tamtéž str. 32.
4. Tamtéž str. 32–33.
5. Tamtéž str. 34.
6. Tamtéž str. 34–35, 38.
7. Tamtéž str. 38, 39.
8. Tamtéž str. 35, 38.
9. Tamtéž str. 39.
10. Tamtéž str. 39.
11. Tamtéž str. 40–41.
12. Tamtéž str. 35–37, 40.
13. Tamtéž str. 40, 42–43.
14. Tamtéž str. 44.
15. Tamtéž str. 44–45.
16. Tamtéž str. 46.
17. Tamtéž str. 46.
18. Tamtéž str. 46.
19. Tamtéž str. 48.
20. Tamtéž str. 48.
21. Tamtéž str. 49–50.
22. Tamtéž str. 50, 52.
23. Tamtéž str. 50.
24. Tamtéž str. 53.
25. Tamtéž str. 53.

6.4 Seznam obrázků ke kapitole 2.2

- Obrázek č. 2: Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Liberci*. Liberec, 2010. str. 48–49.
- Obrázek č. 3: Tamtéž str. 48–49.

6.5 Poznámky ke kapitole 2.3

1. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 92.
2. Tamtéž str. 92.
3. Tamtéž str. 92.
4. Tamtéž str. 93.
5. Tamtéž str. 93–94.
6. Tamtéž str. 92.
7. Tamtéž str. 98–99.
8. Tamtéž str. 99–101.
9. Tamtéž str. 101.
10. Tamtéž str. 101.
11. Tamtéž str. 102–103.
12. Tamtéž str. 95.
13. Tamtéž str. 97–98.
14. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
15. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 193.
16. Zittová, J. *Vznik a vývoj libereckého divadla do roku 1945 a díla německých autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945–1970*. Liberec, 1979. str. 6.
17. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983. str. 12–13.
18. Tamtéž str. 12.
19. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 193–194.
20. *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. Liberec, 1991. str. 1.
21. Tamtéž str. 1–2.
22. Hilmera, J. *Česká divadelní architektura*. Praha, 1999, str. 39–40.
23. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 116.
24. Tamtéž str. 116.
25. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 194.
26. *Státní divadlo F. X. Šaldy: Historie budovy a uměleckých souborů*. Liberec, 1991. str. 2.
27. Tamtéž str. 194.
28. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 115.
29. Tamtéž str. 117.

30. Tamtéž str. 118.
31. Tamtéž str. 119.
32. Tamtéž str. 102, 103, 120–121.
33. Janáček, J. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883–1918*. Liberec, 2004. str. 14.
34. Tamtéž str. 15–16.
35. Tamtéž str. 16–19.
36. Tamtéž str. 20–21.
37. Janáček, J. Výspa porozumění (Český repertoár v Městském divadle v Liberci, Stadttheater Reichenberg, 1883–1941). In: *Divadelní revue č. 2*, Divadelní ústav Praha, 2000. str. 44.
38. Tamtéž str. 45.
39. Tamtéž str. 45–48.
40. Tamtéž str. 45.
41. Tamtéž str. 48–51.
42. Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010, str. 123.
43. Janáček, J. *Čtyřikrát Městské divadlo Liberec (Stadttheater Reichenberg) 1883–1918*. Liberec, 2004. str. 43.
44. Tamtéž str. 61–62.
45. Tamtéž str. 62–63.
46. Tamtéž str. 63.
47. Tamtéž str. 63–65.
48. Tamtéž str. 64–65.
49. Tamtéž str. 65.
50. Tamtéž str. 66.
51. Tamtéž str. 66–67.
52. Janáček, J. Divadlo v čase nepohody (Německé divadlo v Liberci v letech 1934–1938). In: *Divadelní revue č. 3*, Primus Praha, 1993. str. 6.
53. Tamtéž str. 7.
54. Tamtéž str. 7–8.
55. Tamtéž str. 8.
56. Tamtéž str. 8.
57. Tamtéž str. 8–9.
58. Tamtéž str. 9.
59. Tamtéž str. 10.

60. Tamtéž str. 10–11.
61. Tamtéž str. 11.
62. Tamtéž str. 11–12.
63. Tamtéž str. 12.
64. Tamtéž str. 14.
65. Janoušková, A. *Německé divadlo v Liberci 1939–1945*. Liberec, 2001. str. 27.
66. Tamtéž str. 27.
67. Tamtéž str. 28.
68. Tamtéž str. 38.
69. Tamtéž str. 28–29, 39.
70. Tamtéž str. 51–53.
71. Tamtéž str. 33–34, 49.
72. Tamtéž str. 41–43, 45, 79–80.
73. Tamtéž str. 41–42.
74. Tamtéž str. 42–43.
75. Tamtéž str. 82–85.
76. Tamtéž str. 77.
77. Tamtéž str. 80–81.
78. Tamtéž str. 81.
79. Tamtéž str. 81.
80. Tamtéž str. 82.
81. Tamtéž str. 84–85.
82. Tamtéž str. 82.

6.6 Seznam obrázků ke kapitole 2.3

- Obrázek č. 4: Janáček, J. První představení, první divadelní sezona, první ředitel. Ke 120. výročí otevření budovy Městského divadla v Liberci – Stadttheater Reichenberg. In: *Kalmanach 2003*. Kruh autorů Liberecka. Nakladatelství Bor, Liberec, 2004. str. 64. ISBN 80-902901-8-3.
- Obrázek č. 5: vlastní fotografie
- Obrázek č. 6: vlastní fotografie
- Obrázek č. 7: Google [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://www.i-divadlo.cz/images/plany_hlediste/hl_fxs.jpg.
- Obrázek č. 8: vlastní fotografie

- Obrázek č. 9: vlastní fotografie
- Obrázek č. 10: Hoffman, H.-Ch. *Die Theaterbauten von Fellner und Helmer*. München, 1966. str. 180.
- Obrázek č. 11: Janáček, J. První představení, první divadelní sezona, první ředitel. Ke 120. výročí otevření budovy Městského divadla v Liberci – Stadttheater Reichenberg. In: *Kalmanach 2003*. Kruh autorů Liberecka. Nakladatelství Bor, Liberec, 2004. str. 61. ISBN 80-902901-8-3.
- Obrázek č. 12: Šaldovo divadlo[online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://www.saldovo-divadlo.cz/usf/image/nová_galerie_divadla/image010.jpg.
- Obrázek č. 13: Janáček, J. První představení, první divadelní sezona, první ředitel. Ke 120. výročí otevření budovy Městského divadla v Liberci – Stadttheater Reichenberg. In: *Kalmanach 2003*. Kruh autorů Liberecka. Nakladatelství Bor, Liberec, 2004. str. 63. ISBN 80-902901-8-3.
- Obrázek č. 14: Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*. Liberec, 2010. str. 48–49.
- Obrázek č. 15: Janáček, J. Divadelní příběh z libereckého archivu. In: *Kalmanach 2008/2009*. Kruh autorů Liberecka, 2009. str. 11. ISBN 978-80-254-3356-0.
- Obrázek č. 16: Janáček, J. Barnayovy aféra (říjen 1936). In: *Kalmanach 2004/2005*. Kruh autorů Liberecka. Liberec, 2005. str. 67. ISBN 80-239-3987-4.
- Obrázek č. 17: Janoušková A. *Německé divadlo v Liberci 1939–1945*. Pedagogická fakulta TU Liberec, diplomová práce. Liberec, 2001. str. 108.
- Obrázek č. 18: Tamtéž str. 109.
- Obrázek č. 19: Tamtéž str. 115.

6.7 Poznámky ke kapitole 3

1. Janáček, J., Holubcová, B. Rok 1945 – nová éra libereckého divadla. In: *Kalmanach 2005/2006*. Kruh autorů Liberecka. Liberec, 2006. str. 32.
2. Kabinet pro studium českého divadla Divadelního ústavu s externími spolupracovníky. *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Praha, 2000. str. 65. (převzaté pouze roky a názvy)
3. Janáček, J., Holubcová, B. Rok 1945 – nová éra libereckého divadla. In: *Kalmanach 2005/2006*. Kruh autorů Liberecka. Liberec, 2006. str. 32.
4. Tamtéž str. 33.
5. Tamtéž str. 33.
6. Tamtéž str. 33–34.

7. Tamtéž str. 34–35.
8. Tamtéž str. 35.
9. Tamtéž str. 35–36.
10. Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 18–22.
11. Tamtéž str. 22–23.
12. Holubcová, B. *Z dějin českého profesionálního divadla v Liberci 1945–1948*. Liberec, 1986, str. 15.
13. Tamtéž str. 16.
14. Tamtéž str. 16–17.
15. Tamtéž str. 17.
16. Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 24–25.
17. Tamtéž str. 26–28.
18. Tamtéž str. 29–31.
19. *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976.
20. Mertlíková, A. *Činohry ruských a sovětských autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945-1975*. Liberec, S. D. str. 2.
21. Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 22.
22. *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976.
23. Tamtéž.
24. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983. str. 28.
25. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945-1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
26. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983. str. 29.
27. *Padesát let české opery v Liberci*. Liberec: Česká beseda v Liberci. Klub přátel liberecké opery. Liberec, 1995, str. 6.
28. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983. str. 30.
29. Tamtéž str. 30.
30. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 194.
31. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945-1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
32. Tamtéž.
33. Tamtéž.

34. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
35. Tamtéž.
36. Tamtéž.
37. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
38. Kubát, B. *Z dějin libereckého divadla*. Liberec, 1983. str. 31–32.
39. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
40. *Padesát let české opery v Liberci*. Liberec: Česká beseda v Liberci. Klub přátel liberecké opery. Liberec, 1995, str. 7.
41. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
42. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
43. Tamtéž.
44. Tamtéž.
45. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
46. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
47. Velinský, F. *Tvorba ruských a sovětských autorů na scéně libereckého divadla /1945–1975/*. Ústí nad Labem, 1986. s. 3.
48. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 193.
49. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
50. Mertlíková, A. *Činohry ruských a sovětských autorů na scéně libereckého divadla v letech 1945–1975*. Liberec, S.D. 2 s.
51. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
52. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 193.
53. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
54. Tamtéž.
55. Tamtéž.
56. Tamtéž.
57. Tamtéž.
58. Tamtéž.
59. Tamtéž.
60. Tamtéž.
61. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
62. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
63. Mohr, J., et al. *Liberec mezi vzpomínkou a přítomností*. Liberec, 2001. str. 43.
64. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.

65. Tamtéž.
66. Tamtéž.
67. Tamtéž.
68. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
69. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
70. Tamtéž.
71. Tamtéž.
72. Tamtéž.
73. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
74. Tamtéž. (transformováno od – V tuto bouřlivou...).
75. Tamtéž. (transformováno od – V této době...).
76. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996. (transformováno od – Pro připomenutí...).
77. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
78. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
79. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
80. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
81. Karpaš, R., et. al. *Kniha o Liberci*. Liberec, 2004. str. 194.
81. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
82. *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996.
83. Tamtéž. (transformováno od – Kromě toho, že...).
84. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
85. Tamtéž.
86. Dramaturgické plány 1995–1999 poskytnuté tajemnicí divadla (paní Filipová)
87. Tamtéž.
88. Tamtéž.
89. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
90. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003. (transformováno od – V pozici šéfa činohry...)
91. Tamtéž.
92. Tamtéž.
93. Dramaturgické plány 2000–2003 poskytnuté paní Filipovou
94. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
95. Dramaturgické plány 2003–2006 poskytnuté paní Filipovou

96. *Divadlo Františka Xavera Šaldy, 120 let v Liberci*. DFXŠ, Liberec, 2003.
97. Stich, J. Šaldovo divadlo se po čtyřech letech rozloučilo s úspěšným muzikálem. *Liberecký deník*. [online]. 2007, červenec [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/0702-muzikal.html.
98. Košárková, A. Liberecký soubor opery slaví velké úspěchy v zahraničí. *Liberecký deník*. [online]. 2011, únor [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/liberecky-soubor-opery-slavi-velke-uspechy-v-zahra.html.
99. Dobeš, R. Hned dvě ceny Thálie zamířili do Liberce. *Liberecký deník*. [online]. 2010, březen [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: <http://www.tvrtm.cz/index.php?page=clanek&clanek=4977>.
100. Nominace 2010 [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://www.ceny-thalie.cz/nominace.php?kategorie=balet_zeny.
101. Libuška – čestná cena festivalu [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.festival-opera.cz/cena-libuska.html>.
102. Liberec triumfoval na festivalu Opera 2011, za operu Edgar si odnes obě hlavní ceny. *Nejlepší adresa.cz*. [online]. 2011, březen [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: <http://liberec.nejlepsi-adresa.cz/zpravy/clanky/Liberec-triumfoval-na-festivalu-Opera-2011-za-operu-Edgar-si-odnes-obe-hlavni-ceny-178>.
103. Dramaturgické plány 2007–2010 poskytnuté paní Filipovou
104. Minstrová, Z. František Dáňa končí v čele Divadla F. X. Šaldy. *Liberecký deník* [online]. 2009, duben [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/frantisek-dana-konci--v-cele-divadla-f-x-saldy.html.
105. Čtveráček, K. *Liberec: Ročenka Liberecké architektury 05/09*. Liberec: Geoprint, s. r. o., 2010. ISSN 1801-6227.
106. Minstrová, Z. Také v divadle se dnes s lidmi jedná jako s dobyt看em. *Liberecký deník* [online]. 2009, listopad [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/take-v-divadlech-se-dnes-s-lidmi-jedna-jako-s-doby.html.
107. Minstrová, Z. Novým ředitelem Divadla F. X. Šaldy se stal Martin Otava. *Liberecký deník* [online]. 2009, červenec [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/novym-reditelem-divadla-f-x-saldy-se-stal-martin-o.html.
108. Minstrová, Z. Také v divadle se dnes s lidmi jedná jako s dobyt看em. *Liberecký deník* [online]. 2009, listopad [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/kultura_region/take-v-divadlech-se-dnes-s-lidmi-jedna-jako-s-doby.html.

109. ČTK. Divadla v Libereckém kraji jsou závislá na podpoře měst. *RTM TV* [online]. 2008, říjen [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.tvrtm.cz/divadla-v-libereckem-kraji-jsou-zavisla-na-podpore-mest-id-577.html>.
(poznámka se vztahuje k zjištěné sumě)
110. ČTK. Liberec se na krizi připravil už při sestavování rozpočtu. *RTM TV* [online]. 2009, květen [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.tvrtm.cz/liberec-se-na-krizi-pripravil-uz-pri-sestavovani-rozpoctu-id-2514.html>.
(poznámka se vztahuje k zjištěné sumě)
111. Dobeš, R. Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe. *Liberecký deník* [online]. 2011, leden [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.
112. Informace poskytnutá paní Filipovou
113. Dobeš, R. Ředitel divadla: Musíme věřit, že bude příští rok lépe. *Liberecký deník* [online]. 2011, leden [cit. 2011-04-19]. Dostupný na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.
114. Seznam inscenací v roce 2011 poskytnuté paní Filipovou
115. Pešková, J. Liberecké divadlo ozdobí skleněný výtah jako v Louvru. *Mladá fronta dnes*, prosinec 2010, roč. 21, č. 279, s. B2. ISSN 1210-1168.
116. Tamtéž.
117. Tamtéž.
118. Tamtéž.
119. Tamtéž.

6.8 Seznam obrázků ke kapitole 3

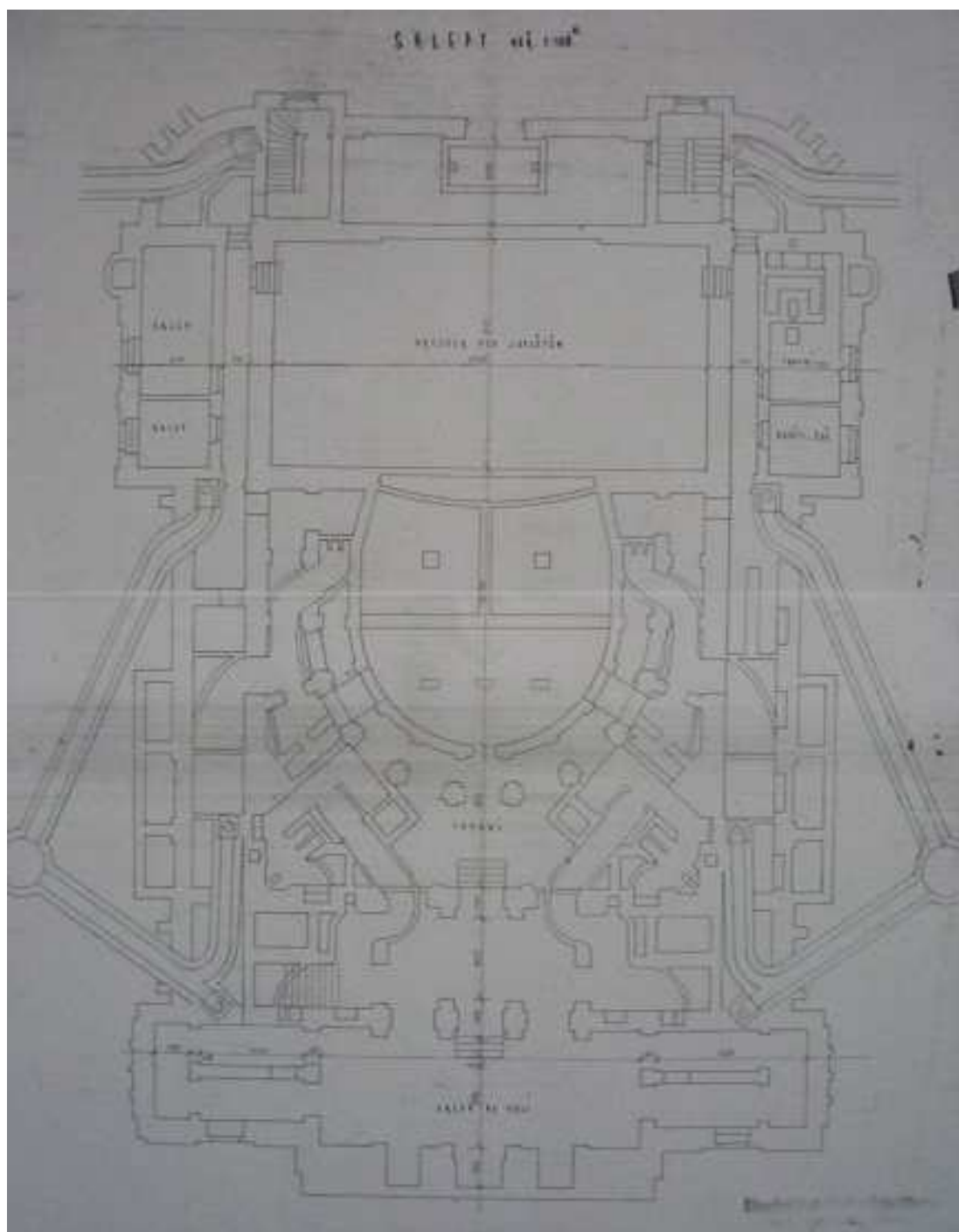
- Obrázek č. 20: Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 102.
- Obrázek č. 21: Tamtéž str. 19.
- Obrázek č. 22: Tamtéž str. 88.
- Obrázek č. 23: Tamtéž str. 126.
- Obrázek č. 24: Tamtéž str. 109.
- Obrázek č. 25: Tamtéž str. 61.
- Obrázek č. 26: *Divadelní listy*. Severočeské divadlo Liberec, 1952. str. 19.
- Obrázek č. 27: Hořec, P. *Severočeské národní divadlo (Tři roky budovatelského úsilí českého divadla v Liberci, 1945–1948)*. Liberec, 1948. str. 77.

- Obrázek č. 28: Tamtéž str. 56.
- Obrázek č. 29: *Divadelní listy*. Divadlo F. X. Šaldy v Liberci, 1962. str. 10.
- Obrázek č. 30: *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976. přehled inscenací sezona 1965/66. Představitelé inscenace Komedie plná omylů: M. Burýšková, V. Housa, J. Hlavatá, Z. Božinová, V. Volek, J. Prýmek.
- Obrázek č. 31: Liberecká radnice, stavební archiv města Liberce, složka 462, roč. 1947–1969.
- Obrázek č. 32: *Třicet svobodných let – třicet let českého divadla v Liberci. Ročenka Divadla Františka Xavera Šaldy v Liberci*. Liberec: DFXŠ, 1976. přehled inscenací sezona 1974/75. Představitelky inscenace Libuše: J. Hanusová, M. Kremerová
- Obrázek č. 33: *Divadlo F. X. Šaldy: Ročenka 1945–1995*. Liberec: Divadlo F. X. Šaldy, 1996. nečíslováno. Představitelé inscenace Ze života hmyzu: B. Rösner a E. Lechiová
- Obrázek č. 34: Tamtéž. (Petr Palouš)
- Obrázek č. 35: Tamtéž. Představitelé inscenace Hoffmanovy povídky: M. Kremerová a J. Schoenbauer
- Obrázek č. 36: Tamtéž. (Scéna Jana Vančury)
- Obrázek č. 37: Tamtéž. (Pavel Harvánek – ředitel Divadla F. X. Šaldy, od 1. srpna 1992 do zimy roku 1999)
- Obrázek č. 38: Tamtéž. (F. Dáňa – dříve šéf opery, ředitel od zimy roku 1999 až do 31. srpna 2009)
- Obrázek č. 39: Tamtéž. Představitelé inscenace Macbeth: V. Helšus
- Obrázek č. 40: Tamtéž. Představitelé inscenace Země úsměvů: J. David a H. Pecková
- Obrázek č. 41: Tamtéž. Představitelé inscenace Kupec Benátský: Š. Prýmková a J. Tlalka
- Obrázek č. 42: Tamtéž. Představitelé inscenace Ten, kdo utře nos: M. Polách a D. Sedláková
- Obrázek č. 43: Rozkvetlé konvalinky [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.rozkvetlekonvalinky.estranky.cz/img/mid/814/marketa-tallerova---herecka.jpg>.
- Obrázek č. 44: Hudební rozhledy [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&cislo_id=106&id_clanku=1345.
- Obrázek č. 45: Nominace 2010 [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://www.ceny-thalie.cz/nominace.php?kategorie=balet_zeny.

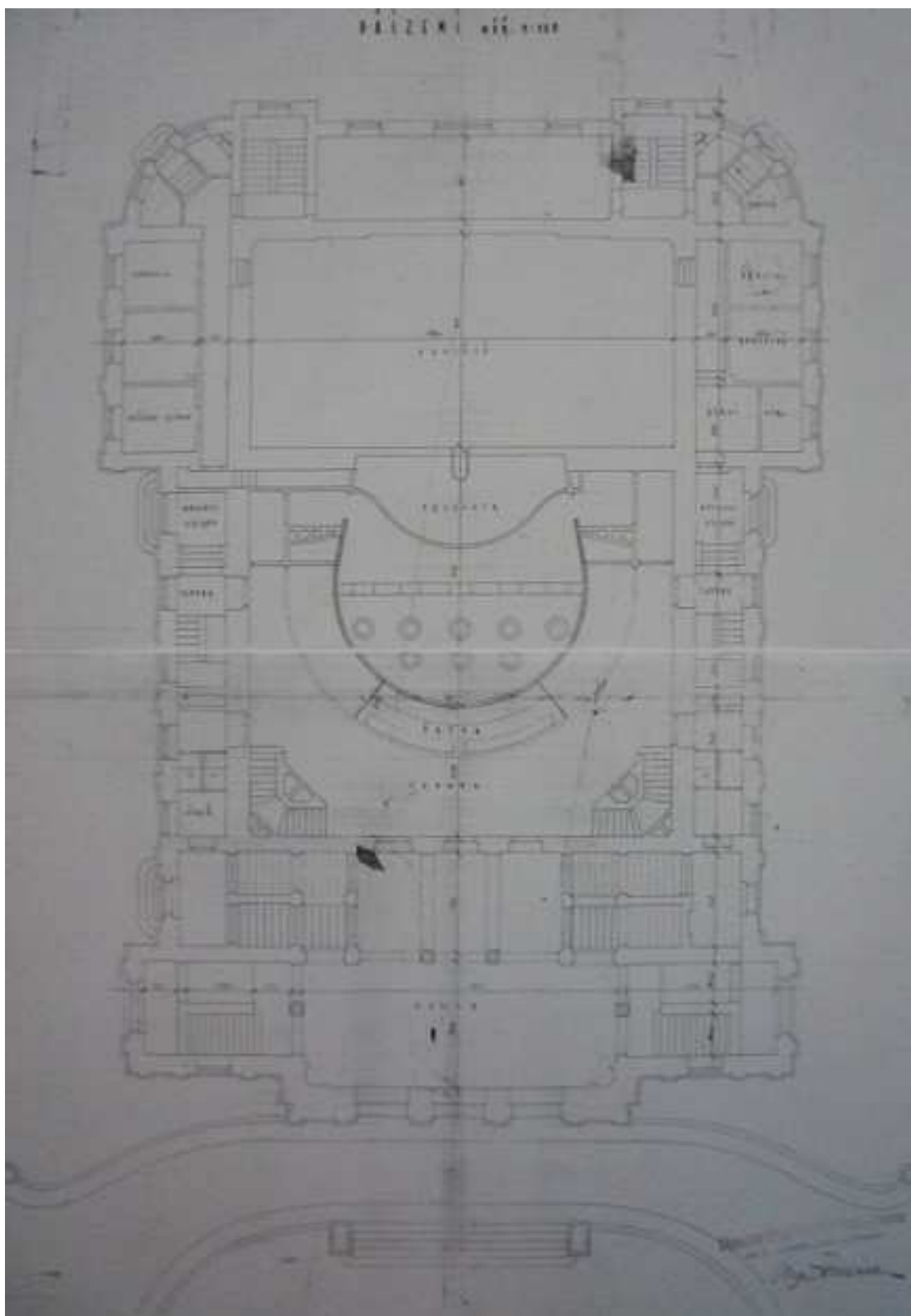
- Obrázek č. 46: Liberecký deník [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/reditel-divadla-musime-verit-ze-bude-pristi-rok-le.html.
- Obrázek č. 47: Šaldovo divadlo[online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.saldovo-divadlo.cz/program/saldovo-divadlo/performance?id/243/>.
- Obrázek č. 48: Šaldovo divadlo[online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.saldovo-divadlo.cz/program/saldovo-divadlo/performance?id/63/>.
- Obrázek č. 49: Šaldovo divadlo[online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.saldovo-divadlo.cz/program/saldovo-divadlo/performance?id/253/>.
- Obrázek č. 50: Šaldovo divadlo[online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <http://www.saldovo-divadlo.cz/program/saldovo-divadlo/performance?id/236/>.

7 Přílohy nezobrazené v textu

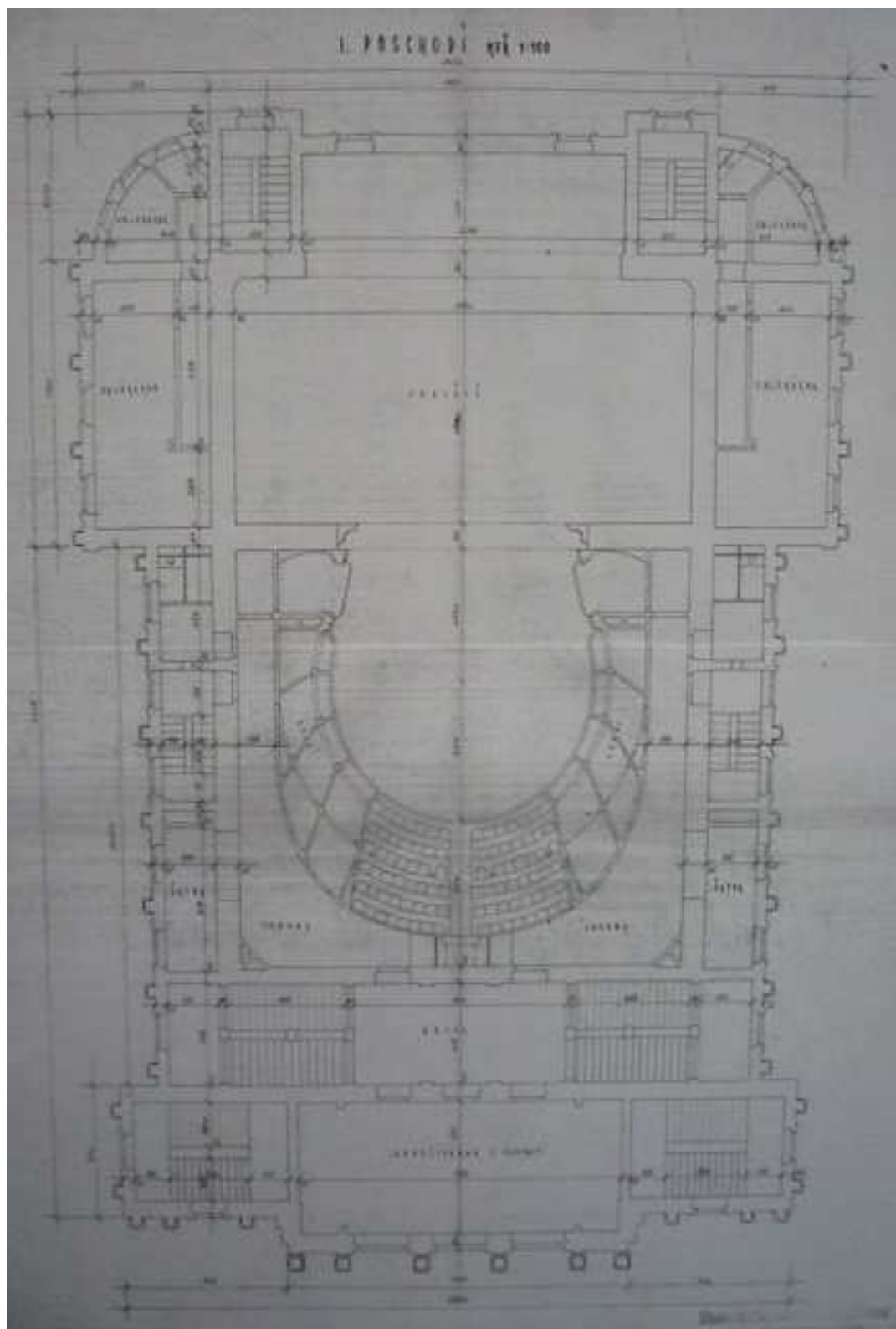
7.1 Půdorys divadla

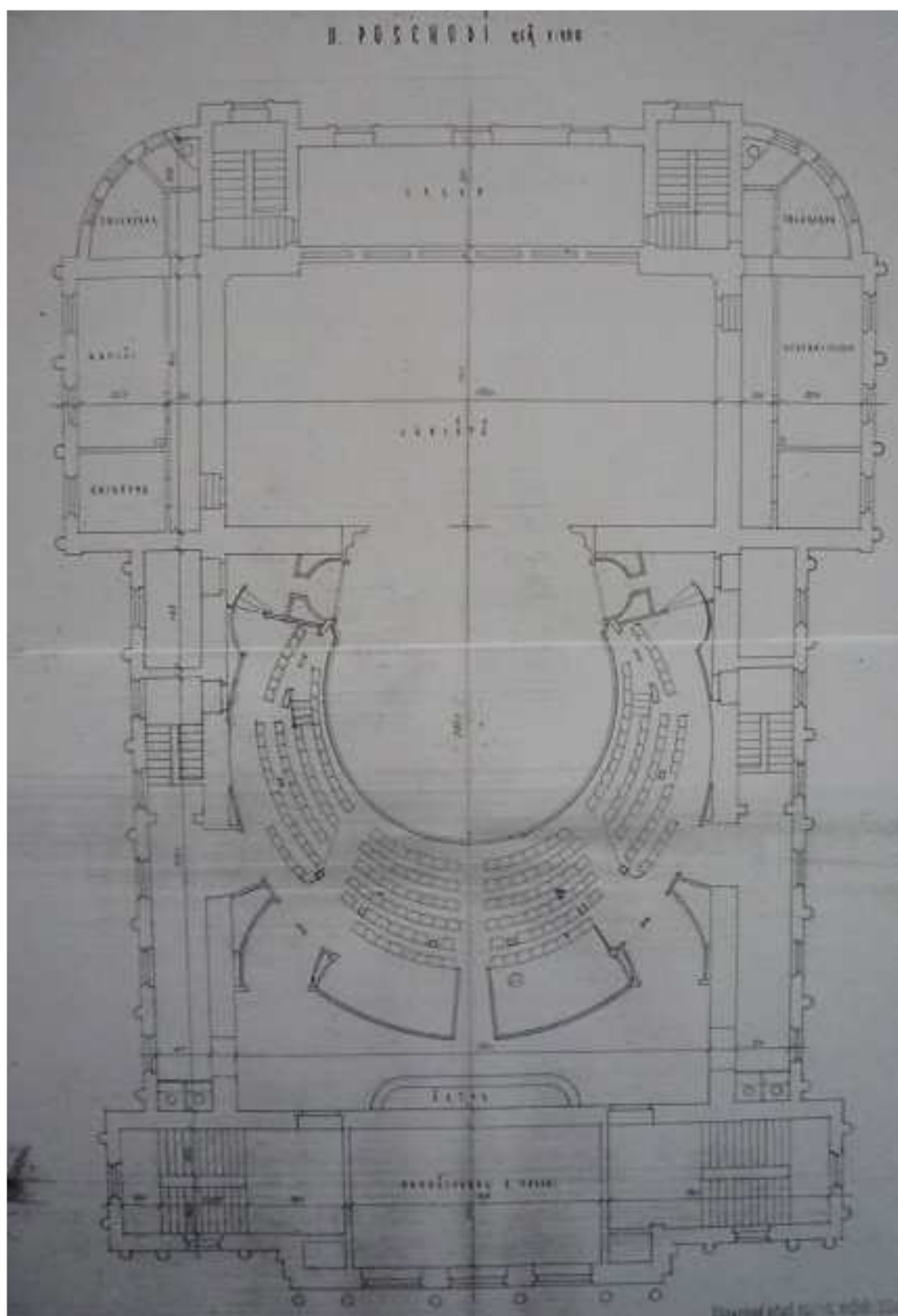
Půdorys sklepu Divadla F. X. Šaldy (měřítko 1:100)
(Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

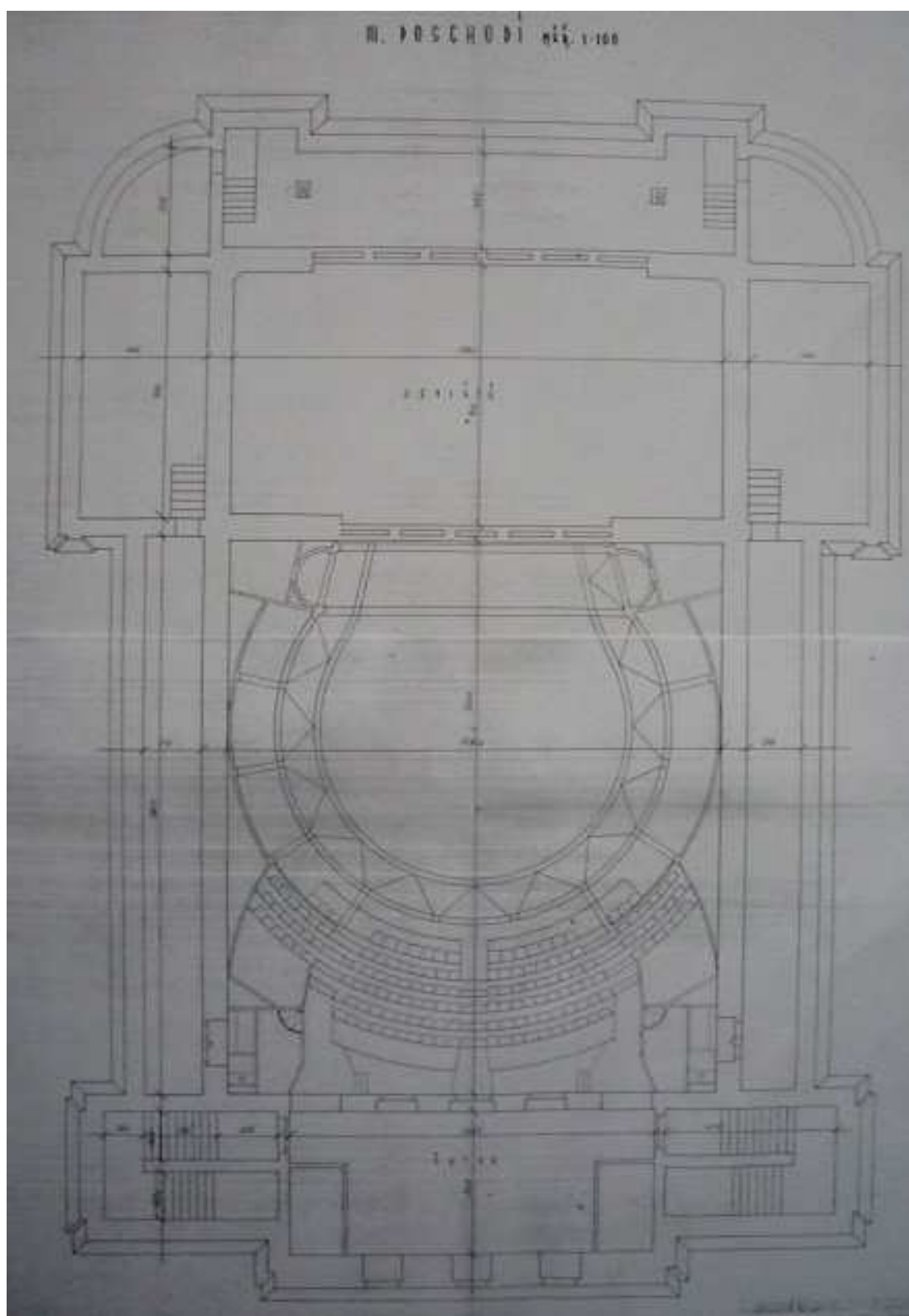
Půdorys přízemí Divadla F. X. Šaldy (měřítko 1:100)
(Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

Půdorys I. poschodí Divadla F. X. Šaldy (měřítko 1:100)
(Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

Půdorys II. poschodí Divadla F. X. Šaldy (měřítko 1:100)
(Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

Půdorys III. poschodí Divadla F. X. Šaldy (měřítko 1:100)
 (Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

7.2 Exteriér divadla

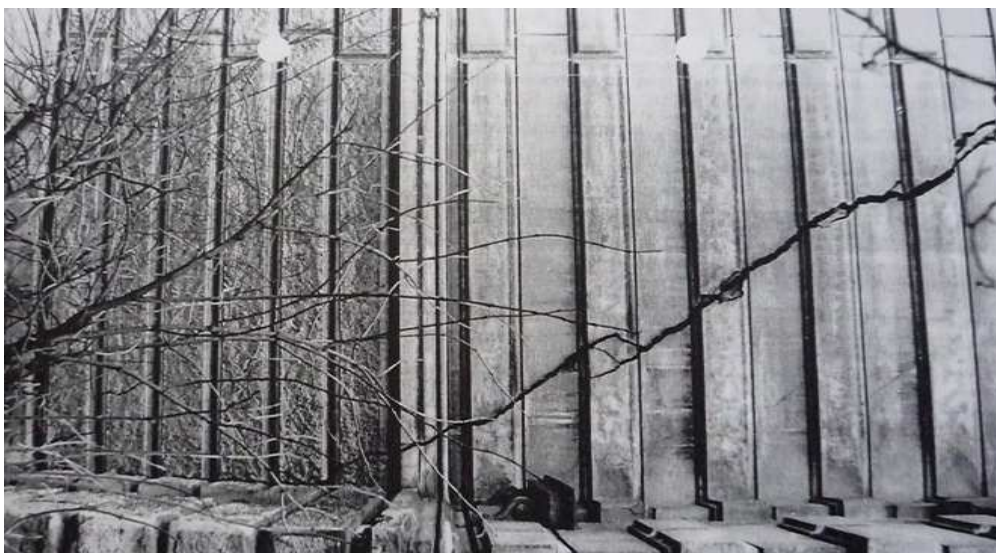
Divadlo v období 80. let 19. století

(Janáček, J. *Čtení o německém divadle v Reichenbergu*, Liberec, 2010. str. 119.)

Divadlo v současné době (březen 2011)

(Vlastní fotografie)

Trhliny, které narušily statiku divadelní budovy (šedesátá léta 20. století)
(Liberecká radnice, Stavební archiv, složka 462, roky 1947–1969)

7.3 Interiér divadla

Vstupní foyer

(Šaldovo divadlo [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW:
http://www.saldovo-divadlo.cz/usf/image/nová_galerie_divadla/image009.jpg)

Občerstvovací salonek nacházející se v I. poschodí
(Vlastní fotografie)

Občerstvovací salonek nacházející se ve II. poschodí
(Šaldovo divadlo [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW:
http://www.saldovo-divadlo.cz/usf/image/nová_galerie_divadla/image002.jpg)

Divadelní lože nacházející se nad jevištěm
(Vlastní fotografie)

Divadelní opona od proslulých malířů Gustava Klimta a Franze Matsche
(Šebelka, J., et al. *Město, The City of, Stadt Liberec*. Liberec, 2007. str. 52)

7.4 Ukázky plakátů

Inscenace Sugar: v hlavních rolích J. Kříž, A. Gondíková a D. Gondík
(Divadelní program: Sugar)

7.5 Ukázky cen vstupného

Ceny vstupného na činoherní představení *Lakomec*

Umístění	Cena (v Kč)
Lóže v přízemí	200
Přízemí	180
Lóže na I. balkoně	200
I. balkon	180
II. balkon	130
II. balkon – po stranách	80
III. balkon	50

Ceny vstupného na operní představení *Náměsíčná*

Umístění	Cena (v Kč)
Lóže v přízemí	240
Přízemí: 1. – 9. řada	220
Přízemí: 10. – 11. řada	200
Lóže na I. balkoně	240
I. balkon: 1. – 3. řada	220
I. balkon: 4. – 5. řada	200
II. balkon	150
II. balkon – po stranách	100
III. balkon	50

Ceny vstupného na baletní představení *Nikdy nekončící příběh*

Umístění	Cena (v Kč)
Lóže v přízemí	250
Přízemí	240
Lóže na I. balkoně	250
I. balkon	240
II. balkon	200
II. balkon – po stranách	140
III. balkon	140

Pozn.: Ceny představení se často v rámci jednoho souboru liší

Zdroj: Šaldovo divadlo [online]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW:

<http://www.saldovo-divadlo.cz/program/saldovo-divadlo/>